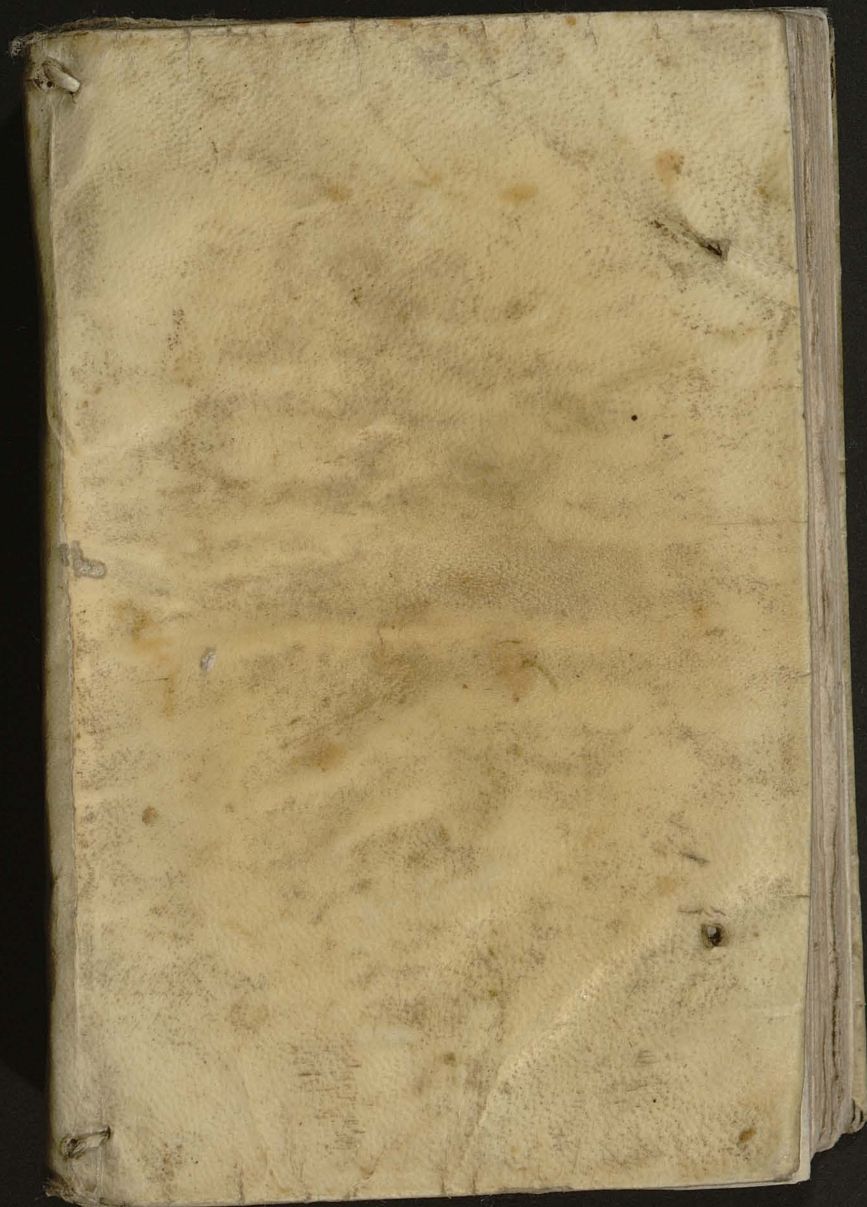
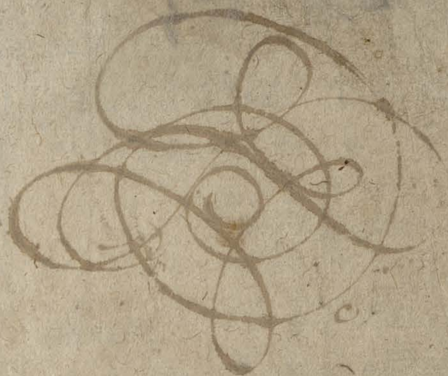

gamnis Anni

GRAMMATICA ITALICO-GALLICA, IN GERMANORVM, GALLORVM ET ITALORUM gratiam Latinè accuratissimè conscripta,

A Scipione Lentulo Neapolitano.

Huic nuper adiecta interpretatio Gallica, tam nominum quàm verborum, cæterarúmque particularum orationis.

Auctore Antonio Francisco Madio F. Patauino.

GENEVAE,
Sumptibus IOANNIS DE TOVRNES.

M. DC. XXVII.

Erem Camaldul ppe Varsaviā

REV

ALE

Po

AN

viuen

quend

cipuai

Nam

tentia

compe

vniue

modo

videt

Legi

uenit

terna

REVERENDO DOM. ALEXANDRO BROIOLO, POLPONATII PRÆPOSITO dignissimo, amico incomparabili.

ANTONIVS FRANCISCI MADII, I. S.

QVANQVAM *permultæ sunt in homine dotes, quibus æternus rerum Archetypus præclarum hoc animal, ab omnibus viuentibus discreuit, inter omnes tamen, loquendi atque sermocinandi facultatem præcipuam esse semper ego arbitratus sum. Nam numerandi quidem atque ridendi potentia, licet vni tantum humanæ speciei competere videatur, quoniam tamen neque vniuersæ speciei æqualiter inest, & quodammodo cum brutis etiam homini communis videtur, non tam exactè naturam respicit. Legimus in Aristotele, Scythas quosdam inueniri memoria tam crassa, vt vltra quaternarium numerare non posint, inuenimus*

similiter in antiquis commentariis extitisse quosdam qui nunquam riserunt. At non facile hominem reperias, qui vel non sit loquutus, vel ad minimum loquendi facultatem non habuerit sibi à natura insitam. Neque vlla vnquam fuit gens tam inhumana atq; barbara, quæ linguam aliquã sibi propriam non accommodauerit. Deinde licet perfectã numerandi atq; ridendi potentiã bruta non habeant, expressam tamen illorum similitudinem aut habere aut edere videntur interdum. Videmus animalia fere cuncta, præsertim domestica, suas stationes quotidie repetere, equos stabula, apes aluearia, columbas atq; alias volucres suos nidos, quod quidẽ nõ fit sine numeratione quadam: nam si à sola natura proficisceretur, omnibus animalibus æquè competeret. Cæterum quis nõ videt ridendi quoq; similitudinem quandam eis inesse, dum lætantur, dum mutuo blandiuntur, loquendi vero potestas omnino ipsis negata est. Cum enim loquutio nihil sit aliud, quàm eorũ quæ sunt in animo expreßio, merito loquendi potestatem ab ijs remouemus, quæ animum & rationem non habent. Quare si aues humanã aliquando vocem exprimere videãtur, loqui nihilominus eas nemo dixerit,

rit, cum ratione careant: neque canes arte agere, licet ad numeros sæpe saltent, & miros gestus edant. Cum itaque loquendi facultas omnium maxime homini propria sit, summo etiam studio atque industria ab eo excolenda est: nam quanto vnusquisque facultatem hanc homini propriam perfectiorem habuerit, tanto perfectior etiam videri poterit. Merito celebrat antiquitas Mithridatem Ponti regem, qui cum viginti duabus præesset nationibus, totidem etiam linguis sine interprete iura dabat. Themistocles vero legatus ad regem Persarum missus, tam exactè hostium linguas in legatione edidicit, vt nil aliud egisse putaretur in itinere: etsi autem eæ linguæ maius à nobis studium exposcant, quæ in primis vtiles reipublicæ habentur, tamen multarum linguarum inter se diuersarum adeptio atque cognitio longè diuinior censeri debet: si enim ex paucis rebus perspectis & cognitis multa sequuntur commoda, longe plura ex plurimis. Adeo vt fatendum sit variarum linguarum cognitionem, esse maiorem quandam hominis perfectionem. Quo fit, vt semper ego probauerim eorum consilium, qui in hac re operam posuerunt, vt hominum inge-

nia multarum linguarum cognitione locupletare possent. Nihil est enim quod magis ad societatem humanam conferat, quam si homines hominum animos & docere inuicem, & intelligere queant. Hinc fit vt ex mutuo linguarum & animarum commercio, societas etiam gentium consequatur, atque simul etiam religio propagetur. Circumspice quæso paulisper, quot nationes inter se sola lingua Latina associat, quam diuersas & linguas & animos hæc vnica conciliat, huius ope sine vllo interprete Itali, Hispani, Galli, Sarmatæ, Pannonij, Germani, colloquuntur atque iungunt amicitias. Cum autem me quoque non in diem tantum, neque mihi soli, sed in aliorum etiam vtilitatem natum esse intelligerem, dedi semper operam, vt hac in re iuuentutem discere cupientem aliquantulum adiuuarem. nam cum alij in philosophia, alij in iure ciuili, alij in Theologia studium adhibeant, & diuersi diuersimodè humano generi prosint: abundè mihi satisfactum fore putaui, si ego hac in parte vtilis esse possem. Itaque mihi in mentem venit, vt Grammatices institutionem Scipionis Lentuli Neapolitani, in qua hucusque iuuentus non

sine

sine magna vtilitate se exercuit, vna lingua atque idiomate auctiorem redderem. Visa est autem mihi lingua Gallica omnium dignißima, quæ Italicæ adijceretur: nam & iucundißima & simul vtilißima semper visa est. Adde quod crebris etiam à me petitionibus nobilißima Gallorum iuuentus hoc expetebat, parui itaque perlibenter, atque hanc operam subiui, vt quoad plenior mihi se offerret occasio iuuentutis promouendæ, hoc opusculum officij mei rationem redderet, cujus fateor me rhapsodum potius esse quàm auctorem. cùm enim vt scis, me linguæ Gallicæ interpretem non profitear, in hac ipsa pertractatione mihi aliena ope nitendum fuit. quare quicquid ex nobilibus Gallis quibuscum consuetudinem habui, significationum & etymologiarum colligere potui, in quandam institutionis formam, vt vides, redegi: cujus quidem rei laborem solummodo iure mihi vendicare poßum. Cùm autem Patronus aliquis quærendus esset huic libello, ne forte ob exiguitatem contemni poßet: Tu mihi ex multis Alexander mi carißime, potißimum occurristi, tum quia mea in te vetus obseruantia atque amor, iam pridem à me aliquod meæ in te beneuo-

lentiæ signum atque testimonium efflagitabat, tum verò vt obscuritas hujus opusculi tua auctoritate illustraretur. Suscipe igitur Præposite Reuerende exiguas quidem meorum laborum primitias, vt perspicuum meæ in te obseruantiæ argumentum, & vt soles, boni consulito. Vale Patauij, Die 21. Ianuarij, Anni M. D. LXXXIX.

DE LITERIS.

LITERÆ, quibus vtuntur Itali, sunt viginti: A,B,C,D,E,F,G,H,I,L,M,N, O,P,Q, R,S,T,V,Z.

Hæ in quinque vocaleis distinguuntur: nempe A,E,I,O,V: & in consonanteis: vt sunt reliquæ omnes.

H, tamen non est litera: sed aspirationis nota vel signum.

V, verò interdum consonans est: vt in istis dictionibus: *Vénere* Venus, *Verità* veritas, *Virtù* virtus, *Vita* vita.

Id quod de litera I, erit quoque intelligendum. Nam etsi in vocibus, quæ à Latinis veniunt, incipientibus à IV, vel IA, vel IO, vel IE, ei præponatur litera G, vt in istis vocibus videre est, *Giouáni* Ioannes *Giústo* iustus, *Gięsu* Iesus, *Giásone,*

Giásone Iason: nihilominus, cum in pronunciando posterioris vocalis tantùm audiatur sonus, prior idcirco cōsonans ratione censebitur.

DE VSV LITERARVM.

PRincipio componunt syllabas, ex quibus fiunt voces: sed id aliæ aliter faciunt.

Nam vocales possunt omnes poni, tum principio, tum in medio, tum in fine dictionis: quod apparet in ista voce, *amóre* amor.

At consonantes ponuntur vel in principio, vel in medio: in fine autem perrarò; vt infra ostendetur.

Deinde nonnullæ consonantes ponuntur in syllaba ante alias consonantes: aut B, ante R, in *Breue* breuis, *Ténebre* tenebrę *Libro* liber: & ante L, in *Oblio*, obliuio, *Obliquo* obliquus, *Obligo* obligatio.

C, ante R, in *Crudéle* crudelis, *Crédo* Credo: & ante L, in *Clamóre* clamor, *Inclito* inclytus, *Inclináto* inclinatus, quod & *Inchinato* sicut *Concludo*, & *Conchiudo* quamuis *conclusióne*, & non *conchiusione* rectè dicatur.

D, ante R, in *Drítto* rectus, *Pádre* pater, *Mádre* mater, *Ládre* latro.

F, ante R, in *Frútto* fructus, *Fratello* frater, *Fráude* fraus.

G, ante N, in *Benigno* benignus, *Ordigno* instrumentum, *Ingégno* ingenium, *Lamágna* Alemania, *Compágno* socius: & ante R, in *Gratia* gratia, *Gráto* gratus, *Gráue* grauis, & ante L, in

Gloria gloria, *Consiglio* consilium.

P, ante R, in *Pregio* pretium, *Sémpre* semper, *Prudente* prudens, *Lépre* lepus, & ante L, in *Contémplo* contemplor, *Moltiplico* multiplico.

S, ante B, in *Sbassámento*, deiectio, *Sbandito* exul: & ante C, in *Scacciáto* eiectus, *Násco* nascor, *pásco* pasco: & ante D, in *Sdégno* ira, *Sdruccíto* dissutus: & ante F, in *Sfacendato* cessator, *Sfodráto* districtus, vt ensis: & ante G, in *Sgoménto* paueo, *Sgánno* experior me à nemine fuisse deceptum, vel curo, vt aliquis se deceptum non esse cognoscat: & ante L, in *Slegále* perfidus, *Slegáto* solutus: & ante M, *Smembráto* discerptus, *Smórto* pallidus: & ante N, in *Snéruo* eneruo, *Snéllo* agilis, *Snódo* enodo: & ante P, in *Spirito* spiritus, *Speranza* spes: & ante Q, in *Squálido* squalidus, *Squáme* squamæ: & ante R, in *Sregoláto* dissolutus: & ante T, in *Stúdio* studium.

T, ante R, in *Tremo* tremo, *Trónco* truncus, *Tranquillità* tranquillitas.

Litera autem Z, neque præcedit, neque sequitur aliam consonantem in eadem syllaba.

Cæterum, quod ad literas attinet, illud quoque mihi modum nosse, operæpretium est: qua sanè ratione duplicentur literæ consonantes in dictione, id quod ordine literarum, quo facilius memoriæ commendari possit, quàm breuissimè persequar.

B, itaque geminatur in istis vocibus, *Dúbbio* dubium, *Débbo* debeo, quod & *Déggio* dicitur, *Sábbia* sabulum, *Scábbia* scabies, *Abbéte* abies, *Hab-*

Habbia habeat, quod & *Haggia*, *Róbba*, vestis vel fortunæ, sed dicitur *Rubáre* furari. At *Lábbro* labium, *Fábro* faber, *Líbbro* liber, *Ebbro* ebrius: possunt vel ita, vel simplici B, vt lubebit, scribi.

Geminatur item in tertiis personis præteriti imperfecti subiunctiui modi tā singularis quàm pluralis numeri, vt *Amerébbe & Amerébbono*, *Valerébbe*, *& Valerébbono*, *Leggerébbe & Leggerébbono*, *Vdirébbe*, & *Vdirébbono*, hoc est, Amaret & amarent, valeret & valerent, legeret & legerent, audiret & audirent.

Rursus geminatur in ista voce, *Obbiétto*, quæ & *Oggetto* dicitur, hoc est obiectum.

Item in nonnullis verbis quæ componuntur ex AD, præpositione, mutata litera D, in B: ex quaincipiunt simplicia, vt *Abbaráglio*, hoc est, offusco, *Abbraccio* amplector: excluduntur *Abóndo*, id est abundo, & *abándono*, derelinquo.

C, autem geminatur in iis dictionibus, quæ deducuntur à Latinis habentibus literam X, in prima syllaba, atque ex excellens fit *Eccellénte*, ex excepto *Eccétto*, & exceptio *Eccettione*.

Inque istis vocibus, *Occhio* oculus, *Ginócchio* genu, quæ habent in plurali, *Occhi* oculi, *Ginócchi* genua, ita *Finócchio* fœniculus, & *Finócchi* fœniculi. Verum illud hic obiter annotabo, syllabam, *CHI*, dulcius in his dictionibus esse pronunciandam, quam in *Stócchi* enses, *Fiócchi* flocci, qui in singulari alioqui habent *Stócco* ensis, *Flócco* floccus. Sed hanc rationem pronuntiandi scripto quis docere non potest.

Geminatur insuper hæc litera, in dictionibus *Sacco* saccus, *Giáccio* iaceo, *Ghiáccio* glacies.

Pariter in verbis compositis ex præpositione AD, mutata D, litera in C, velut nuper diximus de litera *B*, vt *Accoglio* excipio, *Accénno* innuo, *Accópio* copulo.

Demum in verbis incipientibus à RA, vt *Rácconciare*, reficere, *Raccommandáre*, commendare.

D, proinde est duplex in *Cádde*, quod est præteritum perfectum indicativi modi, ac tertiæ personæ singularis numeri verbi *Cádo* vel *Cággio*, hoc est cado: & in *Cáddero*, quod est numeri pluralis, hoc est ceciderunt.

Geminatur item in verbis compositis ex prępositione AD, vt sunt, *Adduco*, *Addórmo*, *Addolcisco*.

Ita & in verbo *Raddolcire*.

Sunt qui eam geminent quoque in verbo *Traduco*, sed quibusdam non probatur.

Porro F, ponitur duplex in istis vocibus, *Offesa*, *Vfficio*, *Leffe*, *Affánno*, & huiusmodi quam plurimis.

Item in verbis compositis ex præpositione AD, vt *Affermo*, *Affretto* accelero.

Idem intelligatur de verbis compositis ex præpositione DI, vt *Differisco*, *Diffido*, *Diffinisco*.

Ita & de nonnullis verbis ducentibus originem à Latinis verbis, quę habent prima syllaba præpositionem OB, mutata B, in F, hoc modo, *Offero*, *Offendo*, *Offusco*.

Præterea G, duplicari solet, quoties I, & O, vel

vel I,& A, in diphthongum coaleſcunt, ita vt vnam efficiant ſyllabam: quemadmodum videre eſt in iſtis vocibus, *Ságio*, *Sággie*, ſapiens, quæ habent in plurali *Sággi*, *&* *Ságge*.

Hic notandum perperam à nonnullis collocari inter G, & E huius poſtremæ vocis, nempe *Ságge*, & ſimilium, literam I, vt dicant *Sággie*, *Piággie*, *Gréggie*: cùm dicendum ſit *Ságge* ſapientes, *Piágge*, oræ, *Grégge*, grex.

At contra, quando I, & O, duas efficiunt ſyllabas, G, præcedens erit ſimplex, vt *Priuilégio*, *Régio*, *Litígio*, *Veſtígio*, Dicimus *Dionígio*, Dionyſius, *Ambrogio*, & *Ambróſio*.

Neque ſcribitur duplex G, in illis vocibus, quæ dupliciter in I, terminantur, vt ſunt *Paríſi*, & *Parigi* Pariſij, *Túniſi*, & *Túnigi*, *Lúiſi*, & *Lúigi*, *Malagíſi*, *Malagígi*. Verùm reperitur duplex in illis, quæ ex Latinis veniunt deſinentibus in literam X, vt Grex, ex quo *Grégge*, vel *Gréggia*, poëticum, ex Lex, *Légge*.

Sed ex Fex fit *Féccia*, quòd Latinum in Genitiuo ſingulari habent, Fecis. Ex Rex autem fit *Ré*, tam pro ſingulari, quã pro plurali, etſi Poëtæ in plurali dicant quandoque *Régi*.

Duplicatur etiam in quibuſdam verbis deſinentibus in GO, vt *Léggo*, *Corrégo*, *Véggo*, quod & *Véggio*.

Tandem conduplicatur in verbis compoſitis ex prępoſitione AD, cuiuſmodi ſunt, *Agghiáccio*, *Aggiúngo*, *Agguáglio*, *&* *Aggiornárſi*.

Sequitur L, quod duplex reperitur in iſtis dictionibus, *Bédo*, *Caſtédo*, *Fratéllo*, *Fállo*, *Cauállo*,

Metállo, & huiuſmodi ſexcentis. Reperitur deinceps geminata in tertiis perſonis ſingularis numeri præteriti indicatiui eorum verborũ, quæ primæ & quartę ſunt coniugationis, quando in fine adiunguntur articuli, vt *Amóllo*, *Vdíllo*.

Geminatur etiam in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Allárgo*, *Alléuio*, *Allóggio*, *Allétto*, *Alléntò*. Idipſum fit tandem in verbis, quibus præponitur RA, vt eſt, *Rállento*, *Rallégro*, *Rallumo*. Cæterùm minimè prętermiſerim in proſa ſcribi ſolere à pleriſque *Déllo*, *Allo*, *Dâllo*, *Délli*, *Alli*, *Dâlli*, *Délla*, *Alla*, *Dálla*, Delle, *Alle*, & *Dalle*, pro *Delo*, *A lo*, *Dalo*, *Deli*, &c. quomodo ſcribunt Poëtæ. Sed *Allúi*, *Dallúi*: & huiuſmodi non vterer; etſi nonnulli probent.

Quantum verò attinet ad literam M, ea geminatur in iſtis vocibus *Dámma*, *Epigrámma*, *Fiámma*, *Giémma*, *Gieruſalémme*, *Boémme*.

Item duplicatur, cum particula MI, apponitur verbo in fine, vt *Emmi*, hoc eſt, eſt mihi: *Dámmi*, da mihi: *Fámmi*, fac mihi.

Item in primis perſonis numeri multitudinis præteritorum modi indicatiui: vt *Amámmo* amauimus, *Valémmo* valuimus, *Leggémmo* legimus, *Vaimmo* audiuimus, *Fúmmo* fuimus.

Item in verbis compoſitis ex præpoſitione A D, vt *Ammaémentáre*, hoc eſt, recolere, vel memorare, & immergere.

Cæterum N, eſt duplex in iſtis nominibus: *Dónna*, *Madónna*, *Sónna*, *Anno*, *Affánno*, *Ingánno*, *Sénno*, *Innocénte*.

Duplicatur quoque in ijs dictionibus quæ deriuantur à Latinis nominibus in quibus M, præcedit N, vt ex Somnus *Sónno*, Columna *Cólonna*, Damnum *Dánno*, Scamnum *Scánno*, Autumnus *Autónno*, & huiusmodi alia.

Item euenit in tertijs personis pluralis numeri præsentis indicatiui modi verborum, quę in prima persona singulari monosyllaba sunt, quare *Hó*, habeo, habet, *Hánno* habent, *Sto*, *Stánno* stant, *Fó* facio, *Fánno* faciunt, *Eó*, *dánno* dant.

Excipitur, *Só* sum, quod habet *Sóno* per simplex N, sunt.

Habent quoque geminum N, tertiæ item personæ pluralis numeri futuri indicatiui: vt *Ameránno* amabunt, *Valeránno*, valebunt, *Leggeránno*, *&* *Vdiránno*.

Scribuntur pariter per duplex A. hæc præterita in singulari numero, *Vénni* veni, *Vénne* venit, *Ténui* tenui, *Ténne* tenuit, in plurali, *Vénnero* venerunt, *Ténnero* tenuerunt.

Item in verbis compositis ex præpositione AD, vt *Annotársi* noctescere, *Annidársi*, in nido se collocare, *Annúncio* nuncio, *Annulláre*, hoc est, efficere, vt quippiam prorsus tollatur.

Demum geminatur in verbis compositis ex præpositione IN, vt *Innouáre*, & *Innamorársi*.

Iam sequitur P, quod duplex recipitur à vocibus *Zóppo*, Claudus, *Appetito*, *Dóppio*, duplex, *Cóppia*, vt *Vna cóppia d'huomini da bene*, duo probi viri, *Dóppo* post. Poëtæ tamen scribunt *Dópo*.

Geminatur etiam in iſtis præteritis, *Rúppi* rupi, *Rúppe* rupit, *Rúppero* ruperunt: *Séppi* ſciui, *Séppe*, ſciuit, *Séppero* ſciuerunt.

Ita *Sáppia* ſciam, ſcias, ſciat, *Sappiámo* ſciamus, *ſappiáte* ſciatis. *ſappiáno* ſciant.

Item fit in quibuſdam nominibus propriis, vt *Filíppo, Ariſtíppo, Egesíppo, Ippolito, Ippodamia, Gioséppe.*

Item, in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Appróuo, Appare,* & in iis, quæ ex RA componuntur, vt *Rappórto* refero, *Ráppello*, reuoco.

Et tandem in verbo, *Oppóngo*, oppono.

Neque præteribo literam Q. velut quæ etſi non geminatur in aliqua dictione, ſi ſcripturam ſpectemus, nihilominus in iſtis vocibus, *Acqua* aqua, *Acque* aquæ. *Giácqui* iacui, *Giáque* iacuit, *Giácquero* iacuerunt: & modo conſimili de cæteris quæ habent C, ante Q, in iſtis, inquam, idem videtur prorſus eſſe in proferendo ſonus, ac ſi geminum haberent Q.

Idem euenit de verbis, *Nocqui*, nocui, *Nócque* nocuit, *Nócquero* nocuerunt. *Nácqui*, natus ſum, *Nácque* natus eſt. *Nácquero*, nati ſunt. *Piácqui* placui, *Piácque* placuit, *Piácquero* placuerunt.

Item in verbis *acquiſto*, acquiro *acquiéto*, vt *mi acqueto* quieſco.

R, & ipſum paſſim reperitur in dictionibus geminatum vt primum in verbis, quorum tertiæ perſonæ ſingularis numeri præſentis indicatiui deſinunt in RE, cuiuſmodi ſunt *Soccórre* ſuccur-

succurrit, *Abbórre* abhorret, *Córre* currit.

Excipitur, *Móre* moritur.

Geminatur præterea in verbis, è quorum medio per elegantiam sermonis auferũtur syllabæ NE, & GLIE, quæ præcedebant literam R, & adiungitur alterum R, quapropter ex *Tenerò*, fit *Terrò* tenebo, ex *Venirò* fit *Verrò*, veniã, ex *Coglierò*, *corrò*, colligam, *Cógliere*, *córre*, colligere, *Veniréi*, *Verréi*, venirem.

Item geminatur in vocibus, *Cárro*, currus, *Tórre* turris, *Térra*, *Arra*, *Orréndo*, quę sunt nomina, & in verbis *Nárro*, *Attérro* ad terram deiicio, *Sérro* claudo, *Afférro* arripio: *Sottero*: terra operio.

Postremo in verbis compositis ex præpositione AD, vt *Arrestársi* consistere vel resistere. *Arréschio* periculum facio, vel potius, periculũ subeo, *Arriuo*, aduenio. *Arricchire* ditare, *Arrostisco*, torreo.

Neque S, non geminatur, quandoquidem dicamus *Cássa*, arca, *Osso*, *fosso* fouea. Sunt & verba, vt *Pósso* possum. *Arrossísco*, erubesco.

Præterea geminatur in iis nominibus quæ à Latinis vocibus deducuntur habentibus literam X. idcirco ex saxum fit *Sásso*, ex Luxuria *Lussúria*, fixus *fisso*, & *fitto*, Alexander *Alessándro*, dixit *Disse*, vixi *Vissi*, rexi *Réssi*, texo *Tésso*.

Idem fit in nominib. quæ à Latinis veniunt, habentibus P, ante S, vt pro ipse dicamus *Esso*, pro gypsum, *Gésso*, pro scripsit *Scrisse*.

Verùm retinetur P, in istis nominibus propriis, *Ipsífile*, *Ipsicratéa*, & *Cápsa*, nomen propriũ

vrbis. Atque illud obiter annotabo, P, auferri, cum præcedit literam S, in principio dictionis, relicta ipsa litera S, vt dicimus *Sálmo*, pro psalmus. Proinde geminatur in vocibus, quę à Latinis veniunt habentibus B, ante S, vt sunt *Assolúto* ex absolutus, *Assórto* ex absorptus, *Assénte* ex absens, *Astemio* ex abstemius. *Assentio* ex absinthiũ. Geminatur item in vltima syllaba præteriti imperfecti Optatiui, numeri singularis, vt *Amáßi*, amarem & amares, *Amásse* amaret: ac modo consimili in cæteris coniugationibus.

Cùm vero numeri est pluralis in media sylla-ba, vt *Amaßimo* amaremus, *Amássero* amarent. Item in præteritis Indicatiui verborum tertiæ coniugationis, vt *Percóßi* percussi, *Percósse* percussit, *Percóssero* percusserunt. Item in verbis compositis ex præpos. AD, vt *Assaggio* gusto, *Assátto* adorior, *Aßicúro* tutum reddo, *Asségno* assigno, *Assordo* surdum reddo, *Assomiglio* assimilo. Dicimus *Rassumo*, hoc est iterum sumo, & *Rassétto* concinno.

Quod autẽ spectat ad literam T, reperitur & ipsa geminata in iis nempe vocibus, quę veniũt à Latinis habentib. B, aut C, aut P, ante T. hinc fit, vt pro obtusus dicamus *Ottuso*, pro obtineo *Ottengo*, pro octo *Otto*, pro doctus *Dótto*, pro Factus *Fatto*, pro Baptismus *Battésimo*, pro septem *Sétte*, pro ruptus *Rótto*. corruptus *Corótto*.

Petrarcha tamen scripsit *Rápto* raptus, quo poneret discrimen inter hoc rapiendi nomen & aduerbium *Rátto*, velociter.

Geminatur rursum in istis diminutiuis voci-

bus

bus *Pouerétto* pauperculus, *Librétto* libellus, *Fanciulletto* puerúlus, *Boschétto* paruum nemus.

Demum in verbis cõpoſitis ex prępoſ. AD, vt *Attriſto* triſtor, *Attéro* ad terram deiicio, &c.

V, autem duplicatur in verbis *Auuentárſi* irruere, *Auuertire* animaduertere, monere, *Auuicinárſi* appropinquare, *Auuedárſi*, animaduertere, *Auuotarſi* vouere.

Attamen ſcribendum eſt, *Auénire* & nõ *Auuenire*, , vt nonnullis placet : propterea quod *Auuenire* non ex verbo Latino Aduenio, quod peruenio declarat, deriuatur: ſed à verbo Euenit, quod eſt Accidit, quæ ſignificatio verbo *Auenire*, planè conuenit.

Cæterum de literis X, Y, & K, illud ignorare non oportet, nullius ſane vſus eſſe apud Italos homines, ob id eas inter cæteras literas nõ connumeraui. Nam pro Y, vtuntur I, pro K, C, & loco literæ X, vtuntur S, vt ſupra oſtendimus, aut geminatum in media ſcilicet dictione, aut ſimplex in media item dictione aliquando, & ſemper in eiuſdẽ principio. Atq; quod ad principium attinet, dicimus *Senócrate* pro Xenocrates, *Senofónte* pro Xenophon, *Sérſe* pro Xerxes.

Poſtremum litera Z, quę poſtrema eſt omniũ literarum, quibus Itali vtuntur, duplicatur & ipſa, cùm inter duas vocaleis, vt in *Beltézza*, *dolcézza*, *Gentillézza*. Cùm verò præceditur à conſonanti aliqua, ſimplex reponitur: vt in *Speránza*, *Parténza*, *Licénza*, *Sapiénza*.

Sed illud eſt hic obſeruandum Z, non rectè geminari in voce *Mézo*, quanquam vtrim-

que vocalem habeat. Nec obstat quod Petrarcha secus fecerit; quandoquidem fuit ad id necessitate illarum postremarum vocum in carmine, quas Rimas appellamus, adductus. Nam cùm pronunciamus *Mézo*, liquido apparet (modo quis Italicè pronunciandi rationem teneat) non perinde pronunciare ac *Pézzo* frustum, *Auézzo* assuetus, & huiusmodi.

Et quoniam aliquando non solum similes consonantes duplicantur in dictione, sed etiam diuersæ: atque non modo duplicantur, verum triplices reperiuntur quoque, ideo huius rei rationem declarare operæ precium esse iudico. Illud itaque principio in hac testatur, non pati sermonem Italicum, vt suis dictionibus duæ similes consonantes præponantur. Etenim si quis ita scriberet, S *sopérbo*, V *venére*, id non Italicè faceret.

Atqui nihil prohibet, quo minus duæ consonantes diuersæ nonnullis dictionibus præponi possint, vt videre est in *Spéro*, *Stúdio*, *Scático*, *Crédo*, *Prézzo*.

Quin imo tres quoque interdum ita dictionibus Italicis præpositæ reperiũtur, vt in *Strádauia*, *Stréle* sagitta: *Stratagéma*. *Stráno* stringo, *Strétto*, *Sprézzo*, sperno, *splendóre*, *spléndido*, *Scriuo*.

Proinde in medio dictionis haud possunt tres diuersæ consonantes poni; idcirco non dicimus, *Constánte*, *Transformo*, *Transmúto*, *Obstácolo*, *Sobstégno*, *Postpósto*, sed *Costánte*, *Trasfórmo*, *Trasmúto*, *Ostacólo*, *Sostégno*, *Possósto*.

Exci-

Excipiuntur *Móstro*, *Sémpre*, *Sepólcro*, *Témpro*, *Abbréuio*, *Accrésco*, *Attrauérso*.

Porrò de H, aspirationis notę vsu illud ignorare minime debes, nempe solere à plerisque Italicis scriptoribus poni in omnibus ferè illis dictionibus quas à Latinis accepimus, & in quibus ipsi Latini aspiratione sunt vsi, vt in *Huomo* ex homo, *Humáno* ex humanus, *Ho* ex habeo, &c. Atqui, ablata cùm sit nostra ætate causa, cur aspirationis notæ est quæsitus vsus, cessare quidem, vt opinor, debere videretur effectus: hoc est, vt H, pro signo crassioris spiritus (quomodo admodum paucas pronunciamus) in Italicis vocibus amplius non poneretur.

Sed tamen huius aspirationis vsus in pauca mihi videtur esse contrahendus, vt quidem primùm retineatur in voce, *Huómo*, ad tegendam scilicet turpitudinem illam, quæ huic nominī prouenire videtur ex diphthongo VO, quasi in capite huius dictionis collocata.

Deinde ne amoueatur ex verbo *Ho*, id est, habeo: idque ad differentiam constituendam inter ipsum *Ho*, & O, aduerbium vocandi, atque O, disiungendi particulam. Item inter *Há*, habet, & A, præpositionem datiuo casui seruiętem. Postremum vt conseruetur in istis syllabis CHE, CHI, GHE, GHI, in quibus tenera signū est spiritus crassioris, quo hæ syllabæ ab illis differant, quæ habent CE, CI, GE, GI. Nam quantum intersit vtro modo pronuncies, illi rectè norunt, qui Italicè pronunciandi tenent rationem.

Quod autem ad vocales attinet, illud ſciendum eſt, eas coaleſcere in diphthongos, quæ ſunt AV, *Aúra, Laúra, Maúra.*

EV, *Eúro, Sceúro,* ſimplex, vel *Separáto.*

IE, *Viéne* veni, *Briéue, Tiéne* tenet, *Iéri* heri, *Piéno*, plenus, *Fiéno* fœnum.

IA, *ciáncire* garrire, *ciançie* nugæ, *biánco* albus *cacciá* venatio.

IO, *Fióre* flos, *Sciócco* ineptus, *Scióglio* ſoluo, *Scioperáto* ceſſator, otioſus.

IV, *Ciurma* turma, *Schiúma* ſpuma, *Piú* plus, *Giú* deorſum.

IVO, *Figliuólo* filius, *Giuóco* iocus, ludus.

VO, *Huómo* homo, *Vópo* opus, *Vóuo* ouum, *Buóno* bonus, *Cuóco* cocus.

VI, *guida* dux, *piácqui* placui, *acquiſto* acquiro, *quinto* quintus.

VE, *Piácque* placuit, *acque* aquæ, *adúnque* igitur, *lingue* linguæ.

VA, *Acqua* aqua, *Lingua, Guádagno* lucrum.

AI, *Fai* facis, *Stái* ſtas. *Amái* amaui, *Lái* lamentationes, *Farái* facies.

VAI, *Guái* væ, vel ærumnæ & miſeriæ.

IEI, *Miéi*, mei;

EI, *Léi* ea. *Coſtéi* hæc, *Séi* es.

VOI, *Tuói* tui, *Suói* ſui, *Buói* boues, *Vuói* vis.

Hic animaduertas licet, *Túo, Súo, Io, Léi, Lúi, Noi, Vói, Tuói, Suói, Miéi, Vuói, Buói*, plerumque monoſyllaba eſſe, tum in proſa oratione, tum in verſu, quanquam quod ad verſum ſpectat, in fine carminis ſemper diſſyllaba ſunt. Neque

præ-

prætermiserim, quo ad pronunciationem vocalium illud esse obseruandum, O, & E, aliquando obscurius, aliquando clarius pronunciari. Obscurius enim in istis dictionibus, *Amore*, *Calore*, *Ardore*, & huiusmodi. At clarius pronunciatur E, in dictione *Erba*, O, verò in dictione *Ottima*. Verùm hæc pronunciandi ratio haud scripto ostendi potest, quare ab eo discenda omnino est, qui Italicam linguam callet.

DE ARTICVLIS.

HAbet sermo Italicus articulos, quos nominibus quæ propria non sint, præponit: quorum alij viriles sunt, alij muliebres, idque tam in singulari, quam in multitudinis numero, vt hic subiectus typus clarè ostendit.

Articuli	Viriles.	Num.sing. IL. LO. Gallicè le, hic.	
		Nu.mul. I, LI, GLI,	les, hi.
	Muliebres.	Nu.sing. LA.	la, hæc.
		Nu.mul. LE.	les, hæ.

Caret Italicus sermo casibus, qua quidem in re vt est similis linguæ Hebraicæ, ita est Græcæ & Latinæ dissimilis. Quapropter ad variandos articulos per diuersos casus adhibet præpositiones, DE pro genitiuo, A pro Datiuo, &

DA pro Ablatiuo: in Vocatiuo vſurpatur pro ſigno Caſus O, aduerbium Vocandi: in Nominatiuo vero & Accuſatiuo articuli duntaxat vſurpantur, quemadmodum ex ſubiecto typo perſpici poteſt.

Articuli
- Viriles.
  - N. ſing.
    - Nom. IL, LO. hic. Gal. de.
    - Gen. *del*, *dello*, huius. de, du.
    - Dat. *al*, *allo*. huic a, au.
    - Accuſ. *il*, *lo*. hunc. le.
    - Voc. *ó*, ò. o.
    - Abl. *dall*, *dállo*. hoc. de, du.
  - N. mul.
    - Nom. *i*, *li*, *gli*. hi. les.
    - Ge. *de i de delli*, *dégli*. horum. des
    - Dat. *á*, *i*, *a'*, *alli*. his. aux.
    - Acc. *i*, *li*, *gli*. hos. les.
    - Voc. *ó*, ò. ò.
    - Ablat. *da i*, *da' dalli*, *da gli*. his. des.

- Muliebres
  - N. ſing.
    - Nom. *la*. hæc. G. la.
    - Gen. *délla*, vel *de la*. huius. de.
    - Dat, *álla*. vel *ála*. huic. a
    - Acc. *là*, hanc. la
    - Voc. *ó*, ò. o.
    - Ablat. *dalla*, vel *da la*. hac. de

Arti-

Articuli Muliebres. Nu. mul.

Nom. *le* hæ.	les
Gen. *délle*, vel *de le*, harum.	des.
Dat *álle*, vel *á le*, his.	aux.
Acc. *le*, has.	les.
Voc. *ò*.	o.
Abl. *dalle*, vel *da, le*, his.	des.

Articuli coniuncti cum aliis præpositionibus.

NE

Néllo, Nel.	Gal. en ce.
Nélli, Negli, Ne i, Ne'	en ces.
Néla.	en ceste.
Nélle.	en ces.

PER

Per lo, Pel, Péllo.	par le.
Per li, per gli, pélli, per i, pei, pe'	par les.
Per la.	par la.
Per le.	par les.

CON

Con lo Col, cóilo.	auec luy.
Con li, con gli, colli, coi, co',	auec eux.
Con la, cólla.	auec elle.
Con le, cólle,	auec elles.

DE ARTICVLORVM VSV.

OMnes ferè articuli vocibus tantum communibus præponi ſolent.

Dixi ferè, quòd aliquando articulus La, præponatur nominibus propriis, vt ſuo loco demonſtrabitùr.

Articulus itaq; LO, datur vocibus incipientibus à Vocali, sed litera O, eliditur, apposita eius loco Apostropho, hoc modo, *L'amóre*, *L'onóre*, atque perinde proferuntur, ac si scripta essent, *Lamore*, *Lonóre*.

L O, se met deuant les mots commenceans par vne voyelle, comme *l'amoro*, &c. Sed hic animaduertendum est, Italos Hetruscos esse solitos auferre literam i, vocibus iis, quæ ex præpositione In, componuntur, atque apponere Apostrophum literæ vocali articuli, sic: *Lompe-ratore* in singulari num. & in plurali, *Gli Imperátori*, & ita de cæteris huiusmodi. Atqui nolim eos, etsi Boccacium, auctorem habeant hoc imitari, cùm eiusmodi dicendi genus sit admodum affectatum. Deinde ex quo Apostrophus signum est vocalis amissæ, ad quid Articulo, cui nihil deest, adscriberetur? Adde eiusmodi elisionis signum ad consonantes literas vocali quapiam priuatas potiùs pertinere, quàm ad vocales, denique dictiones illæ, *Imperatore*, & *Imperatori*, auferendo eis literam i, à qua incipiunt, indignè plecti capite (vt ita dicam) viderentur.

At ad institutum, *Lo*, rursus datur vocibus, quæ incipiunt à duabus consonantibus diuersis, quarum prima erit S, hoc modo, *Lo spirito*, *Lo stomaco*, *Lo scacciáto* eiectus, *Lo Státo*, *Lo Stréle*, Sagitta.

[G. Lo. il se met aussi deuant ceux qui commencent par deux consonantes, comme *Lo Spirito*, &c.

Idem

Idem prorsus intelligatur de articulo hoc cũ præpositionibus coniuncto, vt *Dellò Spirito* spiritus, *Allo spirito* spiritui, *Dállo spirito* è spiritu, *per lo Spírito* per spiritum, *Con lo spírito*, cum spiritu, *Nello spirito* in spiritu.

Datur tandem hic articulus nomini, *Il Quale*, idque in principio carminis, quare dicimus, *Lo quale*.

Articulus verò IL, præponitur vocibus quæ incipiunt à consonantibus, vt *Il Re*, *Il Prencipe*, *Il Cielo*, &c.

[G. IL, se met deuant ceux qui commencent par simples consonantes, comme *Il Re*, &c.

Vtrique postea dantur quoque verbis infinitiui modi, seruata eadem ratione principum literarum, vt dicamus, *l'amare*, *il dire*, *lo scriuere*.

Quod autem attinet ad articulos istius quidem generis, sed numeri multitudinis I, præponitur vocibus incipientibus à consonanti, vt *I Principi*, *I Ré*, *I Ciéle*.

L I verò & G L I, dantur vocibus incipientibus à vocali, vt LI, vel GLI *Amóri*, LI vel GLI *Onóri*, LI vel GLI *Esercitι*.

[G. L I, & G L I se mettent deuant les mots qui ont vne voyelle au commencement, comme LI vel GLI *Amori*, &c.

Verumtamen cùm litera vocalis ex qua incipit sequens dictio, fuerit I, ei præponendus est articulus G L I, qui tamen amittit suam vocalem in hoc modo, *Gl'iniqui*, *Gl'impij*, *Gl'ingiústi*, &c.

LI & GLI præponuntur item vocibus quæ incipiunt à duabus consonantibus diuersis, quarum prima erit S, vt GLI *Spiriti*, GLI *Strá-li*, GLI *Sténti* ærumnæ, GLI *Scómmodi* incommoditates, &c. [G.LI *&* GLI se mettent deuant les mots qui ont vne voyelle au commencement *Gli spiriti*, &c.]

Idem omnino fieri necesse est de his articulis, cùm coniuncti sunt præpositionibus, ita vt dicamus, *de I Ré*, & nõ *Degli Re*, ac modo consimili per alios casus.

Sed hic obseruare licet, solere plerumque ab articulo auferri I, & apponi Apôstrophum, hoc modo, *De' fatti tuói*, pro *Dei fatti túoi*. Ita quoque vsurpatur A pro Ai, *Da'* pro *Dai*, *Co'* pro *Coi*, *Né* pro *Nei*, *Pe'* pro *Pei*. Verùm iudicio id fieri oportet, quod quidem legendis potius probatis Autoribus, quàm arte aliqua quis poterit adipisci.

Dicimus præterea *Délli spiriti*, & non *Dei spiriti*. *Agli* vel *Alli spíriti*, non autem *A i spiriti*.

Cæterum præpositio PER, semper requirit articulos, LO, LI, vel GLI, nulla prorsus habita ratione literarum, à quibus sequentes incipiant dictiones; vt *Per lo pétto*, *Per li fianchi*: non autem, *Per il pétto*, *Per i fianchi*. At non rarò dicunt itidem *Pé monti*, *Pé piani*, loco earum dicendi formularum, quæ habent *Per li mónti*, *per li piani*, hoc est, per montes, per planiciem.

Iidem tandem articuli positionibus coniuncti haud secus se habent, ac cùm ab illis disiuncti

cti sunt: quare dicimus *Dell Amóre*, *Degli Amóri*, *All ingiústo*, *A gl' ingiústi*, & eodem modo per omnes alios casus, tam singularis, quàm pluralis numeri.

De articulis autem muliebris generis illud sciendum, vt Articulus LA, detur nominibus communibus ferè semper, vt cùm dicimus, *La Táuola*, *la Bárca*, *la Scuóla*, & nonnunquam detur quoque nominibus propriis, quemadmodum facit Boccacius dicendo, *La Belcolóre*, *la Fiamétta*, &c.

Vbi notare oportet, hunc articulum poni integrum ante voces, quæ à consonantibus incipiunt, vt suprà exemplis adductis ostendimus: sed tamen priuari litera A, & donari Apostropho, quoties præponitur vocibus incipientibus à vocali, hoc modo: *l'Anima*, *l'Onesta*, *l'Amicitia*.

Articulus verò LE, perinde se habet atque articulus LA, nisi quòd non datur nominibus particularibus. Dicimus ergo, *Le stélle*, *le dónne*, & *L'anime*, *L'amicitie*, *L'iniquitá*, *L'imprese*.

Eadem penitus est ratio horum articulorum cum præpositionibus coniunctorum: dicimus namque in sing. num. *Della stélla*, *Alla stélla*, *Dalla stélla*, *Per la stélla*, *Con la stélla*, *Nella stélla*: *Dell' anima*: *All' anima*, &c. In plurali autem num. *Delle stélle*, *Alle stélle*, &c. *Dell' anime*, *All' anime*, &c.

DE NOMINE.

Omnia nomina Italica in aliquam exeunt vocalem, *Dio*, *Angélo*, *Ciélo*, *Huomo*, & alia penè innumera.

Atqui eam aliquando amittunt, præsertim in vocibus, quarum postremã vocalem pręcedunt literæ, quas Latini liquidas appellant, nempe, L,N,R: vt *Débil*, *Fél*, *Mé*, *Fédel*, *Ván*, *Pensier*, pro *Débile*, *Féle*, *Mole*, *Fédele*, *Váno*, *Pensiero*.

Atque id fieri solet, vel cùm vox sequens à consonanti incœperit, vt *Ván desio*, *Pensiér canuto*: id est, vanum desiderium, prudens cogitatio. Item, *Fedel*, *compágno*, *Mél dólce*. Sed non adscribitur Apostrophus, quòd non amittant vocalem propter alteram sequẽtem. Quapropter dicimus *Gran cósa*, *Buon Christiáno*, *San Páolo*, sine Apostrophi adiectione, pro *Grande cósa*, *Buóno Christiano*, *Santo Paólo*, qui dicendi modi sunt multò inelegantiores.

Sed à regula excipiuntur ista nomina, *Cóllo* collum, *Apóllo*, *Vóllo* volatus, *Affánno* ærumnæ, *Ingánno* dolus, *Oscúro*, *Dúro*, & *Chiaro*: haud enim dicimus *Col*, *Apol*, *Vol*, *Affan*, *Ingan*, *Obscur*, *Dur*, *Chiar*: quanquam his duobus postremis perraro vsus est Petrarcha.

Neque truncari patiuntur istę voces, *Animo*, *Abisso*, *pégno*, *Sostógno*, & huiusmodi.

Solent deinde Italica nomina amittere postremam vocalem, cùm sequens dictio à vocalium quapiam incœperit: atque pro amissa vocali apostrophus adscribitur sic, *Vostr' ócchi*,

Molt

Molt' ánni, &c. Ex quo apparet id in nominib. adiectiuis potissimum vsu venire.

Postremò, Poëtæ nonnulla priuant nomina vltimis syllabis, nedum literis vocalibus aut iisdem syllabis auferunt L, gratia seruandi numeri in versu, hinc fit, vt dicam interdum, *Animá'* & *Animai*, pro *Animáli*, *Lacciuó'* & *Lacciuóli*, *Caua'* & *Cauái* pro *Cauálli*, *Be'* & *Boi* pro *Bélli*, *Que'* & *Quéi* pro *Quélli*, *Ta'* & *Tái* pro *Tali*, *Qua'* & *Quai* pro *Quali*.

Sed tamen id minimè sic, cum sequitur vox, quæ à vocali incipiat, vt passim probatorum Auctorum scripta fidem faciunt.

DE NOMINVM FINIBVS.

Nomina substantiua propria virorum & num, sing. exeunt in
- A, *Enéa*, *Pitágora*, *Lúca*, *Andréa*, *Porséna*.
- E, *Césare*, *Aristótile*, *Scipióne*, *Platone*.
- I, *Giouánni*, *Luigi*, *Dionigi*.
- O, *Aleßándro*, *Pietro*, *Páolo*.
- V, *Gisu*, Artù.

Nomina propria vrbium vir. gen. terminantur in
- E, *Lióne*.
- I, *Parigi*. *Brindisi*, *Ragúsi*.
- O, *Miláno*. *Cómo*, *Péjaro*.
- V, *Corfú*, *Cefalú*, *Perú*.

Nomina quæ ad familias pertinent terminantur in
- *A, Colónna, Carráfa, Gonzága, Cóssa, Aústria, Aragóna.*
- *E, Déntice, Pónte, Esté.*
- *I, Medici, Crítti, Picolómini, Vénti, Tornaquínci, Dóni, &c.*
- *I*, vel, *O*, *Quiríni*, & *Quiríno, Soderíni*, & *Soderino*, &c.
- *I*, vel *E*, *Caualcánti* vel *Caualcánte.*
- *O, Aualo, Tóledo.*

Cæterum hæc cognomina non eodem modo vsurpantur, quamobrem quis eorum sit in dicendo vsus, haud abs re erit indicare. Dicimus itaque *Pompéo Colónna*, Pompeius Columna, *Mária Colonna*, Maria Columna, *Il Colonna*, Columnensis, *I Colónnesi*, Columeses.

Dicimus proinde *Cárlo d Austria*, *Quei della casa d' Austria*. *Ferránte d' Aragóna*, *Quei d' Aragóna*: nam *Aragónesi* significat etiam qui eius familiæ sunt studiosi.

Quod ad alteram seriem spectat, dicimus *Camillo, Déntice*, *Diána Déntice*, *Il Déntice*, *I Déntici.*

Rursus, *Andréa Pónte*, vel *da Pónte*, *Caterina Ponte*, *Il Ponte*, vel *da casa Pónte*, *Quel*, vel *Quei da casa Ponte.*

Item, *Ercole da Este*, *Caterina da Este*, *Quei da Este.*

Tertij autem ordinis cognomina ita vsurpantur, vt dicamus, *Cósmo Médici*, vel *Cósmo de Medici*: *Lucrétia Médici*, vel *de' Medici*: *Il Médici*, *I Medici.*

Ita,

Ita, *Francesco Doni, Giouánna Doni, il Doni.* Sic, *Aleßándro Piccolómini, Il Piccolómini, Pórtia Piccolómini, la Piccolómini.*

Dicimus præterea *Piétro Quirini*, vel *Quirino: Camílla de' Quirini*, vel *Quirina*, non autem *Camilla Quirini*: quod non sit in vsu. Rursus dicitur rectè, *il Quirino*, non autem *il Quirini.* Verùm si quis obiecerit, cur rectè dicitur *Il Médici, Il Dóni.* Respondeo, quòd cognomina *Médici*, & *Doni*, nullam aliam habent terminationem, quæ sit in vsu. Atqui cognomen *Quírini*, habet & *Quirino* pro maribus, & *Quirína* pro fœminis: idcirco dicimus *Antonia Quirína*, & non *Quirini*, sed *dè Quiríni*: cùm tamen dicamus *Caterina Médici*, & nō *Medica.*

Exempla proinde cognominum quintæ classis erunt, *Guido Caualcante*, vel *Caualcánti*, *i Caualcánte, i Caualcánti, Giúlia Cauelcánte.*

Quod autem ad ea, quæ in postremo loco posita sunt, dicimus *Alfonso d'Aualo*, *Petro di Tolédo.*

Nom. appellatiua gen. vir. & nume. sing. termin. in
- A, *Sofísta, poéta, proféta, podesta, pianéta.*
- E, *Onóre, Amóre, Colóre, Fánte,* quod est etiam gen. mulieb. *Signóre.*
- O, & E, *Caualiéro*, vt Poëtæ, vel *Caualiére*, vt qui scribunt prosa oratione: cuiusmodi sunt multa alia nomina.

Est nomen *pári*, quod ad vtrumque numerum, & genus pertinet: quare dicimus *I pári*

tuói, I pári nostri, Le pári tue, le pári vostre, hoc est, tui vel vestri similes, & hoc in numero multitudinis. Nam in singulari dicimus, *Tuo pári, Tua pári*, id est, tui similis.

Dicimus præterea, *Vn péio di Cálze, Due páia, Tre páia, Quattro páia*, &c. *di polli*: ex quibus dicendi formulis perspicuum fit, quid intersit inter *pári, páio, páia*: nempe *pári* similitudinem declarare, *páio, & páia*, societatem, vt ita dicam.

Sed de eo quoque admonebo lectorem, has voces *páio, pari*, & *páia*, pertinere etiam ad verbum quod significat Videor; hoc modo.

Indicatiui.

Io páio	ego videor.
tu pari	tu videris.

Subiunctiui.

Io páia	ego videar.
tu páia	tu videaris.
colúi páia	ille videatur.

Nom. adiect. num. singu. & gen. viril. termin. in	O, *Diuíno, Béllo, Vmáno, fiero, altiéro, Orréndo. Ornáto, &c.*
	E, *Celéste, Fedéle, Dolce, Virile, &c.* quæ sunt item muliebris generis.

Quantum verò attinet ad eadem nomina, cùm numeri sunt multitudinis, omnia in I, exeunt: vt *Huómini, Ciéli, Angeli, &c.* Atque id intelligatur tam si in singulari numero finiant in O, quàm si in aliis terminentur literis vocalibus.

Exci-

Excipiuntur tamen ea, quæ in numero multitudinis duplicem habent finem, in I, ſcilicet ac generis ſunt virilis, & in A, quomodo genus mutant ex virili in muliebre, quæ omnia ſubiecto typo ob oculos ponuntur.

Nom. in plur. nu. deſinentia in
- A, *Díta, Lábbra & Lábbia, Ginóchia, Bráccia, Légna, Veſtígia, Ríſa, &c.*
- I, *Díti, Lábbri, Ginócchi, Brácci, Légni, Veſtígij, Riſi.*

Sed quæ deſinunt in A, magis ac frequentiùs vſurpant, qui verſantur in ſoluta oratione.

Porrò & nomina muliebris generis haud eodem modo finiunt, vt ſubiecti typi oſtendunt.

Nom. prop. mul. ſin. nu. deſinunt in
- A, *Cornelia, Laúra, Túllia, Lucrétia, Maria, &c.*
- E, *Beatríce, Rachéle, Berenice, Penélope, &c.*
- O, *Glicério, Caliſto, Dido, Sáfo, Calípſo, Ino, &c.*

Nom. muliebris gen propria vrbium deſinunt in
- A *Róma, Vinétia, Pâdona, Veróna, Fiorinza, &c.*
- E, *Auignóne, Cartágine, Aténe.*
- I, *Nápoli, Conſtantinópoli.*
- O, *Corinto, Séſto, Abído, Effeſo, Argo.*

Nom. muliebris appella. num. singul. termin. in		*A, anima, amicita, dónna, signóra.*
		E, Opinióne, lettióne, affettióne.
		O, Máno.
	A & E	*A, Onesta, árma, lóda, frónda ála*
		E, Onestáte, arme, lóde, fronde, fróde ále
	V & E	*E, Virtúte, seruitúte, Grúe.*
		V, virtù, seruitù, Grù.
	A & O	*A, Orécchia, fóglia, cérchia, chióstra, célsa.*
		O, Orécchio, fóglio, cérchio, chióstro, celso.

At in O, cùm desinunt, virilis sunt generis: atque *Orécchia* & *Fóglia*, in frequenti sunt vsu, sicut *cérchio*, *chióstro*, & *gélso*: cætera verò non item.

No. gen. muliebr. adiect. sing. nu. desinunt in	*A, biánca, bélla, diuina, ornáta, fiera, rea, &c.*
	E, Fedéle, crudéle, fórte, quæ & viril. gen. sunt.

Cæterùm in multitudinis numero huiusmodi nomina habebunt I, postremo loco, si in singul. habebunt E, quòd in sing. habebunt A, in plur. habebunt E.

Hic fit, vt quæ habent in singul. duplicem finem, eundem habeant quoque duplicem in plurali numero: id quod typis ostendere non pigebit.

Num. ſing.	*A, Stella* *E, Fónte*	Num. plu.	*E, Stelle* *I, Fónti*
Num. ſing.	*A, Arma* *E, Arme*	Num. plu.	*E, A'rme* *I, Armi.*
Num. ſing.	*V, Virtù* *E, Virtúte*	Num. plu.	*V, Virtù,* *I, Virtúti*
Num. ſing.	*A, Bontà* *E, Bontáte*	Num. plu.	*A, Bontá,* *I, Bontáti*
Num. ſing.	*A, Orecchia* *O, Orécchio*	Num. plu.	*E, Orécchie* *I, Orécchi.*

Verùm, *Máno*, ex quodam vſu loquendi quamuis ſit generis muliebris, deſinit tamen, cùm ſingularis eſt num. in O, vt *Máno*, ex quo conſequitur in plurali deſinere in I, vt *Máni*.

DE NOMINVM DECLINATIONE.

QVanquam (vt ſuprà monuimus, cùm de articulorum declinatione ageremus) ſermo Italicus caſus & flexus nominum, cuiuſmodi in Latina & Græca linguis eſſe videntur, non agnoſcat: nihilominus haud omnem in-

flexionem respuit: Nam eam habet, quæ vel ex præpositionibus solis, vel ex iisdem vna cum articulis pendet, cuius rei paradigmata aliquot adscribam.

Paradig. I. ex Art. cum præposit.

No. sing.	*L'amico.*	G. l'ami,	Amicus.
Genit.	*dell' amico.*	de l'	amici.
Dati.	*all' amico.*	à l'	amico.
Acc.	*l'amico.*	l'	amicum.
Voc.	*ò amico,*	ò ami	amice.
Ablat.	*dall'amico.*	de l'	amico.
No. plu.	*Gli amici.*	les amis.	amici.
Genit.	*de gli amici.*	G. des amis.	amicorum.
Dati.	*à gli amici.*	aux.	amicis.
Accus.	*gli amici.*	les.	amicos.
Voc.	*ò Amici.*	ò amis.	amici.
Ablat.	*da gli amici.*	des.	amicis.

I. Paradigmatis vsus per omnes casus & numeros.

Nom. singul. *l'amico vénne* [l'amy est venu] amicus venit.

Gen. *mi ricordo dell'amico* [il me souuient de l'amy] memini amici.

Dati. *compiaccio all'amico* [ie complais à l'amy] morem gero amico.

Accu, *amo l'amico* [i'aime l'amy] amicum amo.

Vocat. *o amico vieni* [viens amy] ô amice veni.

Ablat. *mi parto dal l'amico.* [ie me despars d'auec l'amy] discedo ab amico.

Nom. plur. *gli amici vénnero* [les amis sont venus] amici venerunt.

Genit.

Amygdalus.

Cur properans folijs præmittis amygdale flores?
Odi pupillos præcocis ingenij.

Morus.

Serior at Morus nunquàm nisi frigore lapso
Germinat: & sapiens nomina falsa gerit.

Genit. *mi ricordo de gli amici* [i'ay ſouuenance des amis] memini amicorum.

Datiu. *compiácco á gli amici* [ie complais aux amis] amicis morem gero.

Acc. *amo gli amici* [i'aime les amis] amicos amo.

Voc. *o amice venite* [venez amis] ô amici venite.

Ablat. *mi parto da gli amici*, [ie me ſepare des amis,] ab amicis diſcedo.

Paradig. II. ex præpoſ. ſine articulis.

No. ſing.	*amico*	G. ami.	amicus.
Genit.	*di amico*	d'	amici.
Dat.	*ad amíco*	a.	amico.
Accuſ.	*amíco*		amicum.
Vocat.	*amíco*		amice.
Ablat.	*da amíco*	d'	amico.
No. plur.	*amíci*	amis.	amici.
Gen.	*di amici*	d'	amicorum.
Dat.	*ad amici*	aux.	amicis.
Accuſ.	*amíci*		amicos.
Vocat.	*amici*		amici.
Ablat.	*da amíci*	d'	amicis.

II. Paradigmatis vſus per omnes.

Nom. ſing. *fu amico vero*, fuit verus amicus.

Gen. *ne è vfficio di amico*, haud eſt amici officiũ.

Dat. *Io non parlai ad amico fidáto*, Sum de ea re cum fido amico locutus.

Accu. *Mai non viſitái amico à me piú cáro di te*, Amicũ te mihi cariorem viſitaui nunquam.

Vocat. *Amico viéni*. Amice veni.

Abla. *Da amico, cóme ſéi tu, recouo ogni coſa in buóna parte*, Ab amico tui ſimili omnia in bonam partem accipio.

Superſedeo iam eodem modo exempla in numero multitudinis afferre, quod per ſe quiſque ad inſtar adductorum in ſing. num. id præſtare facillimè poterit.

III. Paradig. ex Articulo II.

Nom. ſing.	*il maéſtro.*	le	magiſter.
Genit.	*del maéſtro.*	du	magiſtri.
Dati.	*al maéſtro.*	au	magiſtro.
Accuſ.	*il maéſtro.*	le	magiſtrum.
Vocat.	*ó maéſtro.*	o	ô magiſter.
Ablat.	*dal maéſtro.*	du	magiſtro.
Nom. plu.	*i maéſtri.*	les	magiſtri.
Genit.	*dai maéſtri.*	des	magiſtrorum.
Dat.	*a i maéſtri.*	aux	magiſtris.
Accuſ.	*i maéſtri.*	les	magiſtros.
Vocat.	*ó maéſtri.*	o	ô magiſtri.
Ablat.	*dai maéſtri.*	des	magiſtris.

IIII. Paradig. ex nomine muliebris gen. quod recipit articulum L A, priuatum ſua vocali litera.

Nom ſing.	*L'ánima.*	G. l'ame	anima
Gen.	*Dell' ánima.*	de l'ame	animæ.
Dat.	*All' ánima.*	à l'ame	animæ.
Acc.	*l'ánima.*	l'ame	animam.
Voc.	*ó ánima.*	ô ame	ô anima.
Abl.	*Dall' ánima.*	de l'ame.	anima.
Nom. plu.	*L'ánime.*	les ames	animæ.
Gen.	*Dell' ánime.*	des ames	animarum.
Dat.	*All' ánime.*	aux ames	animabus.
Acc.	*l'ánime.*	les ames	animas.
Voc.	*ò ánime.*	ô ames	ô animæ.
Ablat.	*Dall ánimo.*	des ames	animabus.

V. Pa-

V. Paradig. ex nomine eiusdem quidem gen. sed quod recipit articulum LA, integrum.

Nom.sing.	*la ménte*	G.la pensee	mens.
Genit.	*della ménte*	de la	mentis.
Dat.	*alla ménte*	à la	menti.
Accus.	*la ménte*	la	mentem.
Vocat.	*ò ménte*	o pensée	ô mens.
Ablat.	*da la ménte*	de la	mente.
Nom.plu.	*le menti*	les pensées	mentes.
Genit.	*delle menti*	des	mentium.
Dat.	*alle menti*	aux	mentibus.
Accus.	*le menti*	les	mentes.
Vocat.	*ò menti*	o	ô mentes.
Ablat.	*dalle menti*	des	mentibus.

Addam hîc iam, quo pacto ex nominibus Latinorum omnium declinationibus ad nos pleraque, quibus vtimur, nomina deriuentur. Verùm in hoc breuior ero, quàm fortassis alicui res poscere videbitur: tum quòd breuitati studeo: tum verò quòd Latinis literis instructus Lector, cùm ex iis, quæ mox attigero, quasi ansam acceperit indagandi, per se plura animaduertet.

Ex I. nom. vir. & mul. desinentia in { A, *Poéta, proféta, Pitágora, Euangelísta, femína, érba, táuola, cárta, fenéstra.* E, *Anchíse, Penélope.* }

Ex II. vtriusq; generis, desinentia in { O, *António, Virgilio, Miláno, cauállo, libro, lauro, &c.* I, *Dionígi, Parígi, Luígi.* }

Ex III. desinent. in { A, *Poéma, stratagéma, dogma, &c.* E, *Césare, lettióne, Pallade, Rachéle, niéne, scure, &c.* I, *Filli, Méri, Gariddi, Tisi, &c.*

Ex IV. quæ desinunt in { O, *Máno, córno, effétto, affétto, diffétto, rispétto, Sénso, Gústo, intelletto, vdíto.* A, *Vista*, vel *vedúta, vdita.*

Ex V, quæ desinunt in { E, *Spécie, effigie, temperie, cõgerie.* I, *Dimezodi.*

DE COMPARATIVIS & Superlatiuis.

SErmo Italicus caret nominibus comparatiuis, sed eorum loco vsurpat positiuum cum aduerbio, *Più:* sic *Piú Dótto, Piú béllo, Piú forte,* Quorum insuper significatio augetur additis aduerbiis, *Mólto, & assái*, vt *assái più*, vel *mólto più*, vel *assái mólto piú*, vel *Mólto assai piú dótto,* Omnibus enim his modis rectè dicetur.

Quantum verò ad eorum vsum attinet, requirit casum Genitiuum, hoc modo, *Io sono più dótto di te*, sum doctior te. Item, *Ciceróno fu piú eloquente di Orténsio*, Cicero fuit eloquentior Hortensio.

Habemus etiam istos dicẽdi modos ex comparatiuis, nempe, vt dicamus, *Tu non sei il piú dotto del móndo*, *Tu sei il più ricco della compagnia. Io sono amico dei più dótti, Tu sei dei più dotti, Tu*

ti, Tu sei stimáto tra i più dotti, Tu ti puói parangonare á i piu dótti.

Superlatiuum autem haud ita vsurpatur, hoc est, vt comparationem declaret, sed præstantiam: non enim dicimus, *Ciceróne fú eloquentißimo de' Romani*, cùm huiusmodi dicendi modus sit planè Latinus, sed dicimus, *Cicerone fu eloquentißimo*, absque adiectione alterius, in cuius comparationem Cicero veniat.

DE NOMINIBVS NVmerabilibus.

VNo singulari. *Vni* pluralis numeri, & viril. generis. *Vna* sing. *Vne* plur. num. & muliebris generis. At vsurpamus, *Vno*, & *Vna*, cùm numeramus *Vni*, verò, & *Vno*, hoc modo, vt dicamus *L'úne, e l'áltre*, vtræque, *Gli úni, è gli áltri*, vtrique.

Hic animaduertas, haud secus hos dicendi modos ab Italis vsurpari, atq; Latini vsurpant, vtrique, & vtræque.

Dúe, & in carmine, si quis vult, *Dúo*: nunquam, *Dúa*, vel *Duói*, etsi nonnulli ea vsurpant. Cæterum pertinent ad vtrumque genus, quod est intelligendum quoque de omnibus aliis numeris, qui sequentur.

Dicimus insuper *Ambidúe*: quod intelligitur de duobus maribus, vel altero saltem è duobus exsistéte mare, & *Ambedúe*, quod de duob. mulieribus est intelligendum. At *Ambodúe, Amendúo, Amendúne*, & *Amendúni*, quamuis probati

auctores vtantur, equidem haud libenter vsurparem.

Dicimus insuper, *Ambo*, in eadem significatione, qua Latini.

Tré: Tres, vel Tria. *Quáttro*, Quatuor.
Cínque, Quinque. *Sei*, sex.
Sétte, septem. *Otto*: octo.
Nóue, nouem. *Diéce*, decem.
Vndici, vndecim. *Dódici*, duodecim.
Trédici, tredecim. *Quattórdici*: quatuordecim.
Quíndici: quindecim. *Sédici*, sexdecim.
Dicesétte, septendecim.
Diciótto octodecim.
Dicenóui, nouendecim.
Vénti, viginti. *Vent'úna*, vel *vna*.
Viginti vnus, vna, vnum.
Vénti due, viginti duo, vel duæ.
Vénti tre, viginti tres, vel tria.
Vénti quáttro, viginti quatuor.
Vénti cinque, vigintiquinque, ac modo consimili vsque ad
Trenta, triginta.
Quaránta, quadraginta.
Cinquánta, quinquaginta, *Sessánta*, sexaginta.
Settánta, septuaginta. *Ottánta*, octoginta.
Nonánta, nonaginta. *Cénto*, centum.
Cento & vno, *vel vna*, centum & vnus, vna, vnũ.
Cénto & díe, centum & duo, vel duæ.
Cénto & tré, centum & tres, vel tria.
Cénto & quáttro, centum & quatuor: ac eodem modo vsq; ad *Dugénto*, ducenti, ducẽtæ, ducenta, vel bis centum. *Trecénto*, treccenti, tæ, ta, vel ter

ter centum. *Quatrocénto*, quadringenti, tæ, ta, vel quater centum.
Cinquecénto: quingenti, tæ, ta, vel quinquies centum.
Seicénto,ſexcenti,tæ,ta: vel,ſexcies centum.
Settecénto,ſeptingenti,tę,ta:vel ſepties centum.
Ottocénto, octingenti,tæ,ta: vel octies centum.
Noneiénto,nongenti,tæ,ta:vel nouies centum.

Mille,mille.*Duo milla*,bis mille. *Tremila*, ter mille. *Quattromila*, quater mille. *Cinquemila*, quinquies mille. *Seimila*,ſexies mille. *Settemila*,ſepties mille.*Ottomila*,octo mille.*Nouemila*, nouies mille. *Diecemila*, decies mille. *Vndecimila*, vndecies mille. *Duodecimila*, duodecies mille. *Tredecimila*, terdecies mille, ac modo conſimili vſque ad *Centomila*, centies mille. *Duogentomila*, ducenties mille. *Trecentomila*, trecenties mille, & ita vſque ad *Vn Milióne*, decies centena millia. *Due Milióni*: bis decies centena millia. *Tré Milióni*, ter decies centena millia, & modo conſimili pene vſque in infinitum.

Porrò dicimus,*vn páio,duo páia,vn centenáio, due centináia,vn migliáio,due migliáia*,&c.

Item,*Vna decina,due decine*,&c. *Vna dozina, due dozine*, &c. *Vna ventina, due ventine*, &c. *Vna trentina,due trentine,&c.*

DE NOMINIBVS ORDINEM SIGNIFICANTIBVS.

Primo, & primiero. *Secóndo.*
Terzo. *Quárto.*
Quinto. *Sesto.*
Séttimo. *Ottáuo.*
Nóno. *Décimo.*
Vndécimo. *Duodécimo.*
Decimotérzo, & Terzodécimo.
Decimoquárto, & Quartodécimo.
Decimoquinto, & Quintodécimo.
Decimosesto, & Sestodécimo.
Decimosettimo, & Dicisettésimo.
Decimoottáuo, & Diciottésimo.
Decimonóno, Vigésimo, & Ventésimo.
Vigésimo primo.
Vigésimo secondo.
Et ita vsque ad
Trigésimo, & Trentésimo.
Quadragésimo, & Quarentésimo.
Quinquagésimo, Cinquantésimo.
Sessagésimo, & Sessantésimo.
Settuagésimo, & Settantésimo.
Ottuagésimo, & Ottantésimo.
Nonagésimo, & Nonantésimo.
Centésimo, Dugentésimo.
Trecentésimo Quattrocentésimo.
Cinquecentésimo, Seicentésimo.
Settecentésimo, Ottocentésimo.
Nouecentésimo, Milésimo.

DE NOMINE RELATIVO.

IL *quále*, & *la quále*, eſt nomen, quod ſæpiſſimè ingreditur orationem, ac ſemper refert aliquid, quod præceſſit: quapropter à Grammaticis Relatiuum appellatur. Coniungitur ſemper cum articulo: nam, *Quâle*, ſine articulo eſt potius qualitatis Nomé, quàm Relatiuum. Porrò declinari poteſt modo, qui ex ſubiecto paradigmate conſpicitur.

Nom. Relatiui declinatio.

Nom.ſing *il quale* [Gal.qui, lequel] qui, *laqual* [Gal.laquelle] quæ.

Gen. *del quale* [de qui, duquel,] cuius, *della quale* de laquelle] cuius.

Dat. *al quale* [à qui, auquel] cui, *alla quale*, [à laquelle] cui.

Acc. *il quale* [qui, lequel] quem, *la quale*] laquelle] quam.

Ablat. *Dal quale* [de qui, duquel] quo, *dalla quale* [de laquelle] qua.

Nom.plu. *i quali* [le ſquels] qui, *le quáli* [leſquelles] quæ.

Genit. *De i quali* [deſquels] quorum, *delle quali* [deſquelles] quarum.

Dat. *A i quali* [auſquels] quibus, *allequali* [auſquelles] quibus.

Accuſ. *I quali* [leſquels] quos, *le quali* [leſquelles] quas.

Ablat. *Da i quali* (deſquels) quibus, *dalle quali* (deſquelles) quibus.

Verùm in obliquis habet quoque *cúi*, quòd ad vtrumque genus & numerum pertinet, ac inflecti hoc modo poteſt. [Mais aux noms obliques il a auſſi cui, qui conuient à l'vn & à l'autre genre, & aux nombres ſingulier, & pluriel, & ſe decline en ceſte façon.]

Gen. *De mi*, cuius, quorum, quarum,
Dati. *A cúi*, cui, quibus,
Accu. *Cui*, quem, quam, quos, quas.
Ablat. *da cui*, quo, qua, quibus.

Vſus autem huius nominis, cui, eſt huiuſmodi, vt dicamus per omnes caſus obliquos, & numeros. [& l'vſage en eſt tel, que nous en ſeruons par tous les cas obliques, & aux deux nombres.]

Genit. *mi parlò tuo Pádre, di cúi é il cauállo*, locutus eſt mihi pater tuus, cuius eſt equus.

Dat. *Io vidi il túo fratéllo, a cúi diédi il libro*, Vidi fratrem tuum cui librum dedi.

Accu. *Io hauéua familiarita col túo amico, cúi mordé il cane arrabiáto:* vtebar familiariter amico tuo, quem canis rabidus momordit.

Ablat. *Andái a trouáre Antonio, da cui riceuéi le túe léttere*, conueni Antonium, à quo accepi tuas literas. Eodem prorſus modo deduci poſſunt exempla ex numero multitudinis.

Et quanquam dixerimus hoc nomen carere recto, ac in obliquis tantùm inflecti ex adiectione præpoſitionum, vt oſtendimus, tamen paſſim reperies apud probatos Auctores iſtos dicendi modos. *Il cui valóre, la cui bontà. I cui amóri, Le cui richézze*: ſed ita eos reſoluere neceſ-

ſe eſt,

ſe eſt, nempe: *Il valór di cui*, cuius virtus, *La bontà di cui*: cuius bonitas. *Gli amóri di cui*, cuius amores: *Le richézze di cui*, cuius diuitiæ.

Poſſet itidem rectè dici per obliquum: *Del cui valore*, pro *Del valor di cuia*, cuius virtutis: *Délla cui bontà*, pro *Della bontá di cui*, cuius bonitatis, *De i cui amóri*, pro *De gli amóri di cui*, cuius amorum, *Delle cui ricchézze*, pro *Delle ricchezze di cui*, cuius diuitiarum, &c.

Nam per omnes alios caſus modo conſimili quis percurrere poſſet, quod prætermitto breuitatis cauſa, ſed hinc facilè perſpicitur, articulos. *Il*, *La*, *I*, *&* *Le*, non propriè in illis dicendi modis pertinere ad nomen *cui*, ſed ad nomina, *Valóre*, *Bontà*, *Amóri*, *&* *Ricchézze*.

Denique vſurpatur in Datiuo caſu ſine præpoſitione hoc modo: *cui non baſta*, pro *a cui non báſta*, cui non ſufficit, *cui diéde il Re poteſtà*, &c. pro *a cui diéde*, &c. cui Rex poteſtatem dedit.

De vſu autem nominis, *Il quale*, non eſt quod anxiè coner nonnulla afferre, quandoquidem cum Relatiuo Latino eum habeat cõmunem. Quocirca illud nunc annotabo, particulam CHE, plerumque eius loco poni, idque tamen in Nominatiuo & Accuſatiuo vtriuſque numeri, hoc modo, *L'huómo, che pénſa eſſer ſáuio, mólte volte è ſciócco*, homo qui prudens eſſe putat, eſt nonnunquam ineptus. Item, *L'huómo ch' io ámo, è dotto*, quem diligo hominem eſt eruditus. Eadem penitus exempla poſſunt ex multitudinis numero adduci.

Quando autem particulæ, CHE, mentionem

fecimus, est de eaq; sciendum, coniungi interdum cum præpositionibus hoc modo, *di che, à che, da che, in che, con che, per che*. Item, coniungitur cum articulis, sic: *Il che, Del che, Al che, Nel che*, at non dicimus, *Col che*, sicut neque, *Per il che*, quòd prius est in vsu, posterius verò ita vsurpatur, nempe, *Il per che*. Atqui nemo, qui non omnino careat aurium iudicio, fatebitur esse rectius dictum, *Per il che*, quàm *il per che*, etsi hoc crebrò vtatur Boccacius dicendi genere, illo verò nunquam.

Interdum hæc particula geminatur, hoc modo, *Che che*, & significat, *Qualunque cosa*, vt *Che che sia*, quicquid sit: *Che che habbia detto*, quicquid dixerit.

Rursus ex ea fit, *Chiúnque*, hoc est, Quicunque & est trisyllabũ. Sed inter *Chiúnque*, & *Qualúnque*, hoc interest, quod alterum substantiuo non coniũgitur, alterum verò maximè, quamuis & ipsum aliquãdo separetur ab illo. Petrarcha enim ita loquitur, *Chiúnque albérga*, quicũque habitat: vbi *Chiúnque*, est per se sine adiectione alicuius nominis substantiui. Idẽ postea dicit, *Qualúnque animále*, quodcunque animal, vbi *Animále* substantiuum nomen adiungitur nomini, *Qualúnque*. Dixi tamen aliquando, sed semel, *Gioir di qualúnque*, quocunque lætari.

Ex hac deinceps ablato E, & ascripto I, *fit chi*, que particula ponitur non rarò pro *Colui, Quéllo, Coléi, Quélla, colóro, Quélli*, & *Quélli*, pro nominibus: hoc modo, *Chi ha smarríta la stráda, tórni andiétro*, pro *colúi*, vel *Quélo, ilquále ha smarrita*, &c.

&c. Qui deuiauit, redeat.

Chi, proinde nonnunquam significat, Quis interrogandi vox: idque per omnes casus: vt,

per { No. *Chi fu* [qui a esté] quis fuit? *chi il fece* [qui l'a fait] quis fecit?
Genit. *Di chei sei tu figliuolo* [de qui es tu fils] cuius es tu filius?
Dati. *A chi l'hai dato* [à qui l'as tu donné] cui dedisti?
Accu. *Chi batteſti tu* [qui as tu battu] quem verberasti?
Abl. *Da chi l'hai vdito* [de qui l'as tu entendu] à quo audiuisti?

Præterea dicimus, *Chi qua e chi la* [qui ça qui là] alius alio: *Chi ſpogliáua queſto, e chi quello* alius hunc, alius illum spoliabat.

Postremò dicimus, *Chi che ſia* [quiconque il soit] quicunque sit, vel quisquis sit.

De Nominibus quæ Partitiua, Infinita, Distributiua, & negantia appellantur.

Principio nomen *Altri*, quod hac tantũ voce est contentum, atque ad omnem numerum & genus pertinet, ita vsurpatur: *Ma quando altri voleſſe oppórſi*, sed si aliquis refragari vellet. Item, *Altri dice*, dicunt nonnulli.

In obliquo autem habet *Altrúi*, quare dicimus: *Io pórto la péna dell' altrúi colpa*, potest enim dici, *della colpa a altrui*, hoc est, Luo pœnam alienæ culpæ, *All' altrúi valore*, vel *al valóre altrúi*, alienæ virtuti, *Dáll' altrúi forza*, vel *Dalla forza altrui*, Aliena vi.

Nomen verò, *Altro*, habet in plurali, *Altri*,

& est gen. virilis: sicut *Altra*, qu: d est muliebris generis, habet in multitudinis numero, *Altre* quod nomen differt à nomine *Altri*, de quo paulò superius egimus, in hoc, quod illud, nempe, *Altri*, nunquam substantiuo adhæret, hoc verò, nempe, *Altro*, sæpè, ad supra nominatas personas refertur. Dicimus enim, *L'altro túo amico*, *gli áltri túoi amici*, *l'altra tua amica*, *l'altre túe amiche*, & modo consimili per omnes casus, Vocatiuo excepto.

Vsurpatur itidem in genere neutro, ac dicimus *Altró demando*, aliud peto, *ánzo altro*, imò aliud. Sed tunc articulum respuit, vt ex exemplis apparet.

Alcúno, aliquis, habet in plurali, *Alcúni*, aliqui: sicut, *Alcúna*, hoc est, aliqua, habet *Alcúne*, hoc est, aliquæ in plurali: idque per omnes casus, ac sunt muliebris generis.

m Nomina verò *Ognúno*, *Ciascúno*, hoc est, vnusquisque, omnis. Item, *Niúno*, *Verúno*, *Nessúno*, *Núllo*, hoc est, nemo: carent numero multitudinis, qui pariter deest iisdem, cum muliebris sunt generis, vt *Ognúna*, *Ciascúna*, *Niúna*, *Verúna*, *Nessúna*, *Núlla*.

Quanquam nomen *Núlla*, haud raró vsurpatur genere neutro, & significat, nihil. *Nulla pósso leuar*, inquit Poëta, hoc est, nihil auferre queo. Significat etiam aliquid, vt *Vuói tu núlla*, Vis ne aliquid.

Postremò sciendum omnia hæc nomina respuere articulum, haud enim dicimus, *L'alcúno*, *l'Ognúno*, *il Ciascúno*, *il Nessúno*, &c.

DE

DE PRONOMINE.

PRonomen eam vocem appellamus quę loco nominis vsurpatur, cuiusmodi est quoq; Pronomen apud Latinos & Græcos. Quare quædam sunt Primitiua, quædam Deriuatiua, habéntque numeros, genera, & personas, vt Latinorum, Græcorúmque Pronomina. Sed quid habeant cum illis simile, quídve diuersum, facilè diligens Lector perspiciet, cùm ex tractatione, quæ de iis iam instituitur, tum verò ex subiecto typo.

- Pronomina quædam sunt
  - Primit.
    - Gen. vir.
      - Nu. sing.
        - *Io*, ego, *Tu*, tu, se, *egli*.
        - Ei, *E' Quéllo*, *colui*, ille, is, *esso*, ipse.
        - *Quésto*, *cóstui*, hic: *Ciò*, hoc: *Cotésto*, iste & istud.
      - Nu. plu.
        - *Nói*, nos: *Vói*, vos, *égli*, *no*, *quélli*, *lóro*, *colóro*, illi, ij, *eßi*, ipsi,
        - *Quésti*, *costóro*, hi, *cótesti*, isti.
    - Gen. mulieb.
      - Nu. sing.
        - *Ella*, *lei*, *quélla*, *colei*, illa, ea, *éssa*, ipsa, *quésta*, *costéi*, hæc, *cotésta*, ista.
      - Nu. plu.
        - *Elléno*, *elle*, *quélle*, illę, eæ *ésse*, ipsę, *quéste*, *cotéste*, istæ.

Pronomina quæ dam ſunt Deriuat.

- Gen. vir.
  - Nu. ſing.: *Mio* [mon] meus, tuo, [tien] tuus, *ſuo* [ſien] ſuo, *nóſtro*, [noſtre] noſter, *vo-ſtro* [voſtre] veſter.
  - Nu. plu.: *Miei* [mes] mei, *tuói* [tes] tui, *ſuói*, ſes] ſui *noſtri* [noſtres] no-ſtri, *voſtri*, voſtres] veſtri.
- Gen. mulieb.
  - Nu. ſing.: *Mia* [ma] mea, *tua* [ta] tua, *ſua* [ſa] ſua, *noſtra* [noſtre] no-ſtra, *voſtra* [voſtre] veſtra.
  - Nu. plu.: *Mie* [mes] meæ, *tu-oe* [tes] tuæ, *ſue*, [leurs] ſuæ, *noſtre* [nos] noſtræ, *voſtre* [vos] veſtræ.

Pronomina ad vtrumque genus pertinentia.

IO,	ie.
TV,	tu.
COLORO,	ils, ceux la.
COSTORO,	ceux-ci.
LORO,	ils, eux.
SE,	iceluy.

DE PRONOMINVM DECLINATIONE.

I. Paradig.

No.ſing.	*Io,*	G. Ie,moy,	Ego.
Genit.	*di me,*	de moy,	mei.
Dati.	*a me,*	à moy,	mihi.
Acc.	*me,*	moy,	me.
Ablat.	*da me,*	de moy.	me.
No.plu.	*nói,*	Nous,	Nos.
Genit.	*di nói,*	de nous,	noſtrûm.
Dati.	*a nói,*	à nous,	nobis.
Accuſ.	*nói,*	nous,	nos.
Ablat.	*da nói,*	de nous.	nobis.

II. Paradig.

No.ſing.	*tu,*	G. Tu,toy,	Te,
Genit.	*di te,*	de toy,	tui.
Dati.	*a te,*	à toy,	tibi.
Accuſ.	*te,*	toy,	te.
Vocat.	*tu,*	o toy.	tu.
Ablat.	*da te,*	de toy.	te.
No.plu.	*Vói,*	Vous,	Vos.
Genit.	*di vói,*	de vous,	veſtrûm.
Dat.	*a vói,*	à vous.	vobis.
Accuſ.	*vói,*	vous,	vos.
Vocat.	*vói,*	o vous,	vos.
Ablat.	*da vói,*	de vous.	vobis.

III. Paradig.

Gen.ſin.& plu.	*Di ſe,*	G. de ſoy.	Sui.
Dati.	*a ſe,*	à ſoy,	ſibi.
Accuſ.	*ſe,*	ſoy,ſe,	ſe.
Ablat.	*da ſe,*	de ſoy.	ſe.

IV. Paradig.

No.ſing.	*Egli,Ei,E,quello,colúi,*	il luy,	is,ille.
Genit.	*di lúi,colúi,quéllo,*	de luy,	eius, il-(lius.
Dati.	*a lúi,colúi,quéllo,*	à luy,	ei,illi.
Acc.	*lúi,colúi,quéllo,*	luy,	eũ, illũ.
Ablat.	*da lui,colui,quéllo,*	de luy,	eo, illo.
No.plu.	*E' glino,quélli,colóre,*	Ils,eux.	Ii,illi.
Genit.	*di lóro,colóro,quélli,*	d'eux,	eorũ il-(lorũ.
Dati.	*a lóro,colóro,quélli,*	à eux,	eis,illis.
Accuſ.	*lóro,colóro,quélli,*	ils,eux,	eos, il-(los.
Ablat.	*da lóro,colóro,quélli,*	d'eux.	eis,illis.

V. Paradig.

No.ſing.	*Ella,coléi,quélla,*	elle,	ea, illa.
Genit.	*di léi,coléi,quélla,*	d'elle,	eius illius.
Dati.	*a léi,coléi,quélla,*	à elle,	ei,illi.
Accuſ.	*léi,coléi,quélla,*	elle.	eam,illam.
Ablat.	*da léi,coléi,quélla,*	d'elle,	ea,illa.
No.plu.	*Elleno,colóro quélle,*	Elles,	Eæ,illæ.
Genit.	*di lóro,colóro,quélle,*	d'elles,	earũ,illarũ.
Dati.	*a lóro,colóro,quélle,*	à elles,	eis,illis.
Accuſ.	*lóro,colóro,quélle,*	elles,	eas,illas.
Ablat.	*da lóro,colóro,quélle,*	d'elles,	eis,illis.

VI. Pa-

VI. Paradig.

No.sing.	*Quésto,costúi,*	Cestuy cy,	Hic.
Genit.	*di quésto,costúi,*	de cestuy cy,	huius.
Dat.	*a questo,costúi,*	à cestuy cy,	huic.
Accus.	*quésto,costúi,*	cestuy cy,	hunc.
Ablat.	*da quésto,costúi,*	de cestuy cy,	hoc.
No.plu.	*Quésti.cóstoro,*	Ceux cy,	Hi.
Genit.	*di quésti,costóro,*	de ceux cy,	horum.
Dat.	*a questi.costóro,*	à ceux cy,	his.
Accus.	*quésti,costóro.*	ceux cy,	hos.
Ablat.	*da questi,costóro,*	de ceux cy.	his.

VII. Paradig.

No.sing.	*Quésta,costéi.*	Ceste,	hæc.
Gen.	*di Quésta,costéi.*	de ceste cy,	huius.
Dat.	*a Quésta,costéi.*	à ceste cy,	huic.
Acc.	*Quésta,costéi.*	ceste cy,	hanc.
Abl.	*da Quésta,costéi.*	de ceste cy,	hac.
No.plu.	*Quéste,costóro.*	Ces.	hæ.
Gen.	*di Quéste,costóro.*	de ces.	harum.
Dat.	*a Queste,costóro.*	à ces.	his.
Acc.	*Quéste.costóro.*	ces.	has.
Ablat.	*da Quéste,costóro.*	de ces.	his.

Quod autem attinet ad cætera pronomina, hoc est deriuatiua, ea sequuntur prorsus declinationem eorum nominum, quæ desinunt in O, si sunt generis virilis, vel in A, si sunt generis muliebris.

Pronomen autem *Ciò*, semper est singularis numeri, & generis neutri.

DE PRONOM. VSV.

PRonomina, *Egli, Ei, E'* & *Ella*, ſemper recto dantur, vt *Egli diſſe*, is dixit: *Ella volſe*, ea voluit.

Pronominum verò, *E' glino*, & *E'lleno*, quibus Oratores, qui vel ſoluta ſcribunt oratione, vtuntur, idem penitus eſt vſus, vt recto duntaxat ſeruiãt: dicimus enim, *Eglino diſſero*, illi dixerunt, *Elleno vólſero*, illæ voluerunt.

Rurſus pronomina, *egli*, & *E'*, quandoque ſunt expletiuæ particulæ, ac potius vſurpantur ornatus gratia, quàm neceſſitatis, vt *Egli non ha guári di tempo*, pro *non ha guári di tempo*, non diu eſt, *E parra menzógna*, pro, *Parra menzogna*, videbitur mendacium.

Pronomin. *Lúi*, *Léi*, *Lóro* dantur:
- Genit. *Ci ſiamo ricordáti di lui, lei, loro*, meminimus eius, eorum, earum.
- Dat. *Díſsia lui, lei, lóro*, dixi ei, eis.
- Accu. *Vidi lúi, lei, lóro*, vidi eum, eam, eos.
- Ablat. *Ho riceuúto cío, da lui, lei, lóro*, accepi id ab eo, ea, eis.

Pronomin. *coſtúi*, *colúi*, *coſtéi*, *coléi*, *coſtóro*, *colóro* dantur:
- Nom. *Coſtúi, coſtéi, colúi, coléi, diſſe*, hic, hæc. ille, illa, dixit, *Coſtóro, colóro, diſſero*, hi, hæ, illi, illæ, dixerunt.
- Gen. *Mi ricórdo di coſtúi, coſtei, colúi, colei, coſtóro, colóro*, memini huius, illius, horum, harum, illorum, illarum.
- Dati. *Io diſsi à coſtúi, coſtéi, colúi, coléi, coſtóro, colóro*, dixi huic, illi, his, illis.
- Accuſ. *Io ámo, coſtúi, coſtéi, colúi, coſtóro, colóro*, amo hunc, hãc, illũ, illã, hos, has, illos, illas.
- Ablat. *Io l'ho udito da coſtúi, coſtéi, colúi, coléi, coſtóro, colóro*, id audiui ab hoc, hac, illo, illa, his, illis.

Cæte-

Cæterũ articuli, LI, GLI, & LE, ponũtur nõnũquã ꝑ pronominib. *Lúi* & *léi*, idq; in Datiuo tantùm casu, hoc modo, *Le di*, vel *dille*, pro *di à lei*, dic ei: *dágli*, vel *dálli*, pro *da à lúi*, da ei, Vbi aduertas animum articulos GLI, & LE, qui multitudinis numeri, sunt numeri singularis.

Rursus articuli LO, LA, GLI, LE, vsurpantur pro pronominib. *Lúi, lei* & *lóro*: idq; in Accusatiuo dũtaxat sic: *Lo battè*, & *batéllo*, pro *battè lúi*, vel *quéllo*, verberauit eũ: *La Baciò* & *baciólla*, pro *baciò léi*, vel *quéla*, osculatus est illam, *Gli percósse*, & *percósseglì*, pro *percósse lóro*, vel *quélli*, percussit illos: *Le baciò* & *baciòle*, pro *baciò lóro*, vel *quélle*, osculatus est illas.

Pronom. SE, datur
- Gen. *Nessuno si diméntica di se*, nemo sui obliuiscitur.
- Dat. *Catóno diéde à se la morte*, Cato sibi mortem consciuit.
- Accus. *Ciascúno ama più se, che gli áltri*, quisque magis se, quàm cæteros amat.
- Ablat. *Quésto lo disse da se*, id ex se dixit.

Sed hoc pronomen SE, cõiungitur plerumq; cum particulis *stésso*, singul. num. & gen. viril. & *stéßi*, nu. mult. ac gen. eiusd. & *stéßa*, gen. muliebris, ac num. sing. & *stésse*, nu. multitudinis eiusdémque generis, idq; fit per omnes obliquos, excepto Vocatiuo, hoc modo.

Di se stésso, sui ipsius: *Di se stéssa*, sui ipsius, *Di se stéßi*, sui ipsorum, *Di se stésse*, sui ipsarum. Item, *A se stésso*, sibi ipsi. Rursus: *Se stésso*, se ipsum, *se stéssa*, se ipsam, *se stéßi*, se ipsos, *se stesse*, se ipsas. Demum, *Da se stésso*, à se ipso, *da se stessa*, à se ipsa, *da se stéßi*, à se ipsis, *da se stésse*, à se ipsis.

Idem penitus intelligatur de particulis, *Medésimo, medésima, medésimi, medésime.*

Coniungitur quoque eadem particula cum omnibus aliis pronominibus. Dicimus enim, *Io stésso*, vel *medésimo*, ego ipse. *Di me stésso*, vel *medésimo*, mei ipsius, ac modo consimili per omnes alios casus. Vocatiuo excepto. In numer. quidem plu. dicimus, *Nói stéßi*: vel *medésimi*, nos ipsi, *di noi stéßi*, vel *medésimi*, nostri ipsorũ, &c. Item, *Tu stésso*, tu ipse, *tu stéssa*, tu ipsa. *Io stéssa*, ego ipsa, *noi stésse*, nos ipsæ, *di nói stésse*, nostri ipsarum, *di voi stésse*, vestri ipsarum.

Egli stésso, ille ipse, *di lui stésso*, illius ipsius. *Ella stéssa*, illa ipsa, *di lei stéssa*, illius ipsius, &c. *Eglino stéßi*, illi ipsi, *di lóro stéßi*, illorum ipsorum, &c. *Elleno stésse*, illæ ipsæ, *dolóro stésse*, illarum ipsarum, &c.

Sed quid tot exemplis moror: cùm harum particularum societatem nõ solùm omnia planè non recusent pronomina, verùm etiam ne ipsa quidem nomina? Nam crebro ita loquimur, *Il Re stésso*, vel *medésimo*, Rex ipse, *La Regina stéssa*, vel *medésima*. Regina ipsa, *ICiéli stéßi*, vel *medésimi*, Cæli ipsi, *Le stélle stéße*, vel *medésime*, stellæ ipsæ.

Neq; illud censeo prętermittẽdum, particulam, *Esso*, recipere in principio literam I, quando præceditur ab articulo, qui in vocalem exit, qui tamen articulus amittit suam vocalem, & Apostrophum suscipit.

pro { *éſſo*, *éſſa*, *éßi*, *éſſe* } dantur. {
Nom. *éſſo*, vel *éſſa fu, diſſe féce*, ipſe vel ipſa fuit, dixit. fecit. Item, *éßi* vel *éſſe furono*, &c. ipſi vel ipſæ fuerunt, &c.
Gen. *Mi ricorderò di éſſo*, vel *éſſa, éßi, éſſe*, meminero ipſius, ipſorum, ipſarum.
Dat. *Il diédi ad eſſo*, dedi ipſi, &c.
Ablat. *L'ho vdíto da éſſo*, &c. audiui ab ipſo, &c. }

Quanquam hæc omnia, excepto recto, melius per pronomina, *lúi, léi*, & *lóro*, explicarentur, ita vt rectius iſto modo quis loqueretur, *Io miricórdo di lúi, & léi, lóro: l'ho dáta a lúi, léi, lóro: Ho vedúto, lúi, léi, lóro: l'ho riceuúto da lúi, léi, lóro.*

Coniunguntur præterea eadem pronomina cum quibuſdam nominibus per omnes caſus, Vocatiuo excepto, quod ex ſubiecto typo liquet.

Pronom. *éſſo*, coniũct. cum nomi. quibuſdã in {
Nom. *Eſſo Re diße*, ipſe Rex dixit.
Genit. *Vágo di éſſo giouani*, ipſarum puellarum cupidus.
Dat. *Diédi il libro ad éſſo giudice*, dedi librum ipſi Iudici
Accuſ. *Percóſſe éßi nemici*, ipſos hoſtes percuſſit.
Ablat. *Il riceuéi da éßi amíci*, ab ipſis amicis accepi. }

Poſtremò ita loquuntur Itali, *Con eſſo, lúi, léi, lóro*, pro *con lúi, léi, lóro*, cum illo, illa, illis. Item,

Con éſſo téco, pro *Con téco*, vel *Téco*, tecum. *Con éſſe méco*, pro *Con méco*, vel *méco*, Mecum, *Con éſſo ſéco*, pro *Con ſéco*, vel *ſeco* ſecum. Rurſus, *Con éſſo noi*, nobiſcum, *Con éſſo vói*, vobiſcum.

Dicunt etiam, *Con éſſo le máni*, manibus, *con éſſo vn cólpo*, vno ictu. Sed huiuſmodi non paucis dicendi formulis Itali, ij præſertim, qui Hetruriam incolunt, delectantur: verùm, eas in vniuerſum vſurpari nolim.

Pronomina autem, *Quéſti*, *Quéi*, vel *Quégli*, ſolent plerumque poni loco pronominũ *Quéſto*, *Quéllo*, vel *coſtúi & colúi*, idque in recto dumtaxat, ac per ſe quidem, ſine ſubſtãtiui alicuius adiectione, ſed tamen referuntur ſemper ad virum aliquem, cuius mentio paulo ſuperius facta ſit, quod exemplis aliquot liquido apparebit. Dicimus enim, *Ciceróne fu non ſólo Orator ſómmo, ma ancóra óttimo Cittadíno. Quéſti giouò molto alla ſua patria.* Cicero fuit non ſolùm orator ſummus, ſed etiam ciuis optimus. Hic valde ſuæ profuit patriæ. Item, *Quégli parlò*, is eſt locutus, & huiuſmodi penè innumera apud Hetruſcos ſcriptores reperies. Verùm (vt liberè dicam quod ſentio) vix adduci poſſum, vt id probem, videtur enim mihi eſſe genus dicendi nimis affectatum.

Proinde *Quéſto & Quéllo*, cum generis ſunt viril. ſubſtantiuum nomen requirunt, vt *Quéſto Rè*, hic Rex, *Quéllo Príncipe* ille Princeps. Cum verò vſurpantur genere neutro, reſpuunt ſubſtantiuum nomen, quare dicimus, *Quéſto che io dico, e coſí*, hoc quod dico, ita eſt. Item, *quello*

non è

non è cosí, illud non est ita.

De quibus pronominibus illud minimè est ignorandum, quod cùm per Geni. pluralem efferuntur, priuari solent à meris (vt ita loquar) Hettuscis præpositione, Di, hoc modo, *a cása quésti vsarai*, pro *à cása di quésti vsárai*.

De pronomine autem, *Ciò*, quod diximus supra, esse semper generis neutri, isti dicendi modi sumuntur, vt dicamus, *cio è*, id est, *Sopra ciò*, super hoc: *Oltre ciò*, præter hoc, *ciòche*, quicquid, *acciòche*, vt, *perciòche*, propterea quod, *per ciò*, propterea.

Quantum vero spectat ad pronomen, *cotésto*, datur rebus & personis, quæ extra pronunciatæ sunt, quamobrem dicimus ei, quo cum loquimur, *Cotésto libro, il quale tu hai nelle máni, e bello*, Iste liber, quem habes in manibus, est pulcher. Vtimur hoc pronomine quoque in neutro genere, hoc modo, *Cotésto che tu dici è vero*, Istud quod dicis, verum est.

Videretur tandem nonnihil dici oportere de particulis CI, & NE, quæ pro *Nói*, *Mi*, quæ pro ME, VI, quæ pro *Vói* & TI, quæ pro TE, vsurpantur. Sed quoniam verbis sunt plerumq; affixæ, vt in lingua Hebræorum sæpe contingit, ideo in eum locum reiicientur, vbi de ipsis verbis tractauerimus [quant à ces particules CI, & NE, en lieu de NOI, &c. tu recourras où nous auons traicté de ces mesmes verbes.]

Coniugationes verborum sunt quatuor, & cognoscuntur præcipuè ex modis infinitiuis. Nã prima coniugatio est eorũ verborum, quæ

in penultima syllaba præsentis temporis infinitiui modi habent A.longum, vt *amare* [aimer] *cantare* [chanter] *volare* [voler] *mangiare* [manger, &c. Secunda est eorum, quæ habent E longum, vt *valére* [valoir] *hauére* [auoir] *tenére* [tenir] &c. Tertia eorum, quæ habent E breue, vt *leggere* [lire] *scriuere* [escrire] *viuere* [viure] *ridere* [rire, &c. Quarta denique eorum est, quæ habent I, longum, vt *vdíre* [ouïr] *moríre* [mourir] *finíre* [finir] &c.

[Il y a quatre coniugaisons des verbes, & se cognoissent des Infinitifs, comme, *amáre*, en François, aymer. Secondement de ceux qui ont E, long: comme *valére* [valoir, pouuoir.] Tiercement de ceux qui ont E bref, comme *léggere* [lire] en quatrieme lieu de ceux qui ont I long, comme, *vdíre* [ouïr.]

Quod autem ad numeros, personas, tempora, & modos attinet, nihil prorsus à Latinis discrepant.

DECLINATIO VERBI ACTIVI PRIMÆ CONIVGATIONIS.

Modus Indicatiuus, Tempus præsens.

Io ámo	G. I'aime	Ego amo
tu ámi	tu aymes	tu amas
colúi áma	il ayme	ille amat
noi amiamo	nous aymons	nos amamus
voi amate	vous aymez	vos amatis
coloro amano	ils ayment	illi amant.

Præter.

Pręter.imperf.	pret.imparfaict.	præt.imperf.
Io amaua	I'aimois	Ego amabam
tu amaui	tu aimois	tu amabas
colui amaua	il aimoit	ille amabat
noi amauamo	nous aimions	nos amabamus
voi amauáte	vous aimiez	vos amabatis
coloro amáuano	ils aimoyent.	illi amabant.

Præter.perf.	pret.parfaict.	præt.perfectum.
Io amai	I'aimay	Ego amaui
tu amasti	tu aimas	tu amauisti
colui amo	il aima	ille amauit
noi amammo	nous aimasmes	nos amauimus
voi amáste	vous aimastes	vos amauistis
coloro amarono	ils aimerent.	illi amauerunt.
amaron, amaro		
amar, & idem.	*le mesme.*	Idem.

Io ho	*amato*	I'ai aimé	Ego amaui
tu hai		tu as aimé	
colui ha		il a aimé.	

Noi habbiámo	*amato*	Nous auons aimé
voi hauete		vous auez aimé
coloro hanno		ils ont aimé.

In hac tertia persona plurali huius præteriti illud est animaduertendum, *amáto & amar*, vsurpari, quando vox aliqua sequitur, cuius principium sit à litera consonanti, & hoc passim reperies apud bonos auctores obseruatum.

Præterito plusquam perfect.

Io haueua		I'auois aimé	Ego amaueram
tu haueui		tu auois aimé	tu amaueras
colui haueua	*a-*	il auoit aimé	ille amauerat.
noi haueuamo	*ma*	nous auions aimé	Nos amaueramus
voi haueuate	*to*	vous auiez aimé	Vos amaueratis
colóro haueuano		ils auoyent aimé.	illi amauerant.

Futurum.

Io amerò	I'aimerai	Ego amabo
tu amerái	tu aimeras	tu amabis
colui amera	il aimera,	ille amabit
noi ameremo	nous aimerons	nos amabimus
voi amarete	vous aimerez	vos amabitis
colóro amaranno	ils aimeront.	illi amabunt.

Imperat. tempus præsens.

Ama tu	Aime toy	Ama tu
ami colui	que cetuy la aime	amet ille
amamo noi	aimons nous	amemus nos
Amate voi	aimez vous	amate vos
amino coloro	qu'ils s'aiment	ament illi.

Futurum.

Amerái tu	tu aimeras	Amato tu
amera colui	il aimera	amato ille
ameremo noi	nous aimerons	amemus nos
amarete voi	vous aimerez	amatote vos
amerâno coloro	ils aimeront.	amanto illi.

Opt.

Opt. modo temp. futur. & præſ. ſubiunct.

ò Dio voglia, vel Dio voglia, vel *ò che*, vel *ò Dio che*		Dieu vueille,
Io ami	Que i'aime	Ego amem
tu ami	tu aimes	tu ames
colui ami	il aime	ille amet.
noi amiamo	nous aimions	nos amemus
voi amiáte	vous aimiez	vos ametis
coloro ámino	ils aiment.	illi ament.

Præter. perfect.

O Dio voleſſe, vel *Dio voleſſe*, vel *ò Dio che*, vel *ò che*,	Pleuſt à Dieu,	Vtinam,
Io amaßi	Que i'aimaſſe,	Ego amarem
tu amaßi	tu aimaſſes	tu amares
colui amaſſe	il aimaſt	ille amaret
noi amaßimo	nous aimiſſiõs	nos amaremus
voi amaſte	vous aimiſſiez	vos amaretis
coloro amáſſero	ils aimaſſent.	illi amarent.

Idem tempus aliter declinatum.

O che, huic namque tempori iſto altero modo declinato, non quadrant alia aduerbia, de quibus ſupra,

		Cùm
Io amarei, & ameria,	I'aimerois	ô ego amarẽ
tu amareſti	tu aimerois	tu amares

colui amarebbe, & amária	il aimeroit	ille amaret
noi amarémmo	nous aimerions	nos amaremus
voi amaréste	vous aimeriez	vos amaretis
Coloro amarébbono, & amariano.	ils aimeroyent	illi amarent

Præter. perfect.

Auanga che, o concio sia che, comme ainsi soit

o che		que	Cùm
Io habbia		l'aye aimé	Ego amauerim
tu habbia	*a-*	tu ayes aimé	tu amaueris
colui habbia	*ma*	il ait aimé	ille amauerit
noi habbiamo	*to*	nous ayõs aimé	nos amauerimus
voi habbiate		vous ayez aimé	vos amaueritis
coloro habbiano		ils ayent aimé	illi amauerint.

Præt. plusquam perf.

O Dio volesse, Dio volesse,

O Dio che, ô che		Diu vueille	Vtinam
Io haueßi		Que ieusse aimé	ô amauissem
tu haueßi		tu eusses aimé	tu amauisses
colui hauesse	*a-*	il eust aimé	ille amauisset
noi haueßimo	*ma*	nous eussions aimé	nos amauissemus
voi haueste	*to*	vous eussiez aimé	vos amauissetis
coloro hauessero		ils eussent aimé.	illi amauissent.

Idem

Idem tempus aliter declinatum.

Io hauerei		I'aurois aimé	amauissem
tu haueresti		tu aurois aimé	tu amauisses
colui hauerebbe		il auroit aimé	ille amauisset
noi hauerémmo	*amato*	nous aurions aimé	nos amauissemus.
voi haureste		vous auriez aimé	vos amauissetis.
coloro hauerebbono		ils auroyent aimé.	illi amauissent.

Quod autem ad modum subiunctiuum attinet, à modo optandi nulla in re, præter duas discrepat, quarum vna est, quòd loco aduerbiorum, *ò Dio vóglia, ò che*, &c. [Dieu vueille que, pleust à Dieu que.] habet aduerbia *concio siacosache*, *auengache*, *quando*, & huiusmodi [combien que, quand, veu que] altera est, quòd explicare per se habet futurum, quod ita inflectitur.

Futurum.		Futur.	
Quando		quand	cùm
io hauero		I'aurai aimé	Ego amauero
tu hauerái		tu auras aimé	tu amaueris
colui hauera		il aura aimé	ille amauerit
noi haueremo	*amato*	nous aurons aimé	nos amauerimus.
voi hauerete		vous aurez aimé	vos amaueritis
coloro haueranno		ils auront aimé.	illi amauerint.

Modus infinitiuus, temp.

Præſens.		
Amare	aimer.	Amare.
Præteritum.		
hauere amato	auoir aimé.	Amauiſſe.
Futurum.		
douere amáre.	deuoir aimer.	Amatu-
eſſere per amare.	eſtre pour aimer	rũ eſſe,
hauere ad amare.	auoir à aimer.	
particip. *Amante*	aimant.	Amans.
particip. *Amanti*	aimans.	Amãtes.

Gerũd.

Præſens: *amando io, tu, colúi, nói, vói, colóro,* [En François: moy, toy, luy aimant, nous vous, eux aimans] cùm amem, ames, amet, amemus, ametis, ament, vel amarem, amares, amaret, amaremus, amaretis, amarent.

Præteritum: *hauéndo amáto io, tu, colúi, nói, vói, colóro* [ayãt aimé moy, toy, luy, nous, vous, eux, eux, ayant aimé] cùm amauerim, ris, rit, rimus, ritis, rint, vel amauiſſem, uiſſes, uiſſet, uiſſemus, uiſſetis, uiſſent.

Futurum: *douendo amáre, eſſéndo per amáre, hauéndo ad amáre, io, tu, colúi, nói, vói, colóro.*] Deuant aimer, eſtant pour aimer, ayant à aimer moy, toy, luy, deuans, eſtans, ayans, aimer, pour aimer, à aimer nous, vous, eux] cùm ſim, ſis, ſit amaturus, vel amatura, ſimus, ſitis, ſint, amaturi, vel amaturæ.

Decli-

Declinatio verbi ſubſtantiui.

Quoniam autem lingua Italica verbo paſſiuo caret, ſed eius loco vſurpat verbum, Sum, es, eſt, cum participio paſſiuo, ideo ſubſtantiui verbi declinationem hic ponere operępretium eſſe cenſeo.

Indicat. modo, temp. præſ.

Io ſono	Gal. Ie ſuis	Ego ſum
tu ſei	tu es	tu es
colui è	il eſt	ille eſt
noi ſiamo	nous ſommes	Nos ſumus
voi ſete, & ſiete	vous eſtes	vos eſtis
coloro ſono.	ils ſont	illi ſunt.

Præt. imperf.

Io éra	I'eſtois	Ego eram
tu éri	tu eſtois	tu eras
colúi era	il eſtoit.	ille erat.
Noi erauamo & erámo	Nous eſtions	Nos eramus
voi erauáte	vous ęſtięz	vos eratis
colóro erano.	ils eſtoyent.	illi erant.

Præt. perf.

Io fui	Ie fus	Ego fui
tu foſti	tu fus	tu fuiſti
colúi fú	il fut	ille fuit
nói fumo	nous fuſmes	nos fuimus
vói foſte	vous fuſtes	vos fuiſtis
coloro furono, furon, & furo.	ils furent.	illi fuerunt.

Idem.

Io sono	*stato*	I'ay esté	Ego fui
tu sei		tu as esté	
colúi è		il a esté	
noi siamo	*stato*	nous auons esté	
vói siete		vous auez esté	
colóro sono		ils ont esté.	

Præt. plusquam perf.

Io era	*sta to*	I'auois esté	Ego fueram
tu eri		tu auois esté	tu fueras
colui era		il auoit esté	ille fuerat
noi erauamo	*sta ti*	nous auiõs esté	nos fueramus
voi erauate		vous auiez esté	vos fueramus
colóro erano		ils auoyent esté	illi fuerant.

Futurum.

Io sarò, sia	Ie serai	Ego ero
tu sarái	tu seras	tu eris
colui sará, sia, & fio	il sera	ille erit
noi sarémo	nous serons	nos erimus
voi saréte	vous serez	vos eritis
coloro saránno, & fiano	ils seront.	illi erunt.

Imp. mod. temp. præs.

Sii, sia, & sie tu	sois toy	sis, vel es tu
sia, & sie colúi	qu'il soit	sit ille
siamo noi	soyons nous	simus nos
siáte voi	soyez vous	este vos
siáno colóro	qu'ils soyent.	sint illi.

Futu-

Futurum.

Sarái tu	tu ſeras	Eſto tu
ſára colúi	il ſera	eſto ille
ſarémo nói	nous ſerons	ſimus nos
ſaréte voi	vous ſerez	eſtote vos
ſaránno colóro	il ſeront	ſunto illi

Opta.modo,temp.futur.& præſ. ſubiunct.

ò Dio voglia, Dio voglia,		
ò Dio che,ò che	Dieu vueille	Vtinam
Io ſia	que ie ſois	Ego ſim
tu ſii,ſia,ſie,	tu ſois	tu ſis
colui ſia	il ſoit	ille ſit.
noi ſiámo	nous ſoyons	nos ſimus
voi ſiáte	vous ſoyez	vos ſitis
colóro ſiáno,& ſieno	ils ſoyent.	illi ſint.

Præt.imperf.

O Dio voleſſe, Dio voleßſe,		
ò Dio che,ò che	Pleuſt à Dieu	Vtinam
Io foßi,& fußi	Que ie fuſſe	Ego eſſem
tu foßi,& fußi	tu fuſſes	tu eſſes
colui foſſe,& fuſſe	il fuſt	ille eſſet
noi foßimo,& fußimo	nous fuſſiõs	nos eſſemus
voi foſte,& fuſte	vous fuſſiez	vos eſſetis
coloro foſſero& fuſſero	ils fuſſent.	illi eſſent.

Idem temp. aliter declinatum.

O che	O que	Idem
Io ſarei & ſaria	Ie ſerois	eſſem,&c.
tu ſareſti	tu ſerois	
colui ſarebbe, & ſaria	il ſeroit	
noi ſaremmo	nous ſerions	
voi ſareſte	vous ſeriez	
coloro ſarebbono & ſariano	ils ſeroyent.	

Præt. perfect.

O Dio voglia,&c.che			Cum
Io ſia	*ſta to.*	I'aye eſté	Ego fuerim
tu ſii		tu ayes eſté	tu fueris
colui ſia		il ait eſté	ille fuerit
noi ſiamo	*ſta ti.*	nous ayõs eſté	nos fuerimus
voi ſiate		vous ayez eſté	vos fueritis
coloro ſiano		ils ayent eſté	illi fuerint.

Præt. pluſquam perfect.

O Dio voleſſe,&c.*che*, Dieu vueille Vtinam

Io foßi	*ſta to*	Que i'euſſe		fuiſſem
tu foßi		tu euſſes eſté		tu fuiſſes
colui foſſe		il euſt		ille fuiſſet.
noi foßimo	*ſta ti*	nous euſſiõs	e ſté	nos fuiſſemus
voi foſte		vous euſſiez		vos fuiſſetis
colo foſſero		ils euſſent		illi fuiſſent.

Idem aliter.

O che		Idem.
Io ſarei,& ſaria ſtato	I'aurois eſté	fuiſſem,
tu ſareſti ſtato	tu aurois eſté	[&c.
Colui ſarebbe,& ſario ſtato	il auroit eſté	

noi

noi saremmo stati nous aurions esté
voi sareste stati vous auriez esté
coloro sarebbono, & sariano stati ils auroyent esté.

Futurum subiunctiui.

Quando quand cum
Io saro } *sta* I'auray esté, vel ie serai fuero
tu sarai } *to* tu auras esté, tu seras tu fueris
colui sarà il aura esté, il sera ille fuerit.
noi sarémo } nous aurons esté, nous serons nos fuerimus
voi sarete } *sta ti* vous aurez esté, vous serez vos fueritis
coloro saránno } ils auront esté, ils seront. illi fuerint.

Infinit. mod. temp. præs.

Essere Estre esse

Præt.

Essere stato auoir esté fuisse.

Futurum.

Douer' essere Deuoir estre } fore, vel futurum
hauere adessere auoir à estre. } esse vel fuisse.

státo, stata,
súto, súta, sed magis affectatè. Sing. qui quæ fuit.

státi, státe, ayant esté.

Plur. qui, quæ fuerunt.

Gerūd.

Præſ. *Eſſendo io, tu, colui, voi, coloro.* [eſtant moy, toy, luy, eſtans, nous, vous, eux,] Cùm ſim, ſis, ſit, ſimus, ſitis, ſint, vel eſſem, eſſes, eſſet, eſſemus, eſſetis, eſſent.

Præt. *Eſſendo ſtáto, ſtáta, ſtáti, ſtáta, io, tu, colúi, nói, vói, coloro.* [Ayant eſté moy, toy, luy, ayãs eſté nous, vous, eux,] Cùm fuerim, ris, rit, rimus, ritis, rint, vel fuiſſem fuiſſes, fuiſſet, fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Futur. *Douendo eſſere, hauendo ad eſſere, eſſendo per eſſere, io, tu, colúi, nói, voi, coloro.* [Deuant eſtre moy, toy, luy, ayans à eſtre nous, vous, eux. Eſtant pour eſtre moy, toy, luy, aayans à eſtre nous, vous, eux.] cùm ſim, ſis, ſit, futurus, vel futura, ſimus, ſitis, ſint, futuri vel futuræ.

DECLINATIO VERBI PASSIui primæ coniugationis.

Indic. mod. temp. præſ.

Io ſóno amato	Ie ſuis aymé	Ego amor,
tu ſei amáto		tu amaris,
colúi e amato, ſi amáto, ſi áma, ámaſi.		ille amatur.
Nói ſiamo amati,	nous ſommes aymez.	Nos amamur.
vói ſéte amati.		vos amamini,
coloro ſóno amati ſi amáno, ámaniſi & amanſi.		illi amantur.

Le reste se coniugue par le verbe suis, adioustant au singulier aimé, & au plurier aimez.]

Præt. imperf.

Io era ámato	Ego amabar
tu eri amato	tu amabaris.
colúi era amáto, si á amaua amauasi	ille amabatur.
Nói erauamo amati	Nos amabamur
voi erauate amati	vos amabamini
coloro erano amati, si amauano, amauanosi, & amauansi.	illi amabantur

Præt. perfect.

Io sono státo & fúi amato, Ego amatus sum vel fui, *Tu sei stato & fósti amato*, tu amatus es, vel fuisti, *Colui e stato amato, & fu si amo, amóssi*, Ille amatus est, vel fuit.

Nói siamo stati, & fúmmo amáti, Nos amati sumus, vel fuimus, *Voi séte stati, & fosti amati*, Vos amati estis, vel fuistis, *Colóro sono stati, & furono amati, si amaróno, amáron, amaro, amár, & amáronsi, amárosi, amársi*, illi amati sunt, vel fuerunt.

Præt. plusquam perfectum.

Io éra stato amáto, Ego amatus eram, vel fueram, *Tu éri stato amáto*, tu amatus eras, vel fueras. *Colúi era stato amáto*, ille amatus erat vel fuerat.

Nói eravámo stati amáti, Nos amati eramus, vel fueramus, *Voi erauáte stati amáti*, vos amati eratis, vel fueratis, *Colóro érano státi amáti*, illi amati erant, vel fuerant.

Futurum.

Io sarò ámato — Ego amabor.
tu sarái ámato — tu amaberis.
colui sará ámato, si ámera, amerássi — ille amabitur.
Noi sarémo amáti — Nos amabimur,
voi sarete amati — vos amabimini,
colóro saránno amati, si ameránno, ameránnosi, & ámeransi. —]illi amabuntur.

Imperat.mod.temp.præs.

Sij amáto tu, — Amare tu.
sía amáto colui, si ámi, ámisi, ametur ille.
siemo amáti nói, — amemur nos.
siate amáti vói, — amamini vos.
síano amáti colóro, si amino, aminosi, & aminsi. —] amentur illi.

Futurum.

Sarái amáto tu, — Amator tu.
sarà amáto colúi, si amerà, amerássi, — amator ille.
sarómo amáti nói, — amemur nos.
Saréti amáti voi, — Amaminor vos.
saránno amáti colóro, si amerãno, amerãnosi, & amerãsi. —]amantor illi.

Opt.mod.temp.præs.& futur.

O Dio voglia, &c. che, Vtinam
Io sia amáto, Ego amer, *Tu sii amáto* tu ameris, *colui sia amáto, si ami, amisi,* Ille ametur. *Nói síamo amáti*, Nos amemur, *Voi siati amati,* vos amemini, *Colóro síamo amáti, si amino, aminósi, & aminsi,* illi amentur.

Præt.

Præt. imperfect.

Dio volésse,&c.che
Io fóßi amáto, Ego amarer, *Tu fóßi amáto*, tu amaretis, *Colúi foss. amáto,si amásse,amássesi*, ille amaretur.
Nói foßimo amáti, Nos amaremur. *Vói fóste amáti*, vos amaremini, *Colóro fóssero amáti,si amássero,amásseronsi, & amássersi*, illi amarentur.

Præt.perfect.

O Dio voglia,&c.che, Vtinam,
Io sia státo amato, Ego amatus sim vel fuerim,
Tu sia státo amáto, tu amatus sis vel fueris,
Colúi sia státo amáto, ille amatus sit, vel fuerit.
Nói siámo státi amáti, Nos amati simus, vel fuerimus, *vói siati státi amáti*, vos amati sitis, vel fueritis, *colóro siáno státi amáti*, illi amati sint, vel fuerint.

Præt. plusquam perfect.

O Dio volésse,&c.che Vtinam,
Io fóßi státo amáto, Ego amatus essem vel fuissem, *Tu fóßi státo amáto*, tu amatus esses, vel fuisses, *Colúi fósse státo amáto*, ille amatus esset, vel fuisset.
Nói foßimo státi amáti, Nos amati essemus vel fuissemus, *Vói foste, ati amáti*, vos amati essetis vel fuissetis, *Coloro fossero stati amati*, illi amati essent, vel fuissent.

Subiunctiuum iam diximus similem esse Optatiuo, exceptis duabus rebus, de quibus suprà: hic autem habet aliud discrimen, nempe, quòd eius Præteritum imperfectum, & Præteritum plusquamperfectum multipliciter inflecti possunt, hoc modo.

Præt. imperf.

Conciosiache, &c.

Io saréi amáto, Cum ego amarer, *Tu saresti amáto*, tu amareris, *Colúi sarébbe amato, si amárebbe, amarébbesi*, ille amaretur.

Nói sarémmo amáti, Nos amaremur, *Voi saréste amáti*, vos amaremini, *Colóro sarébbono amáti, si amarébbono, amarébbonsi, & amarébbensi*, illi amarentur.

Idem aliter.

Io sariá amáto, Ego amarer, *Tu saresti amáto*, tu amareris, *Colúi saria amáto, si ameria, ameriasi*, ille amaretur.

Noi sarémmo amáti, Nos amaremur, *Vói sareste amáti*, vos amaremini, *Colóro sariano amati, si amieráno, ameriánosi, & ameriansi*, illi amarentur.

Præt. plusquàm perfect.

Concíosia, che, &c. Io saréi, & sariá stato amáto, Cùm Ego amatus essem, vel fuissem, *Tu saresti státo amato*, tu amatus esses, vel fuisses, *Colúi sarèbbe, & saria stato amato*, ille amatus esset, vel fuisset.

Nói sarémmo stati amati, Nos amati essemus, vel fuissemus, *Voi saréste stati amati*, Vos amati essetis, vel fuissetis, *Colóro sarébbono, & sariano stati amati*, illi amati essent, vel fuissent.

Hinc-

Hinc perſpicuum fit, hæc tempora huiuſmodi Subiunctiui, præterquam, quòd inflecti poſſunt, vt eadem Optandi modi, habere has alias inflexiones, ita vt vnumquodque eorum tripliciter varietur, haud mutata tamen ſignificatione.

Futurum.

Quando	Cùm
Io ſarò ſtáto amáto	Ego amatus ero, vel fuero,
tu ſarái ſtáto amáto,	tu amatus eris, vel fueris,
colúi ſarà ſtáto amáto.	ille amatus erit, vel fuerit,
Nói ſarémo ſtati amáti.	Nos amati erimus, vel fuerimus.
voi ſaréte ſtati amati.	vos amati eritis, vel fueritis
colóro ſaránno ſtati amati.	illi amati erunt, vel fuerunt.

Infinit. mod. temp. præſ.

Eſſere amáto, amárſi.	Amari.

Præteritum.

Eſſere ſtáto amáto eſſerſi amato	Amatum eſſe, vel fuiſſe.

Futurum.

Déuere eſſere amáto: Deuorſi amáre, douére amarſi. H áuere ad éſſere amáto, hauére ad amárſi, hauerſi amare. Eſſere per amarſi, Eßerſi per amare.	amatum iri, & amandum eſſe, vel fuiſſe.

Particip. { *Amáto*, Amatus, *Amáti*, Amati.
Amáta, Amata, *Amáte*, Amatæ.

GERVNDIA.

PRÆS. *Essendo amáto io, tu, colúi*, cum amer, meris, metur, vel amârer, reris, retur; *& Essendo amáti noi, voi, colóro*, cum amemur, amemini, amentur, vel amaremur, amaremini, amarentur, *& amandosi*, cùm ametur, vel amaretur.

PRÆT. *Essendosi stato amato io, tu, colúi*, cùm amatus sim, sis, sit, vel fuerim, ris, rit, vel essem, esses, esset, vel fuissem, isses, isset, & *Essendo stati amáti, nói, vói, colóro*, cùm amati simus, sitis, sint, vel fuerimus, ritis, rint, vel essemus, essetis, essent, vel fuissemus, fuissetis, fuissent: *& essendosi amáto*, cùm amatum sit vel fuerit, esset vel fuisset.

FVTVR. *Essendo per essere amáto io, tu, colúi*, cùm sim, sis, sit amandus: *& esséndo per éssere amáti nói, vói, colóro*, cùm simus, sitis, sint amandi, & *Essendo si per amárse*, vel *Essendo per amarsi*, cùm amandum sit.

Douendó esser amato io, tu, colúi, Cùm amandus sim, sis: & *Douéndo éssere amáti noi, voi, colóro*, cùm simus, sitis, sint amandi, *& Douéndosi amáre*, vel *Douendo amársi*: cùm amandum sit.

Hauen-

Hauendo ad essere amato io, tu, colúi, cùm sim, sis, sit amandus: & *Hauendo ad essére amati nói, vói, colóro*, cùm simus, sitis, sint amandi: & *hauéndo ad amare, vel hauendo ad amarsi*, cùm amandus sit.

DECLINATIO VERBI ACTIVI secundæ coniugationis.

Indicatiuo modo, temp. præs.

Io tengo	G. Ie tiens	Ego teneo
tu tieni	tu tiens	tu tenes
colui tiéne	il tient	ille tenet
nói tentámo	nous tenons	nos tenemus
voi tenéte	vous tenez	vos tenetis
colóro tengone	ils tiennent	illi tenent.

Præt. imperf.

Io tenéua, & tenéa	Ie tenois	Ego tenebam
tu tenéui	tu tenois	tu tenebas
colúi téneua, & tenea	il tenoit	ille tenebat
noi tenuamo	nous teniōs	nos tenebamus
voi tenuáte	vous teniez	vos tenebatis
colóro téneuano, & teneano	ils tenoyēt.	illi tenebant.

Præt. perfect.

Io ténni	Ie tins	Ego tenui
tu tenesti	tu tins	tu tenuisti
colúi tenne	il tint	ille tenuit
noi tenémmo	nous tinsmes	nos tenuimus
voi teneste	vous tinstes	vos tenuistis
coléro ténneroi	ls tinrent	illi tenuerunt.

Idem aliter.

Io ho	I'ay	Ego tenui, &c.
tu hai	tu as	
colúi ha	il a	
noi habbiamo	nous auõs	
voi hauete	vous auez	
colóro hanno	ils ont	
te-nú-to	tenu	

Præt.plusquam perf.

Io hauéa	I'auois	Ego tenuerã,
tu haueui	tu auois	tu tenueras
colui haueua	il auoit	ille tenuerat
noi haueuamo	nous auiõs	nos tenueramus
voi hauiuato	vous auiez	vos tenueratis
coloro hauerano	ils auoyẽt	illi tenuerant.
te-nú-to.	te-nu	

Futurum.

Io tenero, & terro	Ie tiendray	Ego tenebo
tu tenerai & terrai	tu tiendras	tu tenebis
colúi tenera & terra	il tiendra	ille tenebit
noi tenerémo, & terrémo	nous tiendrons	Nos tenebimus
voi teneréte, & teréte	vous tiendrez	vos tenebitis
colóro teneránno, & teránno.	ils tiendrõt.	illi tenebunt.

Imperat.mod. temp.præs.

Tiéni tu	tiens toy	Tene tu
ténga colúi	tienne luy	teneat ille

téniamo

teniámo nói	tenons nous	teneamus nos
ténete voi	tenez vous	tenete vos
téngano colóro.	tiennent eux.	teneant illi.

Futurum.

Tenerái, vel terrái tu	tu tiendras	Teneto tu
tenéra, vel terra colui	il tiendra	teneto ille
teneremo, vel terrémo noi	Nous tiendrons	teneamus nos
tenerete, vel terréte voi	vous tiendrez	tenetote vos
tenerénno, vel terráno colóro.	ils tiendrõt.	tenento illi.

Opt. mod. temp. fut. & præs. coniunct.

O Dio voglia, &c. che,	Dieu vueille	Vtinam.
Io tenga	que ie tienne	Ego teneam
tu tenga	tu tiennes	tu teneas
colui tenga	il tienne	ille teneat
noi teniamo	nous tenions	nos teneamus
voi teniate	vous teniez	vos teneatis
coloro tengano	qu'ils tiennét.	illi teneant.

Præt. perfect.	ô que	Vtinam.
Io tenéßi	ie tinsse	Ego tenerem
tu tenéßi	tu tinsses	tu teneres
colúi tenésse	il tinst	ille teneret
noi tenéßimo	nous tinssiõs	nos teneremus
voi tenéste	vous tinssiez	vos teneretis
colóro tenéssero.	ils tinssent.	illi tenerent.

Idem aliter.

O che
Io tenérei,& terréi,
tu teneréſti,& terréſti,
colúi tenerébbe,& terrébbe,
noi tenerémmo,& terrémmo,
voi teneréſte,& terréſte,
coloro tenerébbono,& terébbono.

Idem.
Ego tenerem,&c.

Idem aliter.

O che
Io teneria,& terria,
tu tenereſti,
colúi teneria,& terria,
noi tenerémmo,& terémmo,
voi teneréſte,& terréſte,
colóro teneriano,& terriano.

Idem.
tenerem, &c.

Præt. perfect.

O Dio vóleſſe,&c. che Dieu vueille, Vtinam.

Io habbia	*te-nú-to*	que i'aye	*te-nu*	tenuerim
tu habbi		tu ayes		tu tenueris
colúi habbía		il ait		ille tenuerit.
noi habbiámo		nous ayons		nos tenuerimus
voi habbiáte		vous ayez		vos tenueritis
colóro hábbiano		ils ayent.		illi tenuerint.

Præt.

Præt. plusquam perfect.

O Dio voléße,&c.che, ô Dieu vueille, Vtinam.

Io haueßi		que i'eusse		tenuissem
tu haueßi		tu eusses		tu tenuisses
colui hauesse	*te-*	il eust	*te-*	ille tenuisset
noi hauéßimo	*nú*	nous eussiõs	*nu*	Nos tenuissemus
voi hauéste	*to*	vous eussiez		vos tenuissetis
colóro hauéssero		ils eussent.		illi tenuissent.

Idem aliter.

Idem.

O che				
Io hauerèi		o que i'aurois		Ego tenuissem, &c.
tu hauerésti		tu aurois		
colúi hauerébbe	*te-*	il auroit	*tenu.*	
noi hauerémmo	*nú*	nous aurions		
vói hauerèste	*to*	vous auriez		
colóro hauerébbono		ils auroyent		

Idem aliter.

Idem.

Ego tenuissem,&c.

O che
Io haueria
tu hauerésti
colúi hauéria } *tenuto,*
noi hauerémmo
vói hauéreste
colóro haueriáno

Eodem modo se habet modus subiunctiuus per omnia tempora, excepto futuro, quod sic declinatur.

Futurum.

Quándo	Quand	Cùm
Io hauerò	i'auray	Ego tenuero
tu hauerái	tu auras	tu tenueris
colúi hauerà	il aura	ille tenuerit.
nói hauerémo	nous aurons	Nos tenuerimus
vói hauerété	vous aurez	vos tenueritis
colóro haueránno	ils aurõt	illi tenuerint.
tenúto	tenu	

Infinit. mod. temp. præs.

Tenére	Tenir.	Tenere.
Præt.		
hauér tenúto	auoir tenu	Tenuisse.
Futurum.		
Douér tenére	Deuoir tenir	Tenturum, &c.
hauére à tenere	auoir à tenir	
essere per tenére	estre pour tenir.	

Part.	*tenénte, tenénti*	tenant, tenants	Tenens, tenẽtes.
	tenúto, tenúti	tenu, tenus	Tentus, tenti.
	tenúte, tenúte.	tenue, tenues.	Tenta, tentæ.

Gerũd.
- Præs. *tenéndo* Tenant
- Prẹt. *hauéndo tenúto*, ayant tenu.
- Fut. *Douéndo tenére*, deuant tenir.
- *hauéndo a tenére*, ayant à tenir.
- *essendo per tenére*, estãt pour tenir.

Iam

Iam ſuperuacaneum eſſe duco, verbi paſſiui huius ſecundæ coniugationis inflectionem hîc adiicere, quandoquidem, & huius, & duarum ſequentium Coniugationum paſſiua verba ad eundem prorſus modum declinentur, quo verbum paſſiuum primæ coniugationis.

DECLINATIO VERBI ACTIui tertiæ coniugationis.

Indicat. modo temp. præſ.

Ego leggo	Gal. Ie lis	Ego lego
tu leggi	tu lis	tu legis
colui legge	il lit	ille legit
noi leggiamo	nous liſons	nos legimus
voi leggete	vous liſez	vos legitis
coloro leggono	ils liſent	illi legunt.

Præt. imperf.

Io leggeua, & leggea	Ie liſois	Ego legebam
tu leggeue	tu liſois	tu legebas
colui leggeua & leggea	il liſoit	ille legebat
noi leggeuamo	nous liſiõs	Nos legebamus
voi leggeuate	vous liſiez	vos legebatis
coloro leggeuano, & leggeano	ils liſoyent	illi legebant.

Præt. perfect.

Io leßi, & ho		I'ai		Ego legi
tu leggesti, & hai		tu as		tu legisti
colúi lesse, & ha		il a		ille legit
noi leggémo, & habbiamo	*letto*	nous auõs	*leu*	Nos legimus
voi leggeste, & hauete		vous auez		vos legistis
coloro lessero, & hanno		ils ont		illi legerunt.

Præt. plusquam perfect.

Io haueua		I'auois		Ego legeram
tu haueui		tu auois		tu legeras
colui haueua		il auoit		ille legerat
nói haueuámo	*letto*	nous auiõs	*leu*	Nos legeramus
vói haueuáte		vous auiez		vos legeratis
colóro haueuano		ils auoyẽt		illi legerant.

Futurum.

Io leggero.	Ie liray	Ego legam
tu leggerái	tu liras.	tu leges
colui leggera	il lira	ille leget
noi leggerémmo	nous lirons	nos legemus
voi leggeréte	vous lirez	vos legetis
colóro leggeranno	ils liront	illi legent.

Imp. mod. temp. præs.

Leggi tu	lis toy	Lege tu
légga colúi	qu'il lise luy	legat ille

leggia-

leggiámo nói	liſons nous	legamus nos
leggéte voi	liſez vous	legite vos
léggano coloro	qu'ils liſent eux	legant illi.

Futurum.

		Legito tu
leggerái tu	tu liras	
leggéra colúi	il lira	legito ille
leggéremo noi	nous lirons	legamus nos
leggeréte voi	vous lirez	legitote vos
leggeránno colóro	ils liront.	legunto illi.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſub.

Io Dio voglia, &c.	Dieu vueille	Vtinam
Io legga	que ie liſe	Ego legam
tu legga	tu liſes	tu legas
colui legga	il liſe	ille legat
noi leggiamo	nous liſions	nos legamus
voi leggiate	vous liſiez	vos legatis
colóro leggano,	ils liſent	illi legant.

Præt. imperfect.

O Dio voleſſe, &c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io leggeſi	que ie leuſſe	Ego legerem
tu leggeſi	tu leuſſes	tu legeres
colui leggeſſe	il leuſt	ille legeret
noi leggeſimo	nous leuſſions	nos legeremus
voi leggeſte	vous leuſſiez	vos legeretis
colóro leggeſſero	ils leuſſent	illi legerent.

Idem aliter.

O che	ô que	Idem.
Io leggerei & leggeria	ie lirois	Ego legeré,
tu leggeristi	tu lirois	&c.
colui leggerebbe, & leggeria	il liroit	
noi leggeremo	nous lirions	
voi leggereste	vous liriez	
coloro leggerébbono, & leggeriano.	ils liroyent.	

Præt. perfect.

O Dio voglia,&c.che, Dieu vueille Cum

Io habbia		que i'aye		Ego legerim
tu habbia		tu ayes		tu legeris
colui habbia		il ait		Ille legerit
noi habbiamo	*letto*	nous ayõs	*leu*	Nos legerimus
voi habbiate		vous ayez		vos legeritis
coloro habbiano		ils ayent		illi legerint.

Præt. plusquam perfectum.

O Dio volesse,&c.che, O Dieu vueille, Vtinam.

Io haueßi		que i'eusse		Ego legissem
tu haueßi		tu eusses		tu legisses
colui hauesse		il eust		ille legisset
noi haueßimo	*letto*	Nous eussions	*leu*	Nos legissemus
voi haueste		vous eussiez		vos legissetis
coloro hauessero		ils eussent		illi legissent.

Idem

Idem aliter.

O che	ô que	Idem.
Io hauerei & haueria	l'aurois	Ego le-
tu haueresti	tu aurois	gissem.
colui hauerebbe, & haueria	il auroit	
let-to		*leu*
noi hau.remmo	nous auriõs	
voi haureste	vous auriez	
colóro hauerebbono, & haueriano	ils auroyent	

Futurum mod. sub.

Quando	quand	Cum
Io hauero	l'aurai	Ego legerim
tu hauerai	tu auras	tu legeris
colui hauera	il aura	ille legerit
noi haueremo	Nous aurons	Nos legerimus
let-to	*leu*	
voi hau.rete	vous aurez	vos legeritis
colóro haueránno	ils auront	illi legerint

Infi. mod. temp. præs.

Leggere	lire	legere.

Præteritum.

Hauer letto	auoir leu	legisse.

Futurum.

Douer leggere	Deuoir lire	Lecturum esse,
Hauere a leggere	estre pour lire	&c.
Essere per leggere,	auoir à lire.	

Leggente,leggēti, lisant, lisās, legēs, legētes,
Part. *Letto,letti,* leu,leus, lectus,lecti.
Letta,lette, leue,leues,lecta,lectæ.

Gerūd.
Præs. *Leggendo* Lisant.
Præt. *Hauendo letto* Ayant leu.
Douendo leggere Deuant lire
Fut. *Hauendo da leggere*, ayant à lire
Essendo per leggere estant pour lire.

DECLINATIO VERBI ACTIui quartæ coniugationis.

Ind. mod. temp. præs.

Io odo	I'oy	Ego audio
tu odi	tu oys	tu audis
colui ode	il oyt	ille audit
noi vdiamo	nous oyons	nos audimus
voi vdite	vous oyez	vos auditis
colóro ódono	ils oyent	illi audiunt.

Præter. imperfect.

Io vdiua	I'oyois	Ego audiebam
tu vdiui	tu oyois	tu audiebas
colui vdiua	il oyoit	ille audiebat
noi vdiuamo	nous oyons	nos audiebamus
voi vdiuate	vous oyez	vos audiebatis
coloro vdiuano, & vdiano	ils oyoyent	illi audiebant.

Præt.

Præt. perfect.

Io vdi, & vdij	I'ouy	Ego audiui
tu vdisti	tu ouys	tu audiuisti
colúi vdi	il ouyt	ille audiuit
noi vdimmo	nous ouismes	nos audiuimus
voi vdiste	vous ouystes	vos audiuistis
colóro vdirono, vdiron vdiro, vdir,	ils ouyrent	illi audiuerunt.

	& aliter.	Idem.
Io ho vdito	I'ay	
tu hai vdito	tu as	
colui ha vdito	il a	*ouy*
noi habbiamo vdito	nous auons	
voi hauete vdito	vous auez	
colóro hanno vdito	ils ont	

Præterit plusquam perfect.

Io haueua		I'auois		Ego audiueram
tu haueui		tu auois		tu audiueras
colúi haueua		il auoit,		ille audiuerat
noi haueuamo	*vdito*	nous auions	*ouy*	nos audiueramus
voi haueuate		vous auiez		vos audiueratis.
colóro haueuano		ils auoyent		illi audiuerant.

Futurum.

Io vdiro	I'orrai	Ego audiam
tu vdirai	tu orras	tu audies
colúi vdira	il orra	ille audiet
noi vdirémo	nous orrons	nos audiemus
voi vdiréte	vous orrez	vos audietis
colóro vdiránno	ils orront.	illi audient.

Imper mod. temp. præſ.

O di tu	oy	Audi tu
oda colúi	qu'il oye	audiat ille
vdiamo noi	oyons	audiamus nos
vdite voi	oyez	audite vos
odano colóro	qu'ils oyent	audiant illi.

Futurum.

Vdirai tu	tu orras	Audito tu
vdira colúi	il orra	audito ille
vdirémo noi	nous orrons	audiamus nos
vdiréte voi	vous orrez	auditote vos
vdiránno colóro	ils orront	audiunto illi.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſubiunct.

O Dio voglia, &c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io oda	que i'oye	Ego audiam
tu oda	tu oyes	tu audias
colui oda	il oye	ille audiat
noi vdiamo	nous oyons	nos audiamus
voi vdiate	vous oyez	vos audiatis
coloro odeno	ils oyent	illi audiant.

Præt. perfect.

Dio voleſſe, &c. che	O Dieu vueille	Vtinam
Io vdiſsi	que i'ouyſſe	Ego audirem
tu vdiſsi	tu ouyſſes	tu audires
colui vdiſſe	il ouyſt	ille audiret
nói vdiſsimo	nous ouyſſiós	nos audiremus
vói vdiſte	vous ouyſſiez	vos audiretis
colóro vdiſſero	ils ouyſſent.	illi audirent.

Idem

Idem aliter.

O che	O que	Idem.
Io vdiri, & vdiría	I'orrois	Ego audirem, &c.
tu vdirésti	tu orrois	
colúi vdirébbe, & vdiria	il orroit	
noi vdirémmo	nous orrions	
voi vdiréste	vous orriez	
colóro vdirébbono, & vdiriano.	ils orroyent.	

Præt. perf.

O Dio vóglia, &c. che		Dieu vueille, o		Cùm
Io habbia		que i'aye		Ego audiuerim
tu habbia		tu ayes		tu audiueris
colui habbia		il ait		ille audiuerit
noi habbiámo	*vdito.*	nous ayõs	ouy	nos audiuerimus
voi habbiáte		vous ayez		vos audiueritis
colóro habbiáno		ils ayent.		illi audiuerint.

Præt. plusquam perfect.

O Dio volesse, &c. che		Dieu vueille		Vtinam
Io hauéssi		que i'eusse		Ego audiuissem
tu hauéssi	*vdito.*	tu eusses	ouy	tu audiuisses
colúi hauéssi		il eust		ille audiuisset

nói hauéßimo	nous eussiós	nos audiuissemus
voi hauéste	vous eussiez	vos audiuissetis
colóro hauésſero	ils eussent.	illi audiuissent
	v-di-to.	ouy

Idem aliter.

O che	ô que	Vtinam
Io hauerei, & haueria	I'aurois	Ego audiuissem, &c.
tu haueresti	tu aurois	
colui hauerébbe, & haueria	il auroit	
noi haueremmo	nous auriõs	
voi haueresté	vous auriez	
colóro hauerébbono & haueriáno	ils auroyent	
	v-di-to.	ouy

Futurum subiunctiui.

Quando	quand	Cum
Io hauero	I'aurai	ego audiuero
tu hauerai	tu aras	tu audiueris
colui hauera	il aura	ille audiuerit
nói hauerémmo	nous aurõs	Nos audiuerimus
voi haueréte	vous aurez	vos audiueritis
coloro haueranno	ils auront	illi audiuerint
	v-di-to.	ouy

Infi-

Infi.mod.temp.præſ.

Vdire ouyr Audire.

Præteritum.

Hauere vdito auoir ouy Audiuiſſe.

Futurum.

Douere vdire Deuoir ouyr
Hauere ad vdire auoir à ouyr Auditurum eſſe.
Eſſere per vdire eſtre pour ouyr &c.

Audiente, au- *dienti,* oyant, oyás, audiens, audientes,
Partici. *Vdito, vditi,* ouy, ouys, auditus, diti,
Vdita, vditi. ouyë, ouyës, audita, ditæ.

Ger.
- Præſ. *Odendo,* oyant,
- Præt. *Hauendo vdito,* ayant ouy,
- *Douendo vdire,* deuant ouyr,
- Fut. *eſſendo per vdire,* eſtant pour ouyr,
- *Hauendo ad vdire.* ayant à ouyr.

DECLINATIO VERBI Ho, hoc eſt, Habeo.

Quoniam huius Verbi Ho, frequens eſt vſus in coniugandis verbis, vt hactenus viſum eſt in præteritis, & futuro ſubiunctiui: ob id eius declinationem hic ponere haud inutile fore putauimus, ea itaque eſt huiuſmodi.

Indicatiuo mod.temp.præſ.

Io ho, & haggio, poëticum	Gal. I'ay	Ego habeo
tu hai	tu as	tu habes
colúi há, & háue, poëticum	il a	ille habet
noi habbiamo	nous auõs	nos habemus
voi hauete	vous auez	vos habetis
colóro hanno	ils ont	illi habent.

Præt.imperf.

Io hauéua, & hauéa	I'auois	Ego habebam
tu haueui	tu auois	tu habebas
colúi hauéua, & hauéa	il auoit	ille habebat
nói hauéamo	nous auiõs	Nos habebamus
voi haueuáte,	vous auiez	vos habebatis
colóro hauéuano, & haueáno	ils auoyent	illi habebant.

Præt. perfect.

Io hébbi	I'eu	Ego habui
tu hauéſti	tu eus	tu habuiſti
colúi hébbe	il eut	ille habuit
noi haueuámo	nous euſmes	Nos habuimus
voi hauéſte	vous euſtes	vos habuiſtis
colóro hébbero	ils eurent.	illi habuerunt.

Idem aliter.

Io ho		I'ay		Ego habui, &c.
tu há		tu as		
colúi há	*hauúto*	il a	*eu*	
noi habbiámo		nous auons		
voi hauéte		vous auez		
colóro hanno		ils ont		

Præt.

Præt.plusquam perfectum.

Io hauéua		I'auois eu	Ego habueram
tu hauéui		tu auois eu	tu habueras
colui hauéua		il auoit eu	ille habuerat
noi haueuámo	*ha uú to.*	nous auiõs eu	Nos habueramus
voi haueuáte		vous auiez eu	vos habueratis
colóro hauéuano		ils auoyent eu	illi habuerant.

Futurum.

Io hauero, hauro & haro	I'aurai	Ego habebo
tu hauerai, haurui, & harai	tu auras	tu habebis
colui hauera, haura, & hara	il aura	ille habebit
noi haueremo, hauremo, & haremo	nous aurons	Nos habebimus
voi hauerete, haurete, & harete	vous aurez	vos habebitis
coloro haueranno, hauranno & haranno	ils aurõt	illi habebunt.

Imp. mod.temp.præs.

Habbi tu	aye	Habe tu
habbia colui	qu'il ayt	habeat ille
habbiamo noi	ayons nous	habeamus nos
habbiate voi	ayez vous	habete vos
habbiano coloro	qu'ils ayent	habeant illi.

Futurum.

Hauerái tu	tu auras	Habeto tu
hauera colui	il aura	habeto ille
hauerémmo noi	nous aurons	habeamus nos
haueréte voi	vous aurez	habetote vos
hauoránno coloro	ils auront.	habento illi.

Opt. mod. temp. fut. & præs. subiunct.

O Dio voglia, &c. che Dieu vueille, Vtinam.

Io habbia	que i'aye	Ego habeam
tu habbia	tu ayes	tu habeas
colui habbia	il aye	ille habeat
nói habbiámo	nous ayons	nos habeamus
vói habbiate	vous ayez	vos habeatis
colóro habbiano	ils ayent,	illi habeant.

Præter. imperfect.

O Dio voléße, &c. che, Dieu vueille, Vtinam.

Io haueßi	que i'eusse	Ego haberem
tu haueßi	tu eusses	tu haberes
colui hauesse	il eust	ille haberet
noi haueßimo	nous eussiős	nos haberemus
voi hauéste	vous eussiez	vos haberetis
colóro hauessero.	ils eussent.	illi haberent.

Idem aliter.

O che	ô que	Idem
Io hauerei, haurei, & harei	l'aurois	Ego haberẽ,
tu haueresti, hauresti, & haresti,	tu aurois,	&c.
colui hauerebbe, haurebbe, & harebbe,	il auroit	

noi

noi haueremmo, hauremmo, & haremmo,	nous aurions
voi hauereste, haureste, & hareste.	vous auriez
coloro hauerebbono, haurebbono, & harebbono,	ils auroyent

Idem aliter.

Io haueria, hauria, & haria,	Idem.
tu hauresti, hauresti, & haresti,	Ego haberem, &c.
colui haueria, hauria & haria	
noi haueremmo, & hauremmo, & haremmo,	
voi hauereste, haureste, & hareste,	
coloro haueriano, hauriano, & hariano.	

Præt. perfect.

O Dio volesse, &c. che ô Dieu vueille Cum

Io habbia		que i'aye		ego habuerim
tu habbia		tu ayes		tu habueris
colui habbia		il ait		ille habuerit
noi habbiamo	*ha uu to.*	nous ayõs	*eu.*	nos habuerimus
voi habbiate		vous ayez		vos habueritis
coloro habbiano		ils ayent		illi habuerint.

Præt. plusquam perfect.

O Dio volesse, &c. che, O Dieu vueille, Vtinam.

Io hauéßi		que i'eusse		Ego habuissé
tu hauéßi		tu eusses		tu habuisses
colúi hauésse	*ha*	il eust		ille habuisset
nói hauéßimo	*uu*	nous eussions	*eu.*	Nos habuissemus
voi hauéste	*to.*	vous eussiez		vos habuissetis
colóro hauéssero		ils eussent		illi habuissent.

Idem aliter.

Io hauerei, & haueria		I'aurois		Ego habuissé, &c.
tu haueresti		tu aurois		
colui hauerebbe, & haueria		il auroit		
noi haueremmo	*ha uu*	nous auriõs	*eu*	
voi haureste	*to.*	vous auriez		
coloro hauerebbono, & haueriano		ils auroyẽt		

Futurum subiunctiui.

Quando		Quand		Cùm
Io hauerò		i'auray		habuero
tu hauerai		tu auras		tu habueris
colúi hauerà		il aura		ille habuerit
noi haueremo	*ha uu*	nous aurõs	*eu.*	Nos habuerimus
voi hauerete	*to*	vous aurez		vos habueritis
coloro haueranno		ils auront		illi habuerint.

Infi-

Infinit.mod.temp.præs.

Hauere	auoir	habere.

Præteritum.

hauere hauuto	auoir eu	habuisse.

Futurum.

Douer hauere	deuoir auoir	habiturum
Essere per hauere	estre pour auoir	esse,&c.

Gerũd.	Præs.*hauendo*	ayant
	Præt.*hauendo hauuto*	ayant eu
	douendo hauere	deuant auoir
	Fut.*hauẽdo ad hauere*	ayant à auoir
	essendo per hauere.	estant pour auoir.

Partici.	*hauente, hauenti,*	ayãt, ayãs,	habẽs, habentes.
	hauuto, hauuti,	eu, eus,	habitus, habiti.
	hauuta, hauute.	euë, euës,	habita, habitæ.

DECLINATIO VERBORVM
Vo, vel Vado, hoc est, Eo, vel Abeo.

Indicat.modo temp.præs.

Io vó, & vado	Gal. Ie vay	Ego eo
tu vai	tu vas	tu is
colúi va	il va	ille it
noi andiamo	nous allons	nos imus
voi andiate	vous allez	vos itis
colóro vanno	ils vont	illi eunt.

Præt.imperf.

Io andaua	I'allois	Ego ibam
tu andaui	tu allois	tu ibas
colúi andaua	il alloit	ille ibat
noi andauamo	nous allions	nos ibamus
voi andauate	vous alliez	vos ibatis
colóro andauano	ils alloyent	illi ibant.

Præt.perfect.

Io andai	I'allai	Ego iui
tu andasti	tu allas	tu iuisti
colui ando	il alla	ille iuit
noi andammo	nous allasmes	nos iuimus
voi andaste	vous allastes	vos iuistis
coloro anderono	ils allerent	illi iuerunt.

Idem aliter.

Io sono andato	Ie suis allé	Ego iui,&c.
tu sei andato	tu es allé	
colúi è andato	il est allé	
noi siamo andati	nous sommes allez	
voi sete andati	vous estes allez	
colóro sono andati.	ils sont allez.	

Præt. plusquam perfect.

Io era andato	I'estois allé	Ego iueram
tu eri andato	tu estois allé	tu iueras
colúi era andato	il estoit allé	ille iuerat
noi erauamo andati	nous estions allez	Nos iueramus
voi erauate andati	vous estiez allez	Vos iueratis
colóro erano andati	ils estoyent allez	illi iuerant.

Futu-

Futurum.

Io anderò, & andrò	I'irai	Ego ibo
tu anderai, & andrai	tu iras	tu ibis
colúi andera & andra	il ira	ille ibit
noi anderemo, & andremo,	nous irons	Nos ibimus
voi anderete, & andrete	vous irez	vos ibitis
Colóro anderano, & andranno	ils iront.	illi ibunt.

Imperat. mod. temp. præs.

Va tu	va	Ito
vada, & vadi colui	qu'il aille	eat ille
andiamo noi	allons	eamus nos
andate voi	allez	ite vos
vadano, & vadino colóro	qu'ils aillent.	eant illi.

Futurum.

Anderai tu	tu iras	Ito tu
andera colui	il ira	ito ille
anderemo noi	nous irons	eamus nos
anderete voi	vous irez	itote vos
anderanno coloro	ils iront.	eunto illi.

Opt. mod. temp. fut. & præs. sub.

O Dio voglia, &c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io váda, & vádi	que i'aille	Ego eam
tu váda, & vádi	tu ailles	tu eas
colúi váda, & vádi	il aille	ille eat
Nói andiámo	nous allions	nos eamus
voi andiate	vous alliez	vos eatis
colóro vádanno, & vádino	ils aillent.	illi eant.

Præt. perfect.

Dio volesse,&c.che	O Dieu vueille	Vtinam
Io andaßi	que i'allasse	Ego irem
tu andaßi	tu allasses	tu ires
colui andasse	il allast	ille iret
Noi andaßimo	nous allassions	Nos iremus
voi andaste	vous allissiez	vos iretis
colóro andassero	ils allassent.	illi irent.

Idem aliter.

O che	ô que	Idem
Io anderei,& andrei	I'irois	Ego irem, &c.
tu anderesti, & andresti	tu irois	
colúi anderébbe, & andrebbe	il iroit	
Noi anderemmo, & andremmo	nous irions	
voi anderesté,& andreste	vous iriez	
colóro anderébbono,& andrébbono.	ils iroyent.	

Idem aliter.

O che	Idem.
Io anderia	Ego irem,&c.
tu anderesti	
colúi anderia	
Noi anderemmo,& andrémmo	
voi anderesté,& andreste	
colóro anderiano,& andriano.	

Præt. perfect.

O Dio voglia,&c.che	Dieu vueille	Vtinam
Io sia andato	que ie sois allé	Ego iuerim

tu sii

tu sii andato	tu sois allê	tu iueris
colui sia andato	il soit allé	ille iuerit
Noi siamo andati	nous soyons allez	Nos iuerimus
voi siate andati	vous soyez allez	vos iueritis
colóro siano andati	ils soyent allez.	illi iuerint.

Præt.plusquam perf.

O Dio volesse, &c. che	ô Dieu vueille	Vtinam
Io foßi andato	que ie fusse allé	Ego iuissem
tu foßi andato	tu fusses allé	tu iuisses
colui fosse andato	il fust allé	ille iuisset
noi foßimo andati	Nous fussions allez	Nos iuissemus
voi foste andati	vous fussiez allez	vos iuissetis
colóro fossero andati	ils fussent allez.	illi iuissent.

Idem aliter.

O che		Idem.
Io saréi, & saria } *andato.*	Ie serois allé	Ego iuissem, &c.
tu saréßi	tu serois allé	
colúi sárebbe, & saria	il seroit allé	
Nôi sarémmo } *andati.*	nous serions allez	
voi sareste	vous seriez allez	
colóro sarebbono, & sarano.	ils seroyent allez.	

Futurum.

Quando	Quand	Cùm
Io sarò andato	Ie serai allé	Ego iuero
tu sarai andato	tu seras allé	tu iueris
colùi sarà andato	il sera allé	ille iuerit.
noi sarémo andati	nous serõs allez	nos iuerimus
voi saréte andati	vous serez allez	vos iueritis
colóro saránno andati	ils seront allez	illi iuerint.

Infinit. mod. temp. præs.

Andare	Aller	Ire.

Præteritum.

Essere andato	Estre allé	Iuisse.

Futurum.

Essere per andare,	Estre pour aller.	
Douere andare,	deuoir aller,	Iturum es-
Hauere ad andare,	auoir à aller.	se, &c.
Andante, andanti,	allant, allans.	Iens, eũtes.
Andato, andati, ito, iti,	allé, allez,	qui iuit, qui iuerunt.
Andata, andate, ita, ite,	allée, allées,	quæ iuit, quę iuerũt.

Præs.	*Andándo*	En allant.
Præt.	*Essendo andáto*	Estant allé.
Gerũd. Futu.	*Douéndo andáre*	deuant aller.
	Essendo per andare	Estant pour aller.
	Hauéndo ad andare	ayant à aller.

Illud

Illud hîc annotes Lector velim, me consulto in huius verbi declinatione præteriisse quasdam voces, quibus poëtæ dumtaxat vtuntur: vt *Gina*, ibam. *Gio*, iui: *Gire*, ire: & huiusmodi.

Est proinde notandum, omnia verba absoluta (hoc est, quæ transitiua non sunt, quando actionem in aliquo tantùm significant, non in aliquem) in præteritis pro verbo, *Io*, cum participio passiuo præteriti temp. habere verbum, *sono*, vt *io sono andáto*, *& non ho andáto: io sono venúto*, *& non ho venúto*, & ita de cæteris huiusmodi. [il est à noter que auec io l'on adiouste, *sono*, comme, *io sono andato*, *& non ho andato*, ie suis allé, & non i'ay allé.]

Quoniam horum verborum possum, volo, & aliorum sequentium frequens est vsus, eorúmque declinatio optatur maxime, hic ponere eam haud inutile fore censuimus, & est huiusmodi.

Indicatiuo modo, temp. præs.

Io posso	Gal. ie puis	Ego possum
tu puoi	tu peux	tu potes
colúi può	il peut	ille potest
noi possiamo	nous pouuõs	nos possumus
voi potete	vous pouuez	vos potestis
colóro possóno, & ponno	ils peuuent	illi possunt.

Præt. imperfect.

Io poteua	ie pouuois	Ego poteram
tu poteui	tu pouuois	tu poteras

colui poteua	il pouuoit	ille poterat
noi poteuamo	nous pouuiõs	nos poteramus
voi poteuate	vous pouuiez	vos poteratis
colóro poteuano	ils pouuoyent	illi poterant.

Præt. perfect.

Io potei & poteti	i'ay		Ego potui
tu potesti	tu as		tu potuisti
colui puotè	il a		ille potuit
noi potemmo	nous auõs	*peu*	Nos potuimus
voi poteste	vous auez		vos potuistis
coloro poterono, & potero	ils ont		illi potuerunt

Idem aliter.

Io ho		Ego potui, &c.
tu hai		
colui ha		
noi habbiamo	*potuto*	
voi hauete		
coloro hanno		

Præt. plusquam perfect.

Io haueua		i'auois		ego potuerã
tu haueui		tu auois		tu potueras
quello haueua		il auoit		ille potuerat
noi haueuamo	*potuto*	nous auions	*peu*	Nos potueramus
voi haueuate		vous auiez		vos potueratis
coloro haueuano		ils auoyent		illi potuerant.

Futu-

Futurum.

Io potrò	ie pourrai	Ego potero
tu potrai	tu pourras	tu poteris
colúi potrà	il pourra	ille poterit
noi potremo	nous pourrõs	nos poterimus
voi potrete	vous pourrez	vos poteritis
colóro potranno	ils pourront	illi poterunt.

Imp.mod.temp.præſ.

Poßi tu	peux toy	poſſis, vel potes tu
poſſa colui	qu'il puiſſe luy	poſſit ille
poßiate voi	que vous puiſſiez	poteſte vos
poſſano coloro	qu'ils puiſſent eux	poſſint illi.

Futurum.

Potrai tu	tu pourras	poteſto tu
Potrà colui	il pourra	poteſto ille
potrete voi	vous pourrez	poteſtote vos
potranno colóro	ils pourront	poſſunto, vel poſſuntote illi.

Opt.modo temp.fut.& præſ.ſubiunct.

O *Dio voglia, &c. che*	Dieu vueille	Vtinam
io poſſa	que ie puiſſe	Ego poſſim
tu poſſa	tu puiſſes	tu poſſis
colui poſſa	qu'il puiſſe	ille poſſit
noi poßiamo & potiamo	nous puiſſions	poſſimus
voi poßiate, & potiute	vous puiſſiez	poſſitis
colóro poſſano	ils puiſſent	poſſint.

Præt.perfect.

O Dio volesse,&c.che	ô Dieu vueille	Vtinam
Io potessi	que ie puisse	Ego possem
tu potessi	tu puisses	tu posses
colui potesse	il puisse	ille posset
noi potessimo	nous puissiôs	Nos possemus
voi poteste	vous puissiez	vos possetis
côloro potessero	ils puissent	illi possent.

Et,

Io potrei,& potria	Ie pourrois	Ego possem.
tu potresti	tu pourrois	&c.
colui potrebbe, & potria	il pourroit	
noi potremmo	nous pourrions	
voi potreste	vous pourriez	
colóro potrebbono, & potriano.	ils pourroyent.	

Præt. perfect.sub.

O che		ô que	Cum
Io habbia		i'aye	Ego potuerim
colui habbia		tu ayes	tu potueris
tu habbia	*po-*	il ait	ille potuerit
noi habbiamo	*tu-*	nous ayôs	*peu* Nos potuerimus
	to.		
voi habbiate		vous ayez	vos potueritis
coloro habbiano		ils ayent.	illi potuerint.

Præt.

Præt. plusquam perfect.

O Dio volesse, &c. che, O Dieu vueille, Vtinam.

Io haueßi	que i'eusse	Ego potuissem
tu haueßi	tu eusses	tu potuisses
colui hauesse	il eust	ille potuisset
noi hauessimo	*potuto.* nous eussiōs	*peu* Nos potuissemus
voi haueste	vous eussiez	vos potuissetis
coloro hauessero	ils eussent	illi potuissent.

Idem aliter.

Che io hauerei		
tu haueresti		
colui hauerébbe		
noi haueremo	*potuto.*	*peu.*
voi haureste		
coloro hauerebbono		

Futurum subiunctiui.

Quando	quand	Cum
Io hauero	i'aurai	ego potuero
tu hauerai	tu auras	tu potueris
colui hauera	il aura	ille potuerit
nói hauerémmo	*potuto.* nous aurōs	*peu* Nos potuerimus
voi haueréte	vous aurez	vos potueritis
coloro haueranno	ils auront	illi potuerint.

Infinit.mod temp. præſ.

Potere	pouuoir	poſſe

Præteritum.

Hauer potuto	auoir peu	potuiſſe.

Futurum.

Douere potere	Deuoir pouuoir	Qui pote-
Eſſer per potere	eſtre pour pouuoir	rit.

Ger.	Præſ. *Potendo*	pouuant	potens
	Præt. *Hauendo potuto*	ayant peu	cum potuerim
	Fut· *Hauendo à potere*	ayãt à pouuoir	cum potuero
	Douendo potere	deuãt pouuoir	ris, rit, rimus,
	Eſſendo per potere	eſtant pour pouuoir	ritis, rint.

Indicat. modo temp. præſ.

Io voglio Gal.	Ie veux, & vueil	Ego volo
tu vuoi	tu veux	tu vis
colui vuole	il veut	ille vult
noi vogliamo	nous voulons	nos volumus
voi volete	vous voulez	vos vultis
coloro vogliono	ils veulent	illi volunt.

Præt. imperfect.

Io voleua	ie voulois	Ego volebam
tu voleui	tu voulois	tu volebas
colui voleua	il vouloit	ille volebat
noi voleuamo	nous voulions	nos volebamus
voi voleuate	vous vouliez	vos volebatis
coloro voleuano	ils vouloyent	illi volebant.

Præt.

Præt perfect.

Io volsi,& volli	I'ay voulu	Ego volui
tu volesti	tu as voulu	tu voluisti
colui volse	il a voulu	ille voluit
noi volémmo	nous auõs voulu	nos voluimus
vói voleste	vous auez voulu	vos voluistis
colóro volsero	ils ont voulu	illi voluerunt.

Idem aliter.

Io ho		Ego volui,&c.
tu há		
colúi há		
noi habbiámo	*voluto*	
voi hauéte		
colóro hanno		

Præt.plusquam perfectum.

Io haueua voluto	i'auois voulu	Ego volueram
tu hauéui voluto	tu auois voulu	tu volueras
colúi hauéua voluto	il auoit voulu	ille voluerat
noi hauéuamo voluto	nous auions voulu	Nos volueramus
vói haueuáte voluto	vous auiez voulu	vos volueratis
colóro hauéuano volúto	ils auoyent voulu	illi voluerant.

Futurum.

Io vorrò	Ie voudrai	Ego volam
tu vorrái	tu voudras	tu voles
colui vorrà	il voudra	ille volet

nói vorrémo	nous voudrons	nos volemus
voi vorréte	vous voudrez	vos voletis
colóro vorranno	ils voudront.	illi volent.

Imp.mod. temp. præſ.

Vogli tu	vueille toy	velis tu
voglia colui	vueille luy	velit ille
vogliate voi	vueillez vous	velitis vos
vogliano colóro	vueillent eux.	velint illi.

Futurum.

Vorrai tu	tu voudras	velito tu
vorrà colui	il voudra	velito ille
vorréte voi	vous voudrez	velitote vos
vorranno colóro	ils voudront.	velint illi.

Opt.mod. temp.fut.& præſ.ſub.

Dio voglia che	Dieu vueille	Vtinam.
Io voglia	que ie vueille	Ego velim
tu voglia	tu vueilles	tu velis
colui voglia	il vueille	ille velit
noi vogliamo	nous voulions	nos velimus
voi vogliate	vous vouliez	vos velitis
coloro vogliano	ils vueillent.	illi velint.

Præt.imperf.

O che	O que	Vtinam
Io voleßi	ie vouluſſe	Ego vellem
tu voleßi	tu vouluſſes	tu velles
colui voleſſe	il vouluſt	ille vellet

noi voleßimo	nous volussiōs	nos vellemus
voi voleste	vousvoulussiez	vos velletis
colóro volessero	ils voulussent.	illi vellent.

Idem aliter.

Io vorrei & vorris Ego velim, &c.
tu voresti
colui vorrebbe, & voria
nói voremmo
vói vorreste
colóro vorebbono, & vorriano.

Præt. perf.

O che	ô que	Cum
Io habbia	l'aye	Ego voluerim
tu habbia	tu ayes	tu volueris
colui habbia	il ait	ille voluerit
noi habbiamo	nous ayōs	Nos voluerimus
voi habbiate	vous ayez	vos volueritis
colóro habbiano	ils ayent.	illi voluerint.
voluto.	voulu.	

Præterit plusquam perfect.

O che	ô que	Vtinam
Io hauéßi	I'eusse	ego voluissē,
tu haueßi	tu eusses	tu voluisses
colúi hauéße	il eust	ille voluisset
nói haueßimo	nous eussiōs	nos voluissemus,
vói hauéste	vous eussiez	vos voluissetis
colóro hauéssero	ils eussent	illi voluissent.
voluto.	voulu.	

Idem aliter.

O che		
Io hauerei	I'aurois	Ego voluissem, &c.
tu haueresti	tu aurois	
colui hauerebbe	il auroit	
noi haueremo	nous auriõs	
voi haureste	vous auriez	
coloro hauerebbono, Et	ils auroyent } *voulu.*	
Io haueria		
tu haueresti		
colúi haueria		
noi hauerremmo		
voi haureste		
colóro haueriano } *voluto.*		

Futurum.

Quando	Quand	Cùm
Io hauerò	I'auray	Ego voluero
tu hauerái	tu auras	tu volueris
colúi hauerà	il aura	ille voluerit
noi haueremo	nous aurõs	Nos voluerimus
voi hauerete	vous aurez	vos volueritis.
colóro haueranno } *voluto.*	ils auront } *voulu.*	illi voluerint.

Infinit. mod. temp. præs.

Volere	Vouloir	Velle.
hauer voluto	auoir voulu	voluisse.

douer volere	deuoir vouloir	
esser per volere	estre pour vouloir	qui voluerit
hauer à volere	auoir à vouloir	volens, qui voluit
volente, voluto	voulans, voulus	volentes, qui voluerunt
volenti, voluti	voulu, voulus	quæ voluit & voluerunt.

Gerũd.	Præs. *Volendo*	voulant	cùm velim,
	Præt. *hauendo voluto*	ayant voulu	cùm voluerim.
	Douéndo volere	deuãt vouloir	
	Fut. *hauéndo a volere*	ayãt à vouloir	cùm voluero, ris, rit
	essendo per volere	estãt pour vouloir.	rimus, ritis, rint.

Indicatiuo mod. temp. præs.

Io faccio, & fo	Gal. Ie fais	Ego facio
tu fai	tu fais	tu facis
colui fa	il fait	ille facit
noi faccimo	nous faisons	nos facimus
voi fate	vous faites	vos facitis
coloro fanno	ils font	illi faciunt.

Præt: imperfect.

Io faceui	Ie faisois	Ego faciebam
tu faceui	tu faisois	tu faciebas

colui faceua	il faisoit	ille faciebat
noi faceuamo	nous faisions	nos faciebamus
voi faceuate	vous faisiez	vos faciebatis
coloro faceuano, & faceano	ils faisoyent	illi faciebant.

Præt. perfect.

Io feci	ie fis	Ego feci
tu facesti	tu fis	tu fecisti
colui fece	il fit	ille fecit
noi facemmo	n us fismes	nos fecimus
voi faceste	vous fistes	vos fecistis
coloro fecerò	ils firent	illi fecerunt.

Idem aliter.

Io ho		i'ay		Ego feci, &c.
tu hai		tu as		
colui ha	*fat-*	il a		
noi habbiamo	*to.*	nous auons	*fait.*	
voi hauete		vous auez		
colóro hanno		ils ont		

Præt. plusquam perfect.

Io haueua		i'auois		Ego fecerã
tu haueui		tu auois		tu feceras
colui haueua		il auoit		ille fecerat
noi haueuamo	*fat-*	nous auions	*fait*	nos feceramus
voi haueuate	*to.*	vous auiez		vos feceratis
coloro haueuano		ils auoyent		illi fecerant.

Futu-

Futurum.

Io farò	ie feray	Ego faciam
tu farai	tu feras	tu facies
colui farà	il fera	ille faciet
noi faremo	nous ferons	nos faciemus
voi farete	vous ferez	vos facietis
coloro faranno	ils feront	illi facient.

Imperat. mod. temp. præſ.

Fa tu	Fais toy	Fac tu
faccia colui	qu'il face luy	faciat ille
facciamo noi	faiſons	faciamus nos
fate voi	faictes	facite vos
facciano coloro	qu'ils facēt eux	faciant illi.

Futurum.

Farai tu	tu feras	facito tu
farà colui	il fera	facito ille
farémo noi	nous ferons	faciamus nos
faréte voi	vous ferez	facitote vos
faránno coloro	ils feront	faciunto illi.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſubiunct.

O che	ô que	Vtinam
Io faccia	ie face	Ego faciam
tu faccia	tu faces	tu facias
colui faccia	il face	ille faciat
noi facciamo	nous facions	nos faciamus
voi facciate	vous faciez	vos faciatis
colóro facciano	qu'ils facent	illi faciant.

Præt. imperfect.

O che	O que	Vtinam
Io faceßi	Ie fisse	Ego facerem
tu faceßi	tu fisses	tu faceres
colui facesse	il fist	ille faceret.
noi faceßimo	nous fissions	nos faceremus
voi faceste	vous fissiez	vos faceretis
colóro facessero	ils fissent.	illi facerent.

Item aliter.

O che	O que	
Io farei, & faria	ie ferois	Ego facerem, &c.
tu faresti	tu ferois	
colúi farebbe, & faria	il feroit	
noi faremmo	nous ferions	
voi fareste	vous feriez	
colóro farebbono, & fariano	ils feroyent	

Præt. perfect.

O che	ô que	Cum
Io habbia	i'aye	Ego fecerim
tu habbia	tu ayes	tu feceris
colui habbia	il ait	ille fecerit
noi habbiámo	nous ayõs	Nos fecerimus
voi habbiate	vous ayez	vos feceritis
colóro habbiano	ils ayent	illi fecerint.
} *fatto.*	} fait	

Præt.

Præt.plusquam perf.

O che		ô que		Vtinam	
Io haueßi		i'eusse		Ego fecissem	
tu haueßi		tu eusses		tu fecisses	
colui hauesse		il eust		ille fecisset	
noi hauessimo	*fatto.*	nous eussiõs	fait	Nos fecissemus	
voi haueste		vous eussiez		vos fecissetis	
colóro hauessero		ils eussent		illi fecissent.	

Idem aliter.

O che	
Io hauerei, & haueria	
tu haueresti	
colui hauerebbe, & haueria	*fatto.*
noi haueremmo	
voi haureste	
colóro hauerebbono, & haueriano	

Futurum.

Quando		quand		Cum
Io hauerò		i'aurai		Ego fecero
tu hauerai		tu auras		tu feceris
colui hauera	*fatto.*	il aura	fait	ille fecerit
noi haueremo		nous aurõs		nos fecerimus
voi hauerete		vous aurez		vos feceritis
colóro haueránno		ils auront		illi fecerint.

Infinit. mod. temp. præs.

Fare	faire	facere
hauer fatto	auoir fait	fecisse
douer fare	deuoir faire	facturum esse, vel
esser per fare	estre pour faire	fore
hauer a fare	auoir à faire	
facente, fatto	faisant, faict	faciens, factus
facenti, fatti	faisans, faits	facientes, facti
fátta, fatte	faite, faites	facta, factæ.

Ger.	Præs. *faciendo*	faisant	faciens
	Præt. *hauéndo fatto*	ayant fait	cum fecerim
	douendo fare	deuãt faire	
	Fut. *hauendo à fare*	ayant à faire	cum sim facturus.
	essendo per fare	estant pour faire	

Indicatiuo mod. temp. præs.

Io vengo	Gal. ie viens	Ego venio
tu vieni	tu viens	tu venis
colui viene	il vient	ille venit
noi veniamo	nous venons	nos venimus
voi venite	vous venez	vos venitis
colóro vengono	ils viennent.	illi veniunt.

Præt. imperf.

Io veniua	Ie venois	Ego veniebam
tu venini	tu venois	tu veniebas
colui veniua	il venoit	ille veniebat
noi veniuamo	nous veniõs	nos veniebamus
voi veniuate	vous veniez	vos veniebatis
colóro veniuano	ils venoyent	illi veniebant.

Præt.

Præter.perfect.

Io venni	Ie vins	Ego veni
tu vennesti	tu vins	tu venisti
colui venne	il vint	ille venit
noi venemmo	nous vinsmes	nos venimus
voi veneste	vous vinstes	vos venistis
colóro vennero	ils vinrent.	illi venerunt.

Idem aliter.

Io sono venuto	Ie suis venu	Ego veni,
tu sei venuto	tu es venu	&c.
colui è venuto	il est venu	
noi siamo venuti	nous sommes venus	
voi siete, & sete venuti	vous estes venus	
colóro sono venuti	ils sont venus.	

Præteritum plusquam perfectum.

Io era venuto	I'estois venu	Ego veneram
tu eri venuto	tu estois venu	tu veneras
colui era venuto	il estoit venu	ille venerat
noi erauamo venuti	nous estions venus	Nos veneramus
voi erauate venuti	vous estiez venus	vos veneratis
colóro erano venuti	ils estoyent venus	illi venerant.

Futurum.

Io venirò, & verrò	Ie viendrai	Ego veniam
tu venirai, & verrai	tu viendras	tu venies
colui venira, & verra	il viendra	ille veniet
noi veniremo, & verrémo	nous viendrons	Nos veniemus

voi venirete, & verrete	vous viendrez	vos venietis
coloro veniranno, & verranno.	ils viendront.	illi venient.

Imper.mod.temp.præs.

Vieni tu	vien toy	veni tu
venga colui	qu'il vienne	veniat ille
veniamo noi	venons	veniamus nos
venite voi	venez	venite vos
vengano colóro	qu'ils viennẽt	veniant illi.

Futurum.

Venerai & verrai tu	tu viendras	tu venies
venira, & verra colui	il viendra	venito ille
veniremo, & verrémmo noi	nous viendrons	veniamus
venirete, & verrete voi	vous viendrez	venitote
veniranno, & verranno coloro	ils viendrõt	veniunto.

Opt. mod.temp.fut.& præs.sub.

O che	O que	Vtinam
Io venga	ie vienne	Ego veniam
tu venga	tu viennes	tu venias
colui venga	il vienne	ille veniat
noi veniamo	nous venions	Nos veniamus
voi veniate	vous veniez	vos veniatis
colore vengano	qu'ils viennẽt.	illi veniant.

Præt.

Præt.imperfect.

O che	ô que	Vtinam
Io veniſsi	ie vinſſe	Ego venirem
tu veniſsi	tu vinſſes	tu venires
colúi veniſſe	il vinſt	ille veniret
noi veniſsimo	nous vinſſions	Nos veniremus
voi veniſte	vous vinſſiez	vos veniretis
colóro veniſsero	ils vinſſent	illi venirent.

Idem aliter.

O che	ô que	Vtinam
Io venirei	Ie viendrois	Ego venirem,
tu venireſti	tu viendrois	&c.
colúi venirebbe	il viendroit	
noi viniremmo	Nous viendrions	
voi venireſte	vous viendriez	
colóro venirebbono	ils viendroyent.	

Et *O che*

Io verrei	Ego venirem, &c.
tu verreſti	
colui verrebbe, ria	
noi veremmo	
voi verreſte	
colóro verrebbono, riano.	

Præteritum perfect.

O che	ô que		Cum
Io ſia	*ve* Ie ſois	ve-	ego venerim
tu ſii, ſia, & ſia	*nu* tu ſois	nu.	tu veneris
colui ſia	*to.* il ſoit		ille venerit
noi ſiamo	*ve* no⁹ ſoyós		venerimus
voi ſiate	*nu* vo⁹ ſoyez	ve-	veneritis
oloro ſiana	*ti.* ils ſoyent	nu	venerint.

Præt. plusquam perfectum.

O che		ô que		Vtinam
Io foßi, & sarei		Ie fusse		Ego venissem
tu foßi, & sarefti	*ve*	tu fusses	*ve*	tu venisses
colúi fosse, & sarebbe	*nu to.*	il fust	*nu*	ille venisset

noi foßimo, & saremo		nous fussions		Nos venissemus
voi foste, & sareste	*ve nu*	vous fussiez	*ve-*	vos venissetis
coloro fossero, & sarebbono	*ti.*	ils fussent	*nus*	illi venissent.

Futurum.

Quando	quand	Cùm
Io sarò venuto	Ie serai venu	Ego venero
tu sarái venuto	tu seras venu	tu veneris
colui sara venuto	il sera venu	ille venerit
noi saremo venuti	nous serons venus	Nos venerimus
voi sarete venuti	vous serez venus	vos veneritis
coloro saranno venuti	ils seront venus	illi venerint.

Infi. mod. temp. præs.

Venire	Venir	venire.
Esser venuto	Estre venu	venisse.

douer

douer venire	deuoir venir	
esser per venire	estre pour venir	venturum esse.
hauer a venire	auoir à venir	
venente, venuto	venant, venu	veniens, qui venit
venenti, venuti	venans, venus	venientes, qui venerunt
venuta, venute	venuë, venuës	quæ venerunt

Ger.	Præs. *venendo*	venant	veniens
	Præt. *essendo venuto*	estant venu	cùm venerit
	douẽdo venire	deuãt venir	
	Fut. *essendo per venire*	estant pour venir	Cum sit vẽturus.
	hauendo à venire	ayant à venir	

Indicatiuo mod. temp. præs.

Io do	Gal. Ie donne	Ego do
tu dai	tu donnes	tu das
colui da	il donne	ille dat
noi diamo	nous donnons	nos damus
voi date	vous donnez	vos datis
colóro dánno	ils donnent	illi dant.

Præt. perfect.

Io daua	Ie donnois	Ego dabam
tu daui	tu donnois	tu dabas
colui daua	il donnoit	ille dabat
noi dauamo	nous donnions	nos dabamus
voi dauate	vous donniez	vos dabatis
coloro dauano	ils donnoyent	illi dabant.

Præt. perfect.

Io diedi & ho		Ie donnai	ego dedi
tu dedisti,& hai		tu donnas	tu dedisti
colui diedi,& ha		il donna	ille dedit
noi demmo,& habbiamo	*da*	nous donnasmes	nos dedimus
voi deste,& hauete	*to.*	vous dõnastes	vos dedistis ,
colóro diedero, & hanno		ils donnerent	illi dederunt.

Præt. plusquam perfectum.

Io haueua		I'auois		Ego dederam
tu haueui		tu auois		tu dederas
colui haueua		il auoit		ille dederat
noi haueuamo	*da*	nous auions	*don*	Nos dederamus
voi haueuate	*to*	vous auiez	*né*	vos dederatis
coloro haueuano		ils auoyẽt		illi dederant.

Futurum.

Io darò	Ie donnerai	Ego dabo
tu darai	tu donneras	tu dabis
colui darà	il donnera	ille dabit
noi daremo	nous donnerons	nos dabimus
voi darete	vous donnerez	vos dabitis
coloro daranno	ils donneront	illi dabunt.

Impe-

Imperat.mod. temp. præſ.

Da tu	Donne	Da tu
dia colui	qu'il donne	det ille
diamo noi	donnons	demus nos
date voi	donnez	date vos
diano coloro	qu'ils donnent	dent illi.

Futurum.

Darai tu	tu donneras	Dato tu
dara colúi	il donnera	dato ille
daremo noi	nous donnerõs	demus nos
darete voi	vous donnerez	datote vos
daranno colóro	ils donneront	danto illi.

Opt. mod.temp.fut.& præſ.ſub.

O che	ô que	Vtinam
Io dia	ie donne	Ego dem
tu dia	tu donnes	tu des
colúi dia	il donne	ille det
nói diamo	nous donnions	nos demus
voi diáte	vous donniez	vos detis
colóro diano	ils donnent	illi dent.

Præt. imperfect.

O che	ô que	Vtinam.
Io deßi	ie donnaſſe	Ego darem
tu deßi	tu donnaſſes	tu dares
colui deſſe	il donnaſt	ille daret
noi deßimo	nous donnaſſiõs	nos daremus
voi deſte	vous donnaſſiez	vos daretis
colóro deſſero	ils donnaſſent	illi darent.

Idem aliter.

O che Io darei, & daria	ô que ie donnerois	Ego darem, &c.
tu dareſti	tu donnerois	
colui darebbe, & daria	il donneroit	
noi darémmo	nous donnerions	
voi dareſte	vous donnericz	
colóro darebbono, & dariano	ils donneroyent.	

Præt. perf.

O che		ô que		Vtinam
Io habbia		i'aye		Ego dederim
tu habbia		tu ayes		tu dederis
colui habbia		il ait		ille dederit
noi habbiamo	*dato.*	nous ayõs	*dõné.*	Nos dederimus
voi habbiate		vous ayez		vos dederitis
coloro habbiano		ils ayent		illi dederint.

Præteritum plusquam perfectum.

O che		ô que	Vtinam
Io haueſsi		i'euſſe	Ego dediſſem
tu haueſsi		tu euſſes	tu dediſſes
colui haueſſe		il euſt	ille dediſſet
noi haueſſimo	*dato.*	nous euſſiõs	Nos dediſſemus
voi haueſte		vous euſſiez	vos dediſſetis
coloro haueſſero		ils euſſent	illi dediſſent.

Et *O che*

Et *O che*		ô que		
Io haueri, & haueria		i'aurois		Ego dedissem
tu haueresti		tu aurois		
colui hauerebbe, & haueria	*dato.*	il auroit	*donné*	
noi haueremo		nous auriõs		
voi hauereste		vous auriez		
coloro hauerebbono, & haueriano		ils auroyent		

Futurum.

Quando		Quand		Cùm
Io hauerò		I'auray		Ego dedero
tu haueria		tu auras		tu dederis
colui hauera		il aura		ille dederit
noi haueremo	*dato.*	nous aurõs	*dõné.*	Nos dederimus
voi hauerete		vous aurez		vos dederitis
coloro haueranno		ils auront		illi dederint.

Infinitiuo modo temp.præs.

Dare	donner	Dare
hauer dato	auoir donné	dedisse
douer dare	deuoir donner	

hauere à dare	auoir à donner	datum ire, vel da-
esser per dare	estre pour don-ner	turum esse
dante, danti	donnant, don-nants	dans, dantes
dato dati	donné, donnez	datus, dati,
data, date.	donnée, don-nees	data, datæ.

Ger.	Præs. *Dando*	donnant	dans
	Præt. *hauendo da-to*	ayant don-né	cùm de-derim.
	douendo da-re	deuāt don-ner	cùm sim daturus.
	Fut. *hauendo à dare*	estant pour donner	
	essendo per da-re	ayant à dō-ner.	

DE

DE PRÆTERITORVM formatione.

IN præteritorum formandorum ratione, quòd maius quiddam insit negotiũ, quàm in cæterorum temporum, idcirco de ea aliquid breuiter attingam.

Omnia itaque præterita perfecta indicatiui modi verborum primę coniugationis desinunt in AI, vt, *amai*: [i'aimai,] ex verbo *ámo*: *cantái*, [ie chantai,] ex verbo *cánto*: *parlai*, [ie parlai,] ex verbo *parlo*: *mangai*, [ie mangeai,] ex verbo *mangio*: & *pagai*, [paye,] ex verbo *págo*.

Excipiuntur tamen quædam verba monosyllaba in præsenti: quare sto habet, *stéi*, & *stétti*, [i'ay esté debout,] Do, habet *déi* & *détti*, & *diédi*, [ie donnay,] *fo* vel *faccio*, habet *féi* & *féci*, [i'ay faict.]

Secundæ autem coniugationis omnia verba, quæ habent C, tanquam propriam & peculiarem literam, mittunt præterita in cqui, vt ex *piáccio piacqui* [pleu,] prima persona singularis, & cque, vt *piacque*, [pleu] tertia: ita, ex *tácio tacqui*, & *tacque*, [ie me suis teu] ex *giáccio*, *giácqui*, & *giácque*, [i'ay esté couché.]

Quæ verò habent I, in præsenti, addunt in præterito S quomodo ex *váglio*, fit *válsi*, [i'ay peu,] ex *dóglio*, *dólsi* [i'ay esté fasché, i'ay eu dueil] at *voglio* habet versu, *volsi* [i'ay voulu]

sed in prosa, *vólli:* quanquam libentius, vel in ipsa soluta oratione priorem vocem ego vsurparem, vt minus, meo quidem iudicio, affectatam.

Rursus quædam eandem propriam & peculiarem conduplicant literam, vnde est *caddi,* [ie suis tombé] ex *cádo,* quod etiam habet, *cadei,* & *cádetti:* rursus ex *téngo,* est *ténni,* [i'ay tenu,] ex *beuo, béuui,* [beu.]

Verumtamen verbum, *so* habet, *seppi,* [i'ay sceu,] *Hô hébbi,* [i'ay eu, *godo godéi,* & *godétti,* [i'ay esté ioyeux, bien aise, *pósso, potéi,* & *potéti,* [peu,] *veggo,* vel *veggio, vidi,* [veu, *prouéggo, prouidi,* [preueu,] *páio, párui,* & *parsi,* [i'ay séblé.]

Cæterum de præteritis tertiæ coniugationis ea erit regula, vt quorum participia præteriti temporis, significationisque passiuæ in vto, terminantur, præterita desinant in Ei, & in Eu, quocirca verbum perdo, cùm habeat in participio perduto, habet in præterito *perdéi,* & *perdétti,* [i'ay perdu,] *cómpio,* habet *compiúto, compiéeti,* [i'ay accompli, *riceuo, riceuuto, riceuéi,* & *riceuétti,* [receu.]

Verbum autem, *concedo* habet *concedúto,* in prosa, & *concesso,* in versu quoad participium, ideò in præterito habet *concedéi, concedétti,* & *concessi,* [permis,] *mórdo,* habet *mordúto,* vel *mórso,* in participio, & *mordei, mordétto,* & *morsi,* [mordu] in preterito, sed *conósco,* tametsi in particip. habeat *conosciúto,* nihilominus in præterito habet *connobi,* [cogneu.]

Porrò eiusdem coniugationis verba quando in par-

in participio habent duplex T, in præterito habent itidem S, duplex, vt ex *leggo* eſt *letto*, & *léſsi*. [leu ex *ſcriuo*, *ſcrito*, & *ſcriſsi*, [eſcri,] ex *eléggo*, *eléſsi*, [eſleu.]

Excipitur ſtringo, quod habet quidem in participio *ſtrétto*, ſed in præterito, *ſtrinſi*, [eſtreint] quomodo etiam ſe habent eius compoſita, aſtringo, & conſtringo. Quanquam id euenire arbitror vel ex eo, quod in participio eſſet dicendum, *ſtringo*, ſi quis rationem potius, quam vſum linguæ ſpectaret, vel quòd præteritum Latinum habet ſtrinxi, vnde deriuari videtur, *ſtrinſi* [eſtreint,] velut ex pinxi, *pinſi*, [peint] ex cinxi, *cinſi*, [enuironné,] ex finxi, *finſi*, [feint] ex planxi, *pianſi*, [plore] & ex extinxi, *eſtinſi*, [eſteint.] Tandem verbum, *árdo*, habet *árſo*, in particip. & *arſi*, [bruſlé,] in præter. *rido*, habet *riſo*, & *riſi*, [i'ay ris,] *tóglio*, *tólto*, & *tolſi*, [oſté,] *muouo*, *maſſo*, & *moſsi*, [eſmeu, & meu:] *offendo*, *offéſo*, & *offéſi*, [offenſé:] *ſpárgo*, *ſparſo*, & *ſpárſi*, [eſpandu,] *metto*, *meſſo*, *miſi*, [mis,] *pongo*, *poſto*, *póſi*, [mis,] *naſco*, *náto*, *nácqui*, [i'ay eſté né,] *nuóco*, *nociuto*, *nocqui*, [ie nui, & i'ay eſté nuiſant] *ſóno*, *ſúto*, *ſúi*: [i'ay eſté,] *rómpo*, *rótto*, *ruppi*, [i'ay rompu,] *pioue*, *piouúto*, *pioum* [pleu] *diuido*, *diuiſo*, *diuiſi*, [i'ay ſeparé] *vccido*, *vcciſo*, *vcciſi*, [tué,] *ſpéndo*, *ſpéſo*, *ſpeſi*, [deſpendu.]

Poſtremo verba quartæ coniugationis habent præterita deſinentia in i ſimplex cum accentu, vt *vdi*, *ſenti* [entendu,] ex verbis, *odo*, & *ſento*, atque nonnunquam, vt in ſoluta oratione habent i duplex, vt *vdij*, *ſentij*, [entendu,] At

dico, habet, *dißi*. [i'ay dit,] *offero*, *offersi*, [presente,] *vengo*, *venni*, [ie suis venu.]

DE PARTICVLIS QVÆ Verbis affigi solent.

Hæ quidē sunt, MI, TI, SI, CI, NE, VI, quæ quanta cum elegantia verbis adhæreant, ac cuiusmodi sit earum significatio, ex iis, quæ de earum vsu dicentur, liquidò apparebit.

DE VSV HARVM particularum.

Primùm solent præponi ac postponi verbis, vt *Mi áma*, *ámami*, *Ti áma*, *ámati*, *Si áma*, *amási*, *Ci áma*, *amáci*, *Ne áma*, *amáne*, *Vi áma*, *ámaui*. Verùm id iudicio fieri debet, cùm non semper, neque vbique deceat. Nam affectata erit minus hæc oratio, *Che ti dísse colúi*, quàm, *Che disse ti colúi*: Quid ille tibi dixit? Item minus affectatè dixerimus, *Se tu mi ámi*, *non ti nuocerà*: quàm *Se ámini*, *non nuocerá ti* Si me amas haud tibi nocebit. Sed huiusmodi iudicium traditis præceptis vix ac ne vix quidem doceri potest, quandoquidem ex frequenti Auctorum lectione, & consuetudine linguæ debeat comparari. Est proinde sciendum, has particulas, quoties verbum sequuntur, pendere ab ipsius verbi accentu, ac si vna esset dictio, vt *Amami*, *Amati*, *Amasi*, *Amaci*, *Amane*, *Amaui*.

Dupli-

Duplicantur insuper consonantes M, quando postponuntur verbis habentibus accentum in postrema: vt *Amómmi*, *Amótti*, *Amóßi*, *Amócci*, *Ammóne*, *Ammonúi*, ex præterito, *Amó*, Amauit. Ita, *Amerámmi*, *Amerátti*, *Ameráßi*, *Amerácci*, *Ameránne*, *Amerániui*, ex futuro, *Amerá*, Amabit.

Præterea, MI, TI, & SI, semper retinent literam I, cùm adhærent verbo, nulla alia interposita voce: quod ex iam adductis exemplis liquet. Quod si aliqua alia vox intercesserit, mutant I, in E, cuius rei exemplum erit: *Me non battésti tu*, Me quidem tu haud verberasti, quãquam id accidere videtur quoque ex comparatione personarum, vnde dicimus, *Tú conóci me & lúi*, tu me & illum nosti, *Tu védi me, & io veggete*, tu vides me, & ego video te, *Tu feristi me, e quéllo non toccasti*, Me quidem percussisti, illum verò haud tetigisti.

Eodem pariter modo se habent hæ particulæ, quando eas sequitur verbum infinitiui modi, dicimus enim *Ragiónasi, me hauér preso moglie*, dictitant, me duxisse vxorem; *córre fama, Me esser inamoráto*, Rumor est, me amare. Verùm hæ tamen orationes ita rectius efferrentur: *Ragiónasi, che io ho préso móglie, & Córre fama, ch'io sóno inamoráto*.

Postremò, mutant I, in E, quando eas præcedit aduerbium, *come*, hoc modo, *Io non sóno auáro come te*, non sum auarus vt tu: *Tu non séi liberále, come me*, non es liberalis, vt ego.

Quantum verò spectat ad earum significa-

tionem, ex typis mox subiiciendis perspicuê ostendetur, vna cum vsu earundem, vt ex eo persequendo non recedamus.

M I.

Me, *Mi batte*, vel *batémmi*: verberauit me. [Gall. il m'a battu.] *Mi diéde*, & *diédemi*: dedit mihi. [il m'a donné.]

T I.

Te: *Ti battè*, & *battéti*: verberauit te, [il t'a battu.]

Tibi: *Ti diéde*, & *diédetti*: dedit tibi [il t'a donné.]

S I.

Se: *Si vccise*, & *vccicesi*: se interemit, [il s'est tué.]

Sibi: *Si diéde*, & *diédesi la mórte*: sibi mortem consciuit. [il s'est donné à la mort.]

C I.

Nos: *Ci percósse*, & *percósseci*: Nos percussit, nous a battu.]

Nobis: *Ci diéde*, & *diédeci*: Dedit nobis, [nous donne.]

Illic, vel illuc: *Ci fu*, *fucci*: illic fuit: *Ci ando*, *andócci*, iuit illuc.

Illud tamen hic animaduertendum est, has particulas nonnunquam poni in oratione ornatus gratia duntaxat: vt *io mi credo*, pro *io credo* [moy ie croy, pour dire ie croy:] *tu ti pensi*, pro

tu pensi

tu pensi[toy penses tu, pour dire penses tu] *egli si créde*,[luy il croit pour dire il croit,] ac Boccacius ita est locutus: *Natural cosa, è di ciascuno, che ci nasce*, pro *che nasce*.

N E.

Nos: *Ne abbracciò, abbracciomne*: osculatus est nos,[nous a embrassé.]

Nobis: *Ne diede, diédene*, dedit nobis[nous a donné]

V I.

Vos: *Vi percósse, percósseui*, vos percussit,[vous a frappé.]

Vobis, *Vi diédi, diédeui*, dedit vobis, (vous a donné.)

Illic, vel illuc, *Vi fu fúui*, illic fuit(a esté là.) *Vi andò, andóuui*, iuit illuc,(est allé là.)

Porrò hæ particulæ inuicem connectuntur, & ita non rarò orationem ingrediuntur haud mediocri cum elegantia, quod quomodo fiat ex typis infra positis facillimè intelligetur.

MI TI.

Me tibi, *Io mi ti raccómando, & raccomando miti*, Me tibi commendo, (ie me recommande à toy.)

Mihi te, *Tu mi ti raccomándasti, & raccomandásti miti*, mihi te commendasti,(tu t'es recommandé à moy.)

MI SI.

Me ſibi, *Egli mi ſi eleſſe, eleſsiſsimi per grandiſſimo amico*, is me ſibi amicum ſummum elegit, [il m'a choiſi pour ſon treſ grand amy.]

Mihi ſe: *Egli mi ſi raccomando, raccomandómiſi*, is mihi ſe commendauit, [il s'eſt recommandé à moy.]

MI CI.

Me illic, vel illuc, *Mi ci fermai, fermámici due giórni*, biduum illic manſi, [ie me ſuis arreſté là deux iours, *Mi ci fè andáre*, curauit vt illuc irem, [il m'a fait aller là.]

Mihi illic, *Mi ci diéde, diédemici móglie*, illic mihi vxorem dedit, [il m'a donné femme là.]

MI VI.

Me vobis, *Io mi vi raccomano, raccomandomiui*, Me vobis commendo, [ie me recommande à vous.]

Mihi vos, *Vói mi vi comandáſte, raccommandáſteuimi*, mihi vos commendaſtis, [vous vous eſtes recommandez à moy.]

MI VI.

Illic, vel illuc, *Mi vi veſti, veſtímmiui*, illic me veſtiuit, *Mi vi menò, Menommiui*, me illuc duxit.

Mihi illic, *Mi vi comprò, comprómmiui, vn giardino*, hortum mihi illuc emit, [il m'a acheté vn iardin là.]

TI CI.

Te nobis, *Dio ti ci diéde, diédetici per Padre*, Deus te nobis patrem dedit, (Dieu t'a donné à nous pour pere.)

TI CI.

Te nos, *Dio ti ci diéde, diéteci per compagni*, Deus tibi nos socios dedit, (Dieu nous a donné à toy pour compagnons.)

Te illic, vel illuc, *Io tici vidi, Viditici*, Ego te illic vidi, (Ie t'ay veu là.)

Tibi illic, *Dio ti ci diéde, diédetici móglie*, Deus tibi illic vxorem dedit, (Dieu t'a donné femme là.)

TI CI.

Te sibi, *Dio ti si elesse, Eléssetisi per figliuólo*, Deus te sibi filium elegit, (Dieu t'a esleu son fils.)

Tibi se, *Egli ti si racománda, Racomándatisi*, is tibi se commendat, (iceluy se recommande à toy.)

CI SI.

Se nobis, *Eglicise offerse offercecisi*, se nobis obtulit, (il s'est offert à nous.)

Nos sibi, *Ci si prese, Présecisi per compágni*, Nos sibi socios adhibuit, (il nous a pris pour compagnons.)

Si illic, vel illuc, *Ci si vccise, vccísecisi*, se illic interemit, *Cio si lascio condurre, Lasciocsicisi condúrre*, Permisit se illuc duci, (il s'est laissé conduire là.

Sibi illic, *Ci si diéde, Diédesi la morte*, sibi illic

mortem intulit, [il s'est tué là.]

VI SI.

Se vobis, *Vi si raccomanda, raccomandáuisi*, se vobis commendat, [il se recommande à vous.]

Sibi vos, *Vi si elleſſe, elléſſeuisi Dio per figliuoli*, Deus ſibi vos elegit filios [Dieu vous a esleu pour fils.]

Illic vel illuc se, *Vi si vcciſe, vcciſcuisi*, se illic interemit, *Vi si laſcio, laſcióuisi condúrre*, se illuc ducere permisit.

Illic ſibi, *Vi si comprò, compróuuisi úna vígnà*, ſibi illic vineam emit, [il s'est achetté vne vigne là.]

VI SI.

Vos nobis, vel Nos vobis, *Dio vi ci diéde, Diedeuici per compagni*, Deus vos nobis, vel nos vobis ſocios dedit, [Dieu vous a donné à nous pour compagnons, ou Dieu nous a donné à vous, &c.

Vos illic, *Vi ci battérono, battáronuici*, vos illic verberarunt, [ils vous ont battu là.]

Vos illuc, *Vi ci menárono, menáronuici*, vos illuc duxerunt, [vous ont mené là.]

Vobis illic, *Vici compráſte, compraſteuici vna cáſa*, Domum vobis illic emiſtis, [vous vous estes achetté vne maiſon là.]

Quando autem hæ particulæ coniunguntur cum particula NE, amittunt I, & recipiunt E, hoc modo: *me ne, te ne, ſe ne, ce ne, ve ne*, vel ſequẽte tamen vocali, *Men', T en', Sen', Cen', Ven'*, cum apoſtropho. Quanquam ſequente conſonante poſſunt vſurpari aut integræ, aut trun-

catæ, ſed abſque apoſtropho. Significationem verò & vſum earum, vt hactenus fecimus, typis adſcriptis oſtendemus.

ME NE.

Mihi de illo, illa, illis, *Me ne parláſti, parláſtimene*, Mihi de illo, illa, illis es locutus, [tu m'en as parlé, tu m'as parlé de luy, d'elle, d'eux]

Me hinc, illinc, iſtinc, *Me ne ſcacciò, ſcacciómene*, Me hinc, illinc, iſtinc expulit, [il m'a chaſſé de là, d'icy.]

Ego hinc, &c. *Me ne vò vómme ne*, Ego hinc, illinc, iſtinc diſcedo [ie m'en vay d'icy, de là.]

TE NE.

Tibi de illo, illa, illis, *Io te ne párlai, parlaítene*, Tibi de illo, illa, illis ſum locutus, [ie t'en ay parlé]

Te hinc, illinc, iſtinc, *Te ne ſcacciò, ſcacciótene*, , Te hinc, illinc, iſtinc expulit, [il t'a chaſſé d'ici.]

Tu hinc, illinc, iſtinc, *Tu ne te partíſti, partíſtitene*, Tu hinc, illinc, iſtinc diſceſſiſti [tu es ſorti d'ici.]

SE NE.

Sibi de illo, illa, illis, *Sene promíſe, promíſiſene gran coſe*, ſibi de illo, illa, illis, magna promiſit ipſe hinc, illinc, iſtinc, *Sene parti, partiſene*, ipſe hinc, illinc, iſtinc diſceſſit [il eſt parti d'ici, de là, il s'eſt promis grande choſe de luy, d'elle ou d'eux.]

VE NE.

Vobis de illo, illa, illis, *Ei ve ne parlo, par-*

lonnene, de illo, illa, illis est vobis locutus, (il vous en a parlé.)

Vos hinc,illinc,istinc, *Vói vene andáste,andesteucne*, vos hinc, illinc, istinc discessistis,(vous estes sortis.)

CE NE.

Nobis de illo,illa,illis,*Ei ce ne parlò parlocéne*, is de illo, illa illis est nobis locutus, (iceluy nous a parlé de luy,d'elle,d'eux.)

Nos hinc, illinc, istinc, *Nói ce ne partímmo, partímmocene*, nos hinc, illinc, istinc discessimus (nous partismes d'ici,de là.)

Coniunguntur deinceps hæ particulæ cum articulis, vt, qui mox infra ponuntur, typi declarant,ex quibus item significatio earum, & vsus perspicuè cognosci poterit.

GLI MI, vel ME GLI.

Mihi illos, *Gli mi*,vel *me gli raccomandò, & raccomandóglimi*, vel *raccomandómmegli*, mihi illos commẽdauit, (il me les a recommandez.)

Me illi,*Gli mi*,vel *me gli raccomandái,& raccomandáiglimi*, vel *raccomandaimegli*, me illi commendaui, (ie me suis recommandé à luy.)

GLI TI, vel TE GLI.

Tibi illos, *Gli ti*, vel *te gli raccommandai*, *& raccomandaitigli*,vel *raccomandaitegli*,tibi illos commendaui(ie te les ay recommandez.)

Te illi,vel *Te gli raccomandasti,& raccomandástegliti*, vel *raccomandastetegli*, te illi commendasti,(tu t'es recommandé à luy.)

GLI

GLI SI, vel SE GLI.

Sibi illos, *Gli ſi*, vel *ſe gli féce*, *& féceglisi*, vel *feceſegli amici*, illos ſibi amicos reddidit, (il a rendu iceux ſes amis.)

Se illi, *Gli ſi*, vel *ſe gli raccomando*, *& raccomandoglisi*, vel *raccomandóſſe gli*, ſe illi commendauit, (il s'eſt recommandé à luy.

GLI VI, vel VE GLI.

Vobis illos, *Gli vi*, vel *ve gli raccomandaste*, *& raccomandáigliui*, vel *raccommandáiuegli*, illos vobis commendaui, (ie vous les ay recommandez.)

Vos illi *Gli vi*, vel *ve gli raccomandái & raccomandaſtegliui*, vel *raccomandáſteuigli*, vos illi commendati eſtis, (vous vous eſtes recommandez à luy.)

Illos, illic, vel illuc, *Gli vi*, vel *ve gli vidi*, *& vidigliui*, vel *vidiuegli*, illos illic vidi, (ie les ay veu là.) *Gli vi*, vel *ve gli condúßi*, *& condußiuegli*, vel *condußiuegli*, illos illuc duxi, (ie les ay conduits là)

Et illic, *Gli vi*, vel *ve gli diédi*, *& diédegliui*, vel *diedeuigli il viuere*, Ei illic victum dedi, (ie luy ay donné à viure là.)

GLI CI, vel CE GLI.

Nobis illos, *Gli ci*, vel *ce gli raccómandasti*, *& raccomandáſtiglici*, vel *raccomandaſtecegli*, illos nobis commendaſti, (tu nous les as recommandez.)

Nos illi, *Gli ci*, vel *ce gli raccomandámmo*, *&*

raccomándoglitici, vel *raccomandammocegli*, Nos illi commendauimus,[nous nous sommes recommandez à luy.]

Illic, vel illuc eos, *Gli ci*, vel *ce gli vidi*, & *vidiglici*, vel *vídicegli*, illic eos vidi. Item, vel *ce gli condußi*, & *condußiglici*, vel *condußicegli moglie*, Illic eos duxi,[ie les ay conduits là.]

Et illic, *Gli ci*, vel *ce gli diédi*, & *diédeglici*, vel *diédecegli moglie*, ei illic vxorem dedit, [il luy a donné femme là.]

LO MI, vel ME LO.

Illud mihi, *Lo mi*, vel *me lo raccomando*, & *raccomandóllomi*, vel *raccomandómmelo*, illum mihi commendauit, [il me l'a recommandé.]

LO TI, vel TE LO.

Illum tibi, *Io lo ti*, vel *te lo raccomando*, & *raccomandoletti*, vel *raccomandetelo*, Ego illum tibi commendo,[ie te le recommande.]

LO SI, vel SE LO.

Illum sibi, *Lo si*, vel *se lo eléſſe*, & *eléſſelosi*, vel *eléſſelo per compagno*, Illum sibi socium elegit [il l'a esleu pour compagnon.]

LO VI, vel VE LO.

Illum vobis, *Lo vi*, vel *ve lo raccomándai*, & *raccomandáiloui*, vel *raccomandáiuelo*, Illum vobis commendaui,[ie vous l'ay recommandé.]

Illum illic, *Lo vi*, vel *ve lo vídi*, & *vídiloui*, vel *vídiuelo*, Illum illic vidi,[ie l'ay veu là.]

Illum illuc, *Lo vi*, vel *ve lo menái*, & *menáiloui*, vel *menáuelo*, Illum illuc duxi, [Ie l'ay mené là.]

LO

LO CI, vel CE LO.

Illum nobis, *Lo ci*, vel *ce lo raccomando*, & *raccomandòlloci*, vel *raccomandòccelò*, Illum nobis commendauit, [il nous l'a recommandé.]

Illum illic, *Lo ci*, vel *ce lo vídi*, & *vídiloci*, vel *vídicelo*, Illum illic vidi, [ie l'ay veu là.]

Illum illuc, *Lo ci*, vel *ce lo menái*, & *menáiloci*, vel *menaicelo*, illum illuc duxi, [ie le menay là.]

LO NE, vel NE LO.

Illum nobis, *Lo ne*, vel *ne lo tolse*, & *tolsenole*, vel *tolsenelo*, Illum nobis abstulit, [il nous l'a osté.]

Illum hinc, illinc, istinc, *Lo ne*, vel *ne lo meno*, & *menóllene*, vel *menónnelo*, illum hinc, illinc, istinc abduxit, [il l'a retiré d'icy, de là.]

LA MI, vel ME LA.

Illam mihi, *La mi*, vel *me la raccomandásti*, & *raccomandástilami*, vel *raccomandástimela*, illam mihi commendasti, [tu me l'as recommandee.]

LA TI, vel TE LA.

Illam tibi, *La ti*, vel *te la raccománda*, & *raccomandáilati*, vel *raccomandáttela*, illam tibi commendaui, [ie te l'ay recommandee.]

LA SI, vel SE LA.

Illam sibi, *La si*, vel *se la prése*, & *présela si*, vel *presela per moglie*, illam sibi vxorem duxit, [il l'a prise pour femme.]

LA CI, vel CE LA.

Illam nobis, *La ci*, vel *ce la raccomando*, & *raccomandòllaci*, vel *raccomandocella*, illam no-

bis commendauit, (il nous l'a recommandee.)

Illam illic, *Laci*, vel *cela vidi*, & *vidilaci*, vel *vidicela*, illam illic vidi, (ie l'ay veuë ici la.)

Illam illuc, *La ci*, vel *ce la menai*, & *menailaci*, vel *menaicela*, Illam illuc duxi, (ie l'ay menee là.)

LA VI, vel VE LA.

Illam vobis, *La vi*, vel *ve la raccomando*, & *raccomandolaui*, vel *raccomandouella*, Illam vobis commendo, (ie vous la recommande.)

Illam illic, *La vi*, vel *ve la vidi*, & *vidilaui*, vel *vidiuela*, Illam illic vidi.

Illam illuc, *La vi*, vel *ve la menai*, & *menailaui*, vel *manaiuela*, illam illuc duxi, (ie l'ay menee là.)

NE LA, vel LA NE.

Illam nobis, *La ne*, vel *ne la raccomandò*, & *raccomandollane*, vel *raccomandonnela*, illam nobis commendauit, (il nous l'a recommandee.)

Illam hinc, illinc, istinc, *La ne*, vel *ve la menò*, & *menóllane*, vel *menonnella*, illam hinc, &c. abduxit, (il l'a emmenee d'ici, de là.)

LE MI, vel ME LE.

Illas mihi, *Le mi*, vel *me le raccomando*, & *raccommandollemi*, vel *raccoman dommele*, illas mihi commendauit, (il me les a recommandees.)

LE TI, vel TE LE.

Illas tibi, *Leti*, vel *te le raccomando*, & *raccomandolleti*, vel *raccomandóttele*, illas tibi commendauit, (il te les recommande.)

LE SI, vel SE LE.

Illas sibi, *Le si*, vel *se le prése:présolosi*, vel *présele se per compagno*, illas sibi socias asciuit, [il les a prises pour compagnes.]

LE NE, vel NE LE.

Illas nobis, *Le ne*, vel *ne le raccomando, & raccomandóllene*, vel *raccomandónele*, Illas nobis commendauit [il nous les a recommandees.]

Illas hinc, illinc, istinc, *Le ne*, vel *ne le meno & menóllene*, vel *merónnele*, illas hinc, illinc, istinc abduxit, [il les a emmenees d'icy, de là.]

LE CI, vel LE CE.

Illas nobis, *Le li*, vel *ce le raccomando*, *& raccomandó leci*, vel *raccomandóccele*, illas nobis commendauit.

Illas illic, *Le ci*, vel *ce le vidi*, *& vidílici*, vel *vídicele*, illas illic vidi, [ie les ay veuës là.]

Illas illuc, *Le ci*, vel *cele menái*, *& menáileci*, vel *menáiccele*, illas illuc duxi [ie les ay menees là.]

Ei illic, *Le ci*, vel *ce le diédi*, *& diédeleci*, vel *diédecele marito*, & illic maritum dedi, [ie l'ay mariée là.]

LE VI, vel VE LE.

Illas vobis, *Le vi*, vel *ve le raccomándo, & raccomándoleui*, vel *raccomándouele*, illas vobis commendo [ie vous les recommande.]

Illas illic, *Le vi*, vel *ve le vídi*, *& vídeleui*, vel *víduele*, illas illic vidi.

Illas illuc, *Le vi*, vel *ve le menái*, *menáileui*, vel *menáiuele*, illas illuc duxi.

Ei illic, *Le vi*, vel *ve le diédi*, *& diédcleui*, vel *diédeuele marito*, ei illic maritum dedi.

Atque hactenus de huiusmodi particulis. In quarum tamen tractatione si paulò fuimus prolixiores, quàm par esse cuipiam videri potest, sciant Italicæ linguæ studiosi, earum exactam cognitionem maioris esse mométi, quàm primo aspectu quis vnquam putasset, id quod vos ipsos non dubito esse iudicaturos, vbi huius Linguæ vim, & ingenium vel mediocriter cognoueritis.

DE VERBIS IMPERsonalibus.

EA instar Latinorum verborum impersonalium, numeris & personis deficiunt, præter numerum sing. & personam tertiam, atque etiam eis nunquam datur casus nominandi, qui verbis personalibus omnibus aut tacitè, aut expressè semper præponitur.

Ex iis autem quædam per se ita dicuntur, & sunt actiuæ significationis: vt [Mais aucuns d'iceux se nomment de soy-mesme, & sont de signification actiue, cōme *Plóue* [il pleut,] pluit: *Tuona*, [il tonne] tonat: *Fólgora*, [il fulmine,] fulgurat: *Lampeggia*, [il esclaire] coruscat: *Verna*, [l'hiuer est, ou l'hiuer est venu,] est hyems. Quanquam apud Poëtas nonnunquam vsurpantur, perinde ac si personalia essent, nominatiuo scilicet adiuncto.

Quædam verò ex aliis verbis deriuantur, ac passiuæ

passiuæ sunt significationis, habentia particulam, Si, præpositam, vel postpositam, vt [Mais aucuns descendent d'autres verbes, & sont de signification passiue, ausquels se met deuant ou apres la particule si, comme *si ama*, [on aime,] *amasi*, amatur, *si légge*, *léggesi*, [on lit,] legitur, *si corre*, [on court,] *corresi*, curritur, *si sta*, [on demeure.] *stási*, statur, *si và vási*, [on va] itur, & huiusmodi non pauca.

DE PARTICIPIIS.

HAbet quidem sermo Italicus quasdam voces, quæ participiis Latinis videntur esse similes, vt *Amánte*, *Leggénte*, *Tenente*, *Vbidiente*, item *Amáto*, *Létto*, *Tenúto*, *Vbidíto*, denique *Reueréndo*, *Treméndo*, *Osseruándo*, *Orréndo*, & huiusmódi alia quędam, sed vix crediderim iure posse dici participia, quandoquidem cum verbis nihil habeát commune (eorum scilicet, quæ Latina participia à verbis mutuantur,) ac vt planè nomina vsurpari soleant.

Omnino enim lingua Italica abhorret ab istiusmodi dicendi forma, *Io ámo l'amante la virtú*, pro, *Io amo colúi che áma*, &c. Neque verò dicimus, *Io ho proméßo vn dónno a legente Cicerone*, pro *Io ho promeßo, &c. a colúi, che légge, &c.* Atqui haud me latet, nonnunquam à Boccacio huiusmodi participia vsurpari, sed perrarò fieri, neminem ambigere puto, qui illius scripta aliquando legerit. Quocirca, cùm dicimus,

Io fui, vel *sono*, vel *sarò dolénte*, item, *Il giórno seguénte, la veguénte*, vel *Venénte nótte*, hoc eſt, Fui, ſum, & ero dolens. Poſtridie, & futura nox, nemo non videt, hæc omnia nomina eſſe potius, quàm participia, neque iuxta eaſdem formas ex omnibus aliis verbis Italicis idem poſſe trahi, atque de verbis Latinis haud fieri nequit.

Deeſt proinde omnino ſermone Italico participium in RVS, haud enim dicimus pro amaturus, *Amatúro*, lecturus, *lettúro*, & huiuſmodi: ſed *Douendo io, tu colúi, nói, vói, colóro amare*, vel *hauendo ad amáre*, vel *eſſendo per amáre*, hoc eſt, cùm ſim, ſis, ſit amaturus, ſimus, ſitis, ſint amaturi, quod tamen Gerundium eſt apud Italos, exponimus etiam, Lecturus, hoc modo: *Io il quale leggerò, Tu il quale leggerái, Colúi quale leggerá*. Item, Lecturi: *Nói i quáli leggeremo, Vòi, i quáli leggeréte, colóro, i quáli leggeranno.*

Poſtremò eorum declinatio nihil differt à nominum declinatione. Habet enim *Amante* (quæ eſt vox ſingularis numeri, ac vtriuſque generis) in plurali num. *Amànti, Amáto, Amáti, Amáte, Aménte, Onorándo, Onorándi, Onorándo, Onoránde.*

Ex iis, quæ de his ſupra, cùm de verborum ageremus declinatione, tradidimus, facilè perſpici poteſt, quæ ſint Gerundia apud Italos, quiſque ſit eorum vſus. Dicimus, *Legendo diuénto dótto*, legendo fio doctus: en Gerundium præſentis temporis, item, *Hauendo létto ho imparáto*, cùm legerim, didici, en præteriti. Denique *Douéndo léggere, hauéndo a léggere, eſſendo*

per

per leggere, apro il libro. Cùm sim lecturus, librum aperio. Iam breuitatis causa reticeo exépla ex verbo passiuo: cùm haud necesse esse videatur, postea plura tradere, quæ fusius suprà sunt tradita, illud admonebo, hoc plus habere linguam nostram, quàm Latinam, quòd hæc in Gerundiis non agnoscit tempora, illa maximè. Demum obseruandum quoque est; Futuri temporis Gerundia Italica explicari per participia Latina eiusdem temporis, tam actiuæ, quàm passiuæ significationis.

DE ADVERBIIS.

HOrum significationes hic tantum ponam, cùm cætera habeat aut eadem, aut à Latinis parum diuersa.

ADVERBIA TEMPORIS.

Hoggi, [auiourd'hui,] hodie, *oggidi*, [auiourd'huy,] his temporibus, hac ætate, *ora testé di præsente*, [à ceste heure.] nunc modo, iam, *Ieri*, [hier] heri, *di meriggio*, [à midi] meridie, *sta mane*, [ce matin, hac mane, *dimatina* [de matin,] mane, *sta sera*, [ce soir,] hoc vespere, *di notte*, [de nuict,] nocte, *di giorno*, [de iour], die, *domani*, [demain,] cras, *domatina*, cras mane, *or'ora*, iamiam, *pur ora poco fa*, *dinanzi* [tout à ceste heure, n'agueres,] nuper, *innanzi*, [deuant,] ante, *addietro*, *dietro*, [apres, au temps passé,] post, *per lo adietro*, *per lo passato*, olim, *per lo innanzi*, ante

hac, *per lo auenire,* [par cy déuant, cy apres] post hac, in posterum, in futurum, *il seguente giorno,* [le lendemain,] postridie, postera die, *da indi in qua, fin qui,* [iusques ici,] hucusque, hactenus, *da indi innanzi, indi,* [d'oresnauant,] ex eo tempore, *di gran pezzo, gran tempo fa,* [long temps ya,] iampridem, iamdiu, iamdudum, *colá* circiter, vt, *colá dalla estate,* vel, *colá doppo l'auemaria,* [enuiron le soir,] hoc est, circiter illud tempus, vel, post illud tempus *presto tosto,* [incontinent, vistement,] cito, *ratto velocemente,* [soudainement,] illico, statim, *subito tardo, tardi,* [tardiuement, tard,] sero, tarde, *mai, giamai,* [aucunes fois,] aliquando, vnquam, *noi mai,* [iamais,] nũquam, *quando, quando mai,* [quand] quando, *vnque, vnqua, alcuna volta fiata qualche volta, qualche fiata, tal volta, tal ora,* [quelquefois,] aliquã-do, *qual ora*, (toutes & quantes fois que,) quoties, *quando che sia*, quandocunque, *alleuolte,* (quelquesfois,) interdum, *il piu delle volte,* (le plus souuent) plerumque, *Gia* (desia,) iam, *sempre,* (tousiours,) semper, *sempremai,* (tousiours,) iugiter, *di continuo*, (continuellement ou assiduellement,) continuo.

Aduerbia qualitatis.

Bene, (bien,) bene, *Male,* (mal) male, *Ottimamente,* (tresbien, optime, *Pessimamente*, (tresmal,) pessime, *Fidelmente,* (fidelement,) fideliter, *Ornatamente,* (elegamment,) ornatè, *Volentiermente,* (volontiers, de bon cœur,) libenter, *Volentieri, di buona voglia, di cuore, di buon cuore,* (de bon cœur,) ex animo.

Quanti-

Quantitatis.

Molto,(beaucoup,multo,vel multum, *Assai*, (assez,valde, *Poco*,(peu,) parum, *Souente*, *spesso*, (souuent,)sæpe, *Rado*, *di rado*,(rarement,) rarò.

Negandi.

Non nò, *non già*, *non mica*, *ne*,(non,nenni,)nõ, haud,minimè,nequaquam, *ne no o signor nó*, *ma donna nó*(nenni)nõ,&c. *appunto*(voire dea)scilicet,vt id populus curat scilicet, *appuntó il popolo non ha altro pensiero*,hoc est,id minimè curat.

Affirmandi.

Si missersi, *madonnasi*(ouy mon maistre,madame)ita; *Certo*, *per certo*, *certamente*, *di certo* , (certes)certè,certò. *Veramente*, *in vero*, *di vero*, *in verita*(certainement,en verité,vrayement)verè.

Augendi.

Piú(plus) plus, *Molto assai*(beaucoup plus) multo, *Abbastanza*(à suffisance)satis, *Troppo di souerochio*(trop)nimiũ, *del tuto*, *affatto* (du tout) omnino prorsus,penitus, *Magiormente* (beaucoup plus) magis , *Maßimamente* (principalement) maximè , *Potißimamente* , potissimum, *Dottißimamente*,(tres doctement) doctissimè, *benißimo*(tresbien)optimè.

Diminuendi.

Meno(moins)minus, *Poco meno*(peu moins) paulo minus, *a poco*, *a poco*(peu à peu)paulatim, *Pian piano*(petit à petit)sensim, *al quanto*(quelque peu) aliquantulum, *Poco* (peu) parum, *Pochetto*,(fort peu)perparum,&c.

Corrigendi.

Appena,[à peine,]vix, *Quasi*,[quasi,presque] quasi,ferè.

Iurandi.

Per Dio, Hercle, multis aliis modis iurant Itali, nempe,*alla fede*,[ma foy] *per l'anima mia*, [par mon ame,&c.] sed vtinam eiusmodi iuramentorum memoria omnino amitteretur.

Optandi.

O se, o si, o Dio voglia, Dio volesse, (pleust à Dieu que)ô vtinam,vtinam.

Prohibendi.

Guarda,guardati,deh, non vedi,(garde,garde toy,ha,non,)caue,ne facias,desine.

Hortandi.

Fa,su,orsu corraggio,spediscila,forniscila,or oltre,(or sus,courage,)age,agite,perge.

Congregandi.

Insieme,insiememente,(par ensemble,) simul, vnà, *Parimente*, *similmente* (pareillement,semblablement,)pariter,similiter,*di pari,appara,al pari*, (ensemble,) ambo, simul, *a schiera*, (en trouppe,)turmatim.

Comparandi.

Piu, (plus,) plus, *Meno*, minus,*via più,molto più*,

aſſai più, multo magis, *Via meno, molto meno, aſſai meno*, multo minus, *poco piu*, paulò plus, *Poco meno* paulò minùs, *Meglio*, melius, *Peggio*, peius, *Tanto cotanto, tanto altranto, duo cotanti, il doppio, altranto*, duplo, *Tre cotanti*, triplo, *Piu del mondo*, maximè, *à riſpetto, allato, accanto, a comparatione*, [à comparaiſon] comparatione, reſpectu.

Excipiendi.

Saluo, eccetto[excepté,] *fuor che in fuori*, [fors] excepto, præter, *ſe non*, niſi.

Similitudinis.

Come [comme,] *ſi come* [ainſi] vt, velut, ſicut, *Coſi* [ainſi] ita, ſic: *a guiſa* [en guiſe, comme] inſtar.

Dubitandi.

Forſe, (fors) *per auentura*, (parauenture,) *accaſo, a ſorte, per ſorte*, (caſuellement, fortuitement,) fortè, fortaſſis.

Oſtendendi.

Ecco(voila,)ecce.

Eligendi.

Meglio(mieux) *piu toſto*(pluſtoſt) potius, *anzi* (ains) imò.

Geſtus corporis ſignificandi.

Tentone, (à taſton) vt faciunt qui in locis obſcuris incedunt, manibus palpitando, *Boccone*,

(à bouccon,) pronus in faciem cubare, *Carpone*, (à quatre,) *brancolone*, incedere manibus, pedibúsque bestiarum more.

Vocandi.

O, *ola*, (hau, hola, he,) ô heus.

Ordinis.

Poi, *poscia*, *dapoi*, *dopoi*, *dipoi*, *doppo* , (apres, depuis) post, *fra tanto*, *intanto*, (cependant, tandis,) interea, *oltre à ciò*, *oltre a questo*, (outre ce, de plus , d'auantage) præterea, *Subito*, *dissubio*, (subitement, soudainement, incontinent) subito, illico, confestim, *allafine*. (en fin, finalement) tandem, *Però*, *perciò*, *per tanto*, (pour cela) propterea, *La onde*, *onde*, (dont) vnde.

Distinguendi.

Separatemente (à part, separeement,) separatim, seorsùm, *partitamente*, particulatim, *auicenda*, *vicendeuolmente*, (l'vn apres l'autre,) alternatim, *agara*, (à l'enuie l'vn de l'autre) certatim.

Interrogandi.

Vnde auiene? (dont il aduient?) vnde euenit? *onde c*? (d'où vient il ?) vnde est? *perche?* (pourquoy?) cur? *per qual cagione* ? (pour quelle raison?) quamobrem?

De

De præpositione.

Con(auec,)cum,vt *con lei*,(auec elle,) cum illa,*in*,(en)in,vt *in lui*,(en luy)in illo,*senza*(sans) sine,vt *senza lui*,(sans luy)sine illo, *per*, (pour) per,vt,*per la mia vita*,(par ma vie)per meam vitam,*ver*,*inuér*,(deuers)versus, vt,*ver te*, versus te,*dóppo*,post,vt *dóppo lui*,(apres luy post illum, *infra*,infra,vt *infra te*, infra te, *tra*, inter, vt, *tra gli amici*,(entre les amis)inter amicos,*sópra*,supra , vt *sopra il monte*, vel, *del monte*, (dessus le mont)supra montem,*sotto*,sub,vt *sótto il monte*, (dessous la montaigne)sub monte.*Contra*,contra,vt,*cóntra i túoi*,& *de i túoi*,(contre les tiens) contra tuos,*allincontro*,ex opposito, vt,*allincóntro del múro* ,(contre le mur) ex opposito muri, *verso*,*inuerso*,versus, vt, *inuerso* , & *verso il ciélo*, vel *del ciélo*(vers le ciel)versus cœlum,*oltre*, vltra,præter, vt , *oltre il mare*, (delà la mer)vltra mare,*oltre ciò*,vel,*a ciò*, (dauantage)præter hoc. *Oltre il Préncipe* , (excepté le Prince) præter Principem, *dietro*, post, vt, *diétro il mónte*,(derriere la montaigne)post montem, *Accanto*,*alláto*,prope,vt, *accanto*, vel, *allatto alla citta*,(aupres de la ville)prope ciuitatem, *appresso*,apud, vt,*appresso di me*, (aupres de moy) apud me,significat quoque post, vt , *appresso a te* ,vel *di te*, (aupres de toy)post te, *Appéto*, comparatione, vt,*appetto a lui*,(au prix de luy) eius comparatione,*rimpeto*,*di rimpetto* , ex opposito,vt,*rimpetto* , vel *di rimpétto al monte* , (vers la montaigne)ex opposito montis,*insino*,vsque, vt, *insino al cielo*,(iusques au ciel)vsque in cœlum,*Dinas-*

costo,clam,vt, *di nascosto al padre* [au desceu du pere] clam patre, *Auanti, dinanzi, innanzi*, coram,vt,*dinnanzi al giudice*,[deuant le Iuge] coram iudice, *Dietro* post,vt,*dietro a cui*, [derriere lequel]post quem,*intorno*, circa, vt *intorno a cui*,[duquel] circa quem,*fuori*, vt *fuori della città*[hors la ville, extra ciuitatem, *dentro*, vt *dentro della citta*,[dans la ville]in ciuitate,*sù*, vt *sù del colle*,supra collem, *giù*, vt, *giù del monte*,[au bas du mont.]sub montem, *Di la*,extra,vt *di la del castello*,[de là du chasteau]extra castrum, *di qua* citra,vt;*di qua di castello*, deçà le chasteau,] citra castrum,*da*,à,è,ex,de. Di, de,in, mutatur in *nel*,vt *nel cielo*, [au ciel] in cœlo, *nella terra* [en la terre] in terra. Possumus tamen dicere, *in cielo, & in terra*: Sed quando alterutro modo loqui debeamus,vsus & consuetudo linguæ,ac frequens scriptorum Italicorum lectio, probè docebit.

Sunt tandem quædam propositiones, quæ nonnisi in compositione verborum vsurpantur,vt,[Pour conclure il y a quelques propositions desquelles on ne peut vser sinon en la composition de ces mots qui suyuent,comme] *Di*,in *diffido*, *Dis*,in *disgóngo*,separo: *Ra*,in *raccoglio*,colligo: *Ri*,in *rippiglio*,iterum capio. *Esse*, in *Essalto*, *Inter*,in *interrompo*, *Tra*,in *tramétto*, interpono: *Tras*,in *trasporto*,transfero: *Fra*, in *frastágio*,verbum ridiculum,ex quo aduerbium itidem ridiculum, *Frastagliatamento*,quasi distinctè,vt,*tu parli frastagliatamente*.

DE

DE ADVERBIIS localibus.

QVi,*qua*,*ci*,[Gallicè,ici,]Hic,huc.
Quinci,*di qui*,[G.d'ici]Hinc.
Costi & costà,[G.là où tu es]istic.
Costa,*& incosta*,[G.par delà où tu es,]istuc.
Costinci,[G de là où tu es]istinc.
Iui,*quiui*,*là*, *vi*,[G.là où il est,au delà]illic,illuc.
Indi,*quindi*,*di la*,*& di cola*,[G.de là]illinc.
Di qua,[G par ici]hac.
Di costa,[G,par là,]istac.
Di là,*di cola*,*indi*,*& quindi*,[G. par là,]illac.
Altronde,[G.par autre lieu,autre part,ailleurs] alià.
Ad altro luoco,*o parte*,[G.en vn autre lieu]alio.
Doue,(G.où)vbi,quò.
In alcun luogo.(G.ailleurs,)alibi.
Ouunque ouecche, *& douunque*,(G.par tout ,en tout lieu, ou en quelque part) vbicumque, quocumque.
Dentro,*& entro*,(G.dedans)intus.
Fuori,*& di fuori*,(G.hors,dehors)foris,foras.
Vnde,*donde*,(G.dont,d'où,de quel lieu)vnde.
Indi,(G.de là,de ce lieu là)inde.
Di altronde,(de quelque lieu,ou part) aliunde.
Iui,*quiui*,*la cola*,(G.en ce lieu là,ou là)ibi.
Altronde, (G. ailleurs,autre part,en autre lieu) alibi.
Da qualunque luogo,(G. de toutes parts, costez) vndecunque.
Vnde,*o donde ti piace*,(G. de quelque lieu que

tu vueilles) vndelibet.

Per alcun loco, via, o parte, (G. par aucun lieu) aliqua.

In alcun loco. (G. en aucun, ou quelque lieu) vſquam.

A neſſun luogo, (G. en nul lieu, nulle part, nuſquam.

Inſino qua, o a queſto tempo, o luogo, (G. iuſques icy) hucuſque, hactenus.

Verſo qua, verſo queſto luogo, (G. de ce coſté) horſum.

Altroue, verſo altro luogo, (G. vers autre lieu, coſté, part) aliorſum.

Indietro, o inuerſo dietro, (G. en tirant arriere, en reculant) retrorſum.

Verſo man ſiniſtra, (G. à main gauche, du coſté ſeneſtre) ſiniſtrorſum.

Da parte, da banda (G. à part, ſepareement, à l'eſcart) ſeorſum.

In ſu, o verſo in ſu (G. contremõt, en haut, ſurſum.

In giu, o inuerſo in giù, (G. contre bas, en bas) deorſum.

De Coniunctione.

Et ſequente vocali E, ſequente conſonanti hæ propriè coniunguntur.

Quædam continuant ſenſum, vt, *in modo che, in guiſa che, di maniera che, per ſi fatta maniera che, ſi fatamente che.* (Gal. de ſorte que, de façon que, ſi que, de maniere que) adeo quòd, ita vt, *la onde,* vnde (G. d'où, dont) ſe, ſi, ſi, *perche,* pourquoy) quare, *poiche,* (apres que) poſtquam.

Quædam diſtinguunt, vt, *o, ouero* (G. ou) aut,

ſeu,

ſeu, vel diſiungunt quidem ſententiam, ſed coniungunt verba.

Aduerſatiuæ ſunt, *Nondimeno, tuttauia, tuttauolta, benche, come che, ancharche, quantunque, auengache* (G. neantmoins, toutesfois, combien que, encores que, encor que, comme que) nihilominus, quanquam, etſi, tametſi, quamuis, ſed *Benche*, datur in indicatiuo, cæteræ autem ſubiunctiuo.

Quædam detrahunt, vt *almeno*, (au moins) ſaltem, *pourche* (pourueu que) modò, vt *pourche non vegga*, modò ne videam, *tanto* (autant) tantum. *ſolo* (ſeulement) ſolum.

Quædam reddunt cauſam, vt, *perchioche*, enim, *acciochè*, vt, *conciosia, coſa che* (combien que) enim, haud vterer.

Quædam concludunt, vt, *adunque* (donc) ergo. *in ſomma* (bref) ſumma, *però*, (partant) poëticum *percio*, oratorium propterea.

Quædam vſurpantur ornatus gratia, vt, *ora, pure, ben*, &c.

De interiectione.

Gaudentis *oh*, ridentis, *ah, ah*, admirantis, *o, uh, uh*, dolentis, *nih, ah, ohime*, deſiderantis, *deh*, terrentis, *baco, baco, oh, oh, Dio*.

FINIS.

